

SANDNES I SKYGGEN AV STAVANGER

- EN SOSIOLINGVISTISK UNDERSØKELSE AV
SANDNES-MÅL MED UTGANGSPUNKT I UTVALGTE
SPRÅKLIGE VARIABLER

CHARLOTTE SOL IMS

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

FORORD

Jeg har lenge vært opptatt av og interessert i dialekter, men da jeg flyttet fra Sandnes til Kristiansand i 2002 ble interessen styrket. Jeg ble mer og mer bevisst min egen dialekt, og det var spesielt spennende at jeg etter hvert kunne høre forskjell på talemålene i Sandnes og Stavanger, noe jeg ikke hadde gjort tidligere. Dette gjorde at jeg gjerne ville finne ut hvilke dialekttrekk som gjør Sandnes-målet annerledes enn Stavanger-dialekten og andre omkringliggende talemål. I tillegg har fraflyttingen fra hjemstedet mitt gjort meg oppmerksom på hvor mye dialekten kan ha å si for identiteten. Det var med andre ord egne erfaringer og opplevelser som lå til grunn da jeg bestemte meg for tema og problemstillinger for oppgaven. Ut fra emner som identitet, språkholdinger og språklige variabler, har jeg sett på talemålet til seks ungdommer fra Sandnes, Norges åttende største by.

Jeg begynte på denne avhandlingen høsten 2007, men på grunn av plutselige og store omveltninger i livet mitt har det tatt tid å komme i mål. Med god hjelp og tålmodighet fra min veileder Martin Skjekkeland har jeg likevel klart å fullføre. Skjekkeland har vært en god støttespiller som har gitt konstruktive tilbakemeldinger og en verdifull veiledning.

Jeg vil takke elevene, lærerne og øvrig personale på Gand videregående skole som stilte opp og hjalp meg med datainnsamlingen. Elevene har vært gode informanter og jeg er takknemlig for at de møtte opp på samling og intervju hele tre ganger. Jeg vil også takke de to eldre informantene og personalet på Lura Bo- og aktivitetssenter for god hjelp. I tillegg vil jeg takke familien rundt meg som har hjulpet meg slik at jeg har kunnet arbeide med oppgaven min.

Jeg håper denne avhandlingen vil være en interessant lesning både for forskere og for andre som måtte være interesserte i talemålsutviklingen i Sandnes.

INNHold

FORORD	3
INNHold	5
1 INNLEDNING	9
1.1 KORT OM UNDERSØKELSEN	9
1.2 PROBLEMSTILLING	9
1.2.1 <i>Ungdomsmål i Sandnes, med sideblikk på ungdomsmål i Stavanger</i>	10
1.2.2 <i>Hvordan knyttes identitet opp mot dialekten til ungdommer i Sandnes?</i>	10
2 BAKGRUNN	11
2.1 TIDLIGERE FORSKNING PÅ TALEMÅL I ROGALAND	11
2.2 SANDNES OG STAVANGER	11
2.2.1 <i>Generelt om Sandnes-dialekten</i>	12
2.2.2 <i>Grammatisk oppsett</i>	12
2.2.2.1 <i>Fonologi</i>	13
2.2.2.2 <i>Morfologi</i>	17
3 TEORETISK RAMMEVERK	22
3.1 TALEMÅLSUTVIKING I NORGE I DAG	22
3.2 SPRÅK OG IDENTITET	24
3.2.1 <i>Tilpasningsteorien</i>	26
3.2.2 <i>Sosial nettverksteori</i>	28
3.3 SPRÅKHOLDNINGER	31
4 METODE	34
4.1 VITENSKAPELIG GRUNNLAG	34
4.2 PRESENTASJON AV KVANTITATIV OG KVALITATIV METODE	35
4.2.1 <i>Kvantitativ metode</i>	36
4.2.2 <i>Kvalitativ metode</i>	36
4.2.3 <i>Metodetriangulering</i>	37
4.3 RAPPORTERT OG FAKTISK SPRÅKBRUK	38
4.3.1 <i>Hvor pålitelig er rapportert språkbruk?</i>	39
4.3.2 <i>Hvor pålitelig er faktisk språkbruk?</i>	40
4.3.3 <i>Intervjuets kvalitet</i>	41
4.3.4 <i>Bør rapportert og faktisk språkbruk kombineres?</i>	43
4.4 SPRÅKLIGE VARIABLER	43
4.4.1 <i>Språklige variable i Sandnes-dialekten</i>	45
4.5 INNSAMLING AV DATA	49
4.5.1 <i>Utvelgelse av informanter</i>	49
4.5.2 <i>Metodevalg i denne oppgaven</i>	50
4.5.3 <i>Utfyllingsskjema</i>	51
4.5.4 <i>Bildeskjema</i>	52
4.5.5 <i>Intervju</i>	52
5 KVANTITATIV ANALYSE	55
5.1 METODISKE PRINSIPPER FOR ANALYSEN	55
5.2 RAPPORTERT SPRÅKBRUK HOS INFORMANTENE	56
5.2.1 <i>Informant 1 – Kine</i>	56
5.2.2 <i>Informant 2 – Kenneth</i>	71
5.2.3 <i>Informant 3 – Camilla</i>	84
5.3 OVERSIKT OVER ANTALL RAPPORTERTE ELDRE FORMER HOS INFORMANTENE	97
5.4 FAKTISK SPRÅKBRUK HOS INFORMANTENE	98
5.4.1 <i>Variabler funnet i bildeundersøkelsen</i>	98
5.4.1.1 <i>Informant 1 – Kine</i>	98
5.4.1.2 <i>Informant 2 – Kenneth</i>	99
5.4.1.3 <i>Informant 3 – Camilla</i>	99

5.5	VARIABLER FUNNET I DE KVALITATIVE INTERVJUENE	100
5.5.1	Informant 1 Kine	100
5.5.1.1	Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Kine.....	101
5.5.1.2	Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Kine	103
5.5.2	Informant 2 – Kenneth	103
5.5.2.1	Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Kenneth.....	106
5.5.2.2	Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Kenneth.....	107
5.5.3	Informant 3 – Camilla	108
5.5.3.1	Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Camilla	110
5.5.3.2	Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Camilla	111
5.6	OVERSIKT OVER ANTALL ELDRE FORMER HOS INFORMANTENE, FAKTISK SPRÅKBRUK	111
5.7	OPPSUMMERING AV RAPPORTERT OG FAKTISK SPRÅKBRUK	112
6	KVALITATIV ANALYSE	114
6.1	INFORMANT 1 – KINE	114
6.1.1	Konkret om språkbruken til Kine	114
6.1.2	Bakgrunn	115
6.1.3	Lokal tilhørighet	115
6.1.4	Regional tilhørighet	115
6.1.5	Identitet	116
6.1.6	Språkholdninger	116
6.2	INFORMANT 2 – KENNETH	118
6.2.1	Konkret om språkbruken til Kenneth	118
6.2.2	Bakgrunn	118
6.2.3	Lokal tilhørighet	118
6.2.4	Regional tilhørighet	119
6.2.5	Identitet	119
6.2.6	Språkholdninger	120
6.3	INFORMANT 3- CAMILLA.....	122
6.3.1	Konkret om Språkbruken til Camilla	122
6.3.2	Bakgrunn	122
6.3.3	Lokal tilhørighet	122
6.3.4	Regional tilhørighet	123
6.3.5	Identitet	123
6.3.6	Språkholdninger	124
7	HOVEDLINJER I TALEMÅLSUTVIKLINGEN I SANDNES	126
7.1	DE TYPISKE TREKKENE FOR SANDNES-DIALEKTEN HOLDER SEG	126
7.2	DIALEKTREKK DER FORANDRINGENE ER STØRRE	127
8	SOSIOLINGVISTISK UTVIKLING – IDENTITET, SPRÅKHOLDNINGER OG LOKAL TILHØRIGHET	129
8.1	SPRÅK OG IDENTITET	130
8.2	ØNSKET OG VIRKELIG IDENTITET	132
8.3	SAMMENLIGNING AV TO AV INFORMANTENE – KENNETH OG HEIDI.....	133
8.4	IDENTITET KNYTTET OPP MOT DIALEKTEN TIL UNGDOMMER I SANDNES.....	134
8.5	SANDNES I SKYGGEN AV STAVANGER?.....	134
9	AVSLUTNING	137
10	VEDLEGG	146
	VEDLEGG 1 – UTFYLLINGSSKJEMA FOR SPRÅKLIGE VARIABLER.....	146
	VEDLEGG 2 – BILDESKJEMA FOR SPRÅKLIGE VARIABLER	149
	VEDLEGG 3 – SPØRSMÅL TIL BILDESKJEMA	151
	VEDLEGG 4 – OVERSIKT OVER HVOR DE ULIKE VARIABLENE BEFINNER SEG PÅ UTFYLLINGSSKJEMA OG BILDESKJEMA.....	152
	VEDLEGG 5 – SPØRSMÅL TIL DET KVALITATIVE INTERVJUET (INTERVJUGUIDE)	155
	VEDLEGG 6 – DELKAP. 5.2.4 – 5.2.6.....	156
	VEDLEGG 7 – DELKAP. 5.4.1.4 – 5.4.1.6	173
	VEDLEGG 8 – DELKAP. 5.5.4 – 5.5.6	175
	VEDLEGG 9 – DELKAP. 6.4 – 6.6.....	181

VEDLEGG 10 – KART OVER HVOR I SANDNES INFORMANTENE BOR	191
VEDLEGG 11 – KART OVER BYDELER I SANDNES	192
VEDLEGG 12 – KART OVER BYDELEN FORUS	193
VEDLEGG 13 – FORKLARING TIL UTFYLLINGSSKJEMA – ELDRE INFORMANTER	194
VEDLEGG 14 – UTFYLLINGSSKJEMA – ELDRE INFORMANTER	195

1 INNLEDNING

1.1 Kort om undersøkelsen

Denne oppgaven er en sociolingvistisk undersøkelse av variabler i det nordjærsketalemålet som vi finner i Sandnes. Jeg har sett nærmere på Sandnes-dialekten generelt og på de sosiale forholdene hos den enkelte språkbrukeren. Oppgaven er delt i to hoveddeler. Den første delen består av teori som bidrar til å synliggjøre hva talemålsforskning har vært og hva den er i dag. I tillegg har jeg brukt teorien for å avgrense problemstillingene mine, som et grunnlag til å belyse siktemålet mitt, og som utgangspunkt for lettere å kunne forklare hva jeg har kommet frem til i den andre delen av oppgaven.

Jeg har lagt vekt på å beskrive språkssystemet i Sandnes-målet. Jeg har gjort dette fordi jeg ønsker å kartlegge hvilke særtrekk av dialekten som blir borte og hvilke som holder stand. Det har vært nødvendig å se på forskjeller som finnes mellom den nordjærsketalemålet, Stavanger-dialekten og de sørjærsketalemålene. Etter mitt syn er det lettere å finne ut og å vise hva som er særegent for Sandnes-dialekten ved å sammenligne med omkringliggende talemål. Jeg har også lagt vekt på språk sett i forhold til identitet og språkholdninger siden de temaene er av stor betydning for problemstillingene mine.

I den andre delen av oppgaven legger jeg frem en empirisk gransking av utviklingen i Sandnes-dialekten. Her setter jeg opp tabeller av alt jeg har samlet inn av datamateriale og transkripsjonene av intervjuene jeg har foretatt. I tillegg forklarer jeg hva datamaterialet forteller meg, hvilken betydning det har for problemstillingene mine og hvilke resultater det gir ut i fra min vinkling på oppgaven.

1.2 Problemstilling

Jeg har hatt to formål med oppgaven. Først og fremst har jeg ønsket å definere i hvilken grad det finnes noe særegent for Sandnes-dialekten, og i så tilfelle hvilke språklige variabler som finnes i Sandnes-målet spesielt. For å kunne svare på det har jeg valgt å sette Sandnes-dialekten opp mot Stavanger-dialekten, både for å se hvilke språklige forskjeller det finnes mellom de ulike talemålene og for å se om dialektene nærmer seg hverandre. Jeg har også ønsket å finne ut om graden av lokal identitet har noe å si for måten vi uttrykker oss på. Ut i fra dette har jeg formulert to problemstillinger som undersøkelsen bygger videre på:

1.2.1 Ungdomsmål i Sandnes, med sideblikk på ungdomsmål i Stavanger

Jeg har i denne avhandlingen arbeidet ut fra en hypotese om at Sandnes-målet endrer seg. Mer spesifikt har jeg undersøkt om de endringene som skjer i Sandnes-dialekten går i retning av Stavanger-dialekten. Noen ganger har jeg også sett på ulikheter og likheter mellom Sandnes-dialekten og de sørjærskede målene.

I nesten alle språksamfunn vil vi finne varieteter av talemålet. Ofte kan en høre større forskjeller innbyrdes i dialekten i byer enn hva en hører i bygdene. Det er vanlig å finne to slags talemål i byer: Det er snakk om *bydialekten* på den ene siden, og det *normaliserte* talemålet på den andre. Stavanger-målet har både bydialekt og det mer normaliserte talemålet som en kan høre i bydelene Eiganes og Våland. Denne varieteteten blir kalt for *det høyere talemålet* i Stavanger (heretter forkortet dht.). Vi finner ikke en slik todeling i Sandnes, og derfor stiller jeg meg spørsmålet: Ligger Sandnes i skyggen av Stavanger? Sandnes har sin egen bydialekt, men forbinder sandnesboere dialekten i Stavanger med et mer normalisert talemål? Med målbrukerne i Sandnes og Stavanger sitt syn på stavangersk mål som normalisert, sikter jeg her til *bymålet*. Omdal (1967) peker på at det høyere talemålet i Stavanger er mye mindre enhetlig enn folkemålet, og sier på det grunnlaget at det ikke er noen tvil om at folkemålet er den primære representanten for Stavanger-målet sett under ett (1967:97). Det finnes mange årsaker til endringene som skjer i dialektene våre og det er som oftest ungdommen som best representerer de siste innovasjonene i en dialekt (jf. delkap. 3.1). Det er på dette grunnlaget jeg har tatt utgangspunkt i ungdomsmålet når jeg har samlet inn data til oppgaven.

1.2.2 Hvordan knyttes identitet opp mot dialekten til ungdommer i Sandnes?

Jeg har ønsket å finne ut om vi uttrykker sider av identiteten vår gjennom valg av språklige variabler. Kan vi høre om en språkbruker fra ei bygd ønsker å prate slik de gjør i byen? Er det heller slik at han/hun bevisst eller ubevisst forsøker å unngå varianter i dialekten som kan gi assosiasjoner til f.eks. ”finspråket” i byen? Vil det dukke opp andre årsaker og måter å bevare eller forme sin identitet på? Identitetsspørsmålet er stort og omfattende, men jeg vil kun se på begrepet i sammenheng med bruken av språklige variabler i en dialekt, i mitt tilfelle Sandnes-målet. Jeg ser i tillegg på om det er en sammenheng mellom bruken av språklige variabler og språkholdningene til informantene. På den måten håper jeg å finne hvilke språklige varianter en informant bruker i talemålet sitt og hvorfor den blir brukt, både bevisst og ubevisst.

2 BAKGRUNN

2.1 Tidligere forskning på talemål i Rogaland

Den første skildringen av målene i Rogaland ble foretatt av Bendix Christian de Fine i 1740-årene. Dette var på initiativ fra kanselliet i København som følge av punkt 42: ”Een Fortegnelse paa de rareste Ord- og Talemaader i Sproget, der udi Amtet, og deres Betydning i andet brugelig Dansk” (Sandvik 1979: 29). Ivar Aasen er den neste til å beskrive ”Jædersk” i *Det norske Folkesprogs Grammatikk* (1848). Flere følger etter Aasens arbeid, blant andre Hans Ross, Mandius Berntsen, Amund B. Larsen og Per Thorson. Men det er ikke før på 1930-tallet at det kommer et vendepunkt i talemålsgranskingen. Språkforskerne kom da frem til en metode for å finne ut om to lyder var varianter av samme fonem eller om de utgjorde et eget fonem. Det er forskning etter denne metoden jeg viser til videre i oppgaven. Olav Hetland Sandviks *Talemål i Rogaland – i går, i dag, og i morgon* fra 1979 er en omfattende og generell beskrivelse av talemål i rogalandsområdet. Når det gjelder Stavanger-målet spesielt, kan en peke ut *Eg eller Je?* av Finn Gabrielsen. Både Anders B. Svelas *Stadnamn frå fellbygda i Høyland* (1966), Marit Eikelands *Stadnamn frå Sandnes* (1980) og Sandnes Mållags *Gaugamål – ord og uttrykk på Sandnes* (1999) er mer spesifikt rettet mot Sandnes-dialekten alene. De beskriver både generell grammatikk og de særegne trekkene for Sandnes-målet.

2.2 Sandnes og Stavanger

Fordi Sandnes og Stavanger ligger geografisk tett opptil hverandre, er kontakten mellom de to bykommunene hyppig. Innbyggerne jobber og skaper seg nettverk i hverandres byer, i tillegg til at kommunene samarbeider både kulturelt og politisk. Dette skaper en kontakt mellom byene, menneskene i dem og dermed et nesten daglig møte mellom talemålene. Men fordi bydelen Forus, som deler de to byene, er et industriområde uten boligområder, ligger likevel Sandnes og Stavanger langt nok unna hverandre til at det har oppstått to ulike dialekter i talemålene (jf. kart vedlegg 12).

I Stavanger finner vi som nevnt to varieteter av bymålet. En bydialekt som har sprunget ut av ryfylke- og jærmål, og et talemål som grovt sett bygger på skriftspråket, da hovedsakelig konservativt bokmål. Det kan se ut til at det er et moderne bymål som sprer seg mer og mer blant ungdommer i Stavanger (Gabrielsen 1984:141). Sandnes-målet har også sitt

grunnlag fra ryfylke- og jærmål, men det har ikke to ulike varieteter av dialekten slik som en finner i Stavanger-målet.

2.2.1 Generelt om Sandnes-dialekten

Sandnesdialekten hører til de sørvestlandske målene. Den er en undergruppe av rygske mål og kalles jærmål. Jærmålene deles oftest opp i nordjærsk og sørjærsk. Sistnevnte blir ofte bare omtalt som ”Jæren”, og består av de fire kommunene Hå, Klepp, Time og Gjesdal.

Kommunene Stavanger, Randaberg, Sola og Sandnes danner undergruppen nordjærsk. Rent språklig ligger Sandnes mellom Stavanger og Jæren. Arne Garborg beskrev Sandnes-målet som ”Jærbumaal uppfiffa med Gatefint fraa Stavanger ” (Gimre mfl. 1999:9). Sandnes-målet blir derfor beskrevet som ”språket i mellom”, men det skiller seg klart fra sørjærsk ved ikke å ha den typiske *æ*-lyden vi finner i eksempelvis: *Være æ fælt*, hvor det i Sandnes uttales *Vere e felt*. Et skillemerke mellom Ryfylke og Sandnes er den korte *a*-en vi finner før *ng*-lyden, der Ryfylke, med unntak av Forsand, har *å*-i denne stillingen: *lang/lång*. Anders B. Svela skriver ” (...) sørvestnorske målføre i det heile (...) er mykje vokalske og hev ein sers greid ljodføring (artikulation) (...) Det er eit formlett mål” (1966:7). Han begrunner dette med flere ting, bl.a. at dativ ikke lenger er i bruk, og at sterke og svake hunkjønnsord har falt sammen i en bøyingsklasse slik at begge nå i b.ent. ender på *-å*. Dette gjelder også ordene i intetkjønn i b.ft. Adjektivene har samsvarsbøyning og infinitivsendelsen er *-a*. Et annet typisk trekk er at Sandnes-dialekten har skarre-*r*, som største delen av rogalandsmålene har, selv om det noen steder i Ryfylke finnes brukere av tungespiss-*r*.

2.2.2 Grammatisk oppsett

De språklige trekkene jeg kommer til å presentere under dette delkapittelet er for det meste tatt ut fra Olav Hetland Sandviks *Talemål i Rogaland – i går, i dag, og i morgon* (1979). Jeg har også brukt Anders B. Svelas *Stadnamn frå fellbygda i Høyland* (1966), Marit Eikelands *Stadnamn frå Sandnes* (1980) og Sandnes Mållags *Gaugamål – ord og uttrykk på Sandnes* (1999). Den førstnevnte boken gir grunnlag for sammenlikning av målene på Sandnes, Sør-Jæren, i Stavanger og i Ryfylke, mens jeg har brukt de andre tre til å gå nærmere inn på det som er særegent for Sandnes-målet.

Noen ganger vil det som er særegent for et talemål komme best fram ved sammenlikning av omkringliggende talemål. Her vil det falle seg naturlig å sammenligne

Sandnes-målet med de talemålene som en finner på Sør-Jæren, i Ryfylke og i Stavanger. Jeg har valgt å sette Sandnes-målet opp mot Stavanger-målet fordi Stavanger ligger på dialektgrensen som skiller målene i Ryfylke fra de jærskede målene. I tillegg vil ulikhetene og likhetene med Stavanger-dialekten være nyttig for å finne svar på mine problemstillinger. Siden det også kom frem i løpet av datainnsamlingen min at noen informanter har innslag av sørjærskede ord, har det også vært nødvendig å sammenligne Sandnes-dialekten med de sørjærskede dialektene.

Siden jeg hovedsakelig skal skissere opp grammatikken i Sandnes-målet, vil jeg forsøke å holde en grei oversikt ved å understreke begynnelsen på avsnittene som beskriver grammatikken til de omkringliggende talemålene.

Anders B. Svela skriver at tonefallet er et bedre skillemerke mellom overgangene av varieteter enn lyd og former, men at også tonefallet avviker lite fra sted til sted (Svela 1966:6). Siden tonefall og trykk (prosodi) ikke skiller mellom målene i Sandnes og Stavanger, i alle fall ikke et nevneverdig skille, nevnes ikke dette i et eget kapittel.

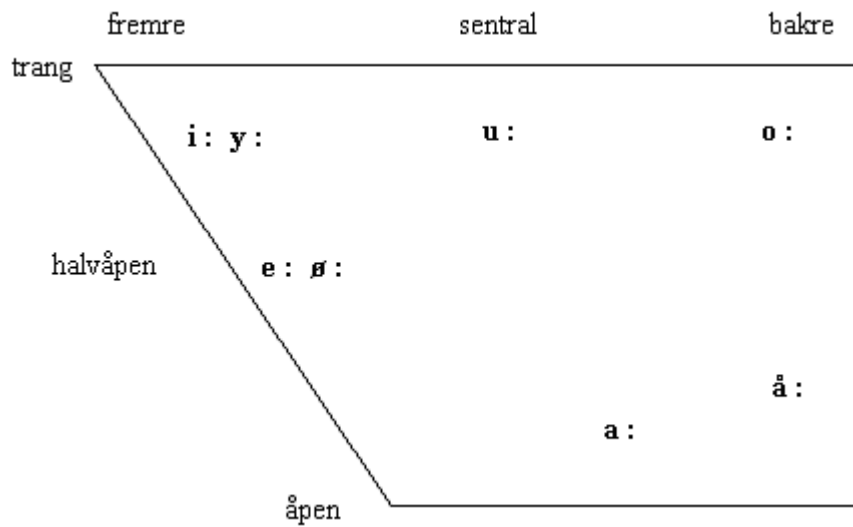
Når det gjelder lydskriften, gjengir jeg talemålsformer gjennom bruk av skriftmålsformer. Jeg har ikke lengdemarkering på vokaler, men skriver dobbel konsonant ved korte vokaler og enkel konsonant etter lang vokal. Talemålsformene blir skrevet i kursiv, og jeg bruker IPA-lydskrift på /sj/-lyden som blir gjengitt ved symbolet ʃ.

2.2.2.1 Fonologi

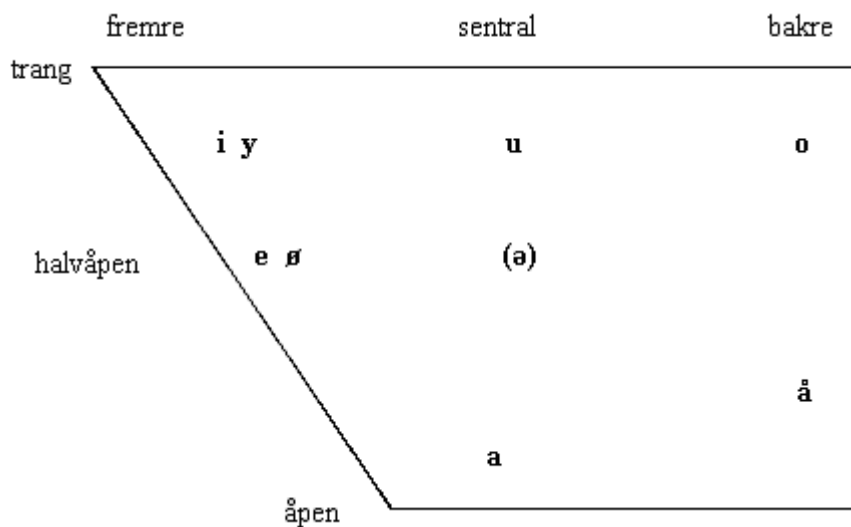
Vokaler

Vokalfonemene i en dialekt skilles først og fremst fra hverandre i lyd kvaliteten. Forskjellen mellom *a* og *i* er en kvalitetsforskjell. Men vokalene kan også skille seg fra hverandre ved å ha ulik kvantitet eller lengde, som i for eksempel *tena*, *tenna*. Som regel er det kvaliteten og kvantiteten sammen som skaper forskjeller i vokalene.

Sandnesområdet lange vokalfonem:

Som vi ser ut fra vokalfirkanten finner vi 8 vokalfonem i Sandnes-området. Disse kan uttales som lang vokal slik vi ser over her, eller ha kort uttale, som vokalfirkanten under viser:

Det kan være vanskelig å kartlegge de korte vokalfonemene i Sandnes-dialekten, både fordi vokalene har et større og mindre fast artikulasjonsområde og fordi de lett kan ta farge av nabolyder.

u-y: ei hulla/hylla, ett kruddår/kryddår, ein tutt/tytt

ø-y-u: ei kjøddkaga/kjyddkaga/kjuddkaga, ei pøllsa/pyllsa/pullsa

e-i: ein tresko/trissko, ei vekt/vikt, sleden/sliden (verb)

e-a: å herma/harma, ei lerja/larja, å herja/harja

æ-e: å skjæra/skjera, å bæra/bera

Opprinnelig har *-æ-* falt helt sammen med *-e-* i Sandnes-målet, men en ser nå at *-æ-* kommer mer og mer inn i dialekten. I tillegg har den korte *a*-lyden i Sandnes-målet en så ”lys” lyd at den grenser opp mot en *æ*-lyd.

Noen ord kan ha lang vokal foran to eller tre konsonanter, der vi er mest vant med kort vokal: *fort, lort, port, erta, pistra, tome* (måleenheten).

Svarabhaktivokalen *-ə* finner vi både i den sterke adjektivbøyningen i han- og hunkjønnord: *stō're mann, stō're kåna* og i presens av sterke verb og verb av telleklassen.

På Sør-Jæren finner vi en ekstra vokal, nemlig *-æ*-fonemet. Det vil si at Sør-Jæren opererer med 9 vokalfonem, mens det i Stavanger og Ryfylke er 8 slike. Sammenblanding av de korte vokalene og bruk av den innskutte vokalen *-ə* gjelder også for Stavanger-målet. I Stavanger og i Ryfylke har *-æ-* og *-e-* falt sammen til *-e-*, mens det på Sør-Jæren fremdeles er opprettholdt en ulikhet. Den korte *a*-lyden som grenser opp mot *æ*-lyden er enda tydeligere i Stavanger-dialekten enn den er i Sandnes-målet.

Diftonger

Diftongene *øu, øy* og *ei* har en nær opp til lydrett uttale: *ein grøud, ein fløyde* og *å meina*. Men noen av diftongene forsvinner litt ut av systemet med tiden, slik at det blir uttalt *ein grød* og *ein fløde*, men det fremdeles vil hete *å meina*.

I Stavanger og i store deler av Ryfylke blir diftongene uttalt på samme måte som i Sandnes, På Sør-Jæren vil de få uttalen *ao, åy* og *ai* som i for eksempel *ein graod, ein flåyde* og *å maina*.

Konsonanter

Sandnes-målet har konsonantovergang fra *p-t-k* til *b-d-g* i inter- og postvokalisk stilling. Altså vil plosivene *p, t, k* uttales som *b, d, g* etter vokaler. Eksempler på dette finner vi i ordene *magen* (maken), *båd* (båt), *roba* (rope) og *tog* (tok).

Palatalisering av *k* og *g* finner vi f.eks. i ordet bakken. Dette gjelder spesielt for stedsnavn i Sandnes. Det kan komme av at palataliseringen har stått sterkere i dialekten før enn nå, men en finner det fremdeles ved konsonantforbindelsene */lg/* og */rg/* som i *helgå/heljå, den korgå/ korjå*. I andre ord som *den veggen, å legga, å tygga* osv, er det de velare konsonantene som er hyppigst brukt i Sandnes-målet.

Vi finner også preaspirasjon i dialekten, og da av konsonantene *p*, *t*, *k*. Preaspirasjon er et uttalebasert fenomen med et pust før lukkefasen i lukkelyden. Eksempel på preaspirasjon: *á ba^hkka*, *ein la^hpp*, *ei po^htta*.

Disse tre konsonanttrekkene gjelder også for Stavanger-området. Preaspirasjonen er ikke helt gjennomført verken i Stavanger eller Sandnes.

Andre særtrekk ved konsonantene.

Differensiering

Gno. *rn* > *dn* (skrivemåte *-den/-dden*) eks: *ett baden* (barn), *ett kådden* (korn)

Gno. *sl* > *tl* (skrivemåte *-ttel/ttl*) eks: *á pottla* (pusla) *någe pottel* (pusl)

Akkurat i Sandnes-området er det vanligst å høre differensieringen uttalt slik: *fjeddl*, *kåddn*.

Vi kan finne samme tendens fremfor andre konsonantforbindelser: *reggen* > *regg´n*, *foggel* > *fogg´l* osv.

Segmentering

Gno. *ll* > *dl* (skrivemåte *-ddel/-del/-ddl*) *addle* (alle), *fjeddel* (fjell)

Gno. *nn* > *dn* (skrivemåte *-den/-dden*) *steiden* (stein)

ll > *tl* *litle* (lille).

Forenklingen i Sandnes-dialekten gjør store innhugg i segmenteringen og differensieringen:

Norrønt	eldre generasjon	yngre generasjon
<u>ll</u>	<u>dl</u>	<u>l(l)</u>
<i>allir</i>	<i>adle</i>	<i>alle</i>
<i>stóll</i>	<i>stodl</i>	<i>stol</i>
<i>gamall</i>	<i>gammad´l</i>	<i>gammale</i>
<u>nn</u>	<u>dn</u>	<u>n(n)</u>
<i>steinn</i>	<i>steid´n</i>	<i>stein</i>
<u>rn</u>	<u>dn</u>	<u>rn</u>
<i>stjarna</i>	<i>sjød´na</i>	<i>stjerna</i>

<i>hestarnir</i>	<i>hestad´n</i>	<i>hestanne</i>
<i>barnaborn</i>	<i>badnabådn</i>	<i>barnabarn</i>

Det kan virke som om konsonantforbindelser som tidligere ble differensierte eller segmenterte, begynner å gå tilbake til det etymologiske utgangspunktet.

Diftongering og segmentering kan altså høres i Sandnes-målet, men er mer vanlige i de sørjærskede målene. En finner sjelden differensiering eller segmentering i Stavanger-dialekten.

Assimilering

Det har vært mindre assimilering å finne i Sandnes-dialekten enn i andre dialekter. Men Sandnes-dialekten har kontaktassimilasjon, noe en også finner flere andre steder i landet:

ld > ll: ei sild – sill, ein kveld – kvell

Ofte er det slik at *hv-* i skriftmålet (bokmål) blir uttalt *kv-* eller *k-*:

ein kval (hval), *kem* (hvem), *koffår* (hvorfor), *koffår ein* (hvilken), *ka* (hva) osv.

Fonologisk utvikling

I Sandnes, som flere andre steder i landet, skjer det et sammenfall av *kj-* og *sj-*lyden.

Sammenfallet gir lyden /ʃ/:

kjenne og *skjenne* > /ʃenne/

kjede og *skjede* > /ʃede/

kjekk og *sjekk* > /ʃekk/

kjette og *sjette* > /ʃette/

kjip og *skip* > /ʃip/

I Stavanger-målet finner vi også kontaktassimilasjon, *hv-* uttalt som *kv-* og den samme fonologiske utviklingen som vi finner i Sandnes-målet.

2.2.2.2 Morfologi

Substantiv

Sandnesdialekten er et typisk *a*-mål. Det vil si at infinitiv av verb og ubestemt form entall av svake hunkjønnsord slutter på *-a*:

å hiva og å kjøba
ei jenta og ei taska.

I ubestemt form flertall finner vi *-r*-bortfall: *flerne hessta, flerne skåle.*

Sandnes:

ein hest hest´n hesta hestanne
ei skål skålå skåle skålene

Stavanger:

ein hest hest´n hestar hestanne
ei skål skålå skålår skålene

Den stående *-r*-en er på vandring sørover mot Sandnes og vi finner begge formene i bruk her.

I b.flt. har Sandnes en assimilert form: *di hestanne, di skålene.*

Det har vært en tendens til at hankjønnsord som *ein vegg, ein benk, ein sekk, ein dag, ein sag* (sak) og *ein gris*, i flertall får formene: *flerne vegga – veggane*, mot tidligere: *flerne vegge – veggene, flerne benka – benkane*, mot tidligere: *flerne benke – benkene.*

Ord med vokalskifte fra entall til flertall kan ha særmerkede former i flertall:

ei klo – klonå – kløde/kløe – klødene
ei tå – tånå – tede/tee – tedene
ei krå – krånå – krede/kree – kredene

I bestemtform entall av hunkjønnsord får flere ord endingen *-nå* og *-ne*.

eldre: *ei ku – kunå – kjye – kjydene*

ei klo – klonå

ei glo – glonå

ei bru – brunå

ynge: *ei ku – kuå – kjyde – kjydene*

ei klo – kloå

ei glo – gloå

ei bru – bruå

Dette gjelder bare ord som i gammelnorsk sluttet på rotvokalen i ub.ent.

Både sterke og svake hunkjønnsord i bestemt form entall slutter på *-å*

Svake: *den viså*

Sterke: *den dørå*

Intetkjønnsordene bøyes stort sett slik: *ett bein – beine – bein – beinå*, der *-t* er falt bort i b.ent.

Det er en tendens til at intetkjønnsordene i ub.flt. og b.flt. bøyes slik: *ett gålv – gålve – gålver/gålvår – gålvene*.

Det er flere ord som ikke kan få denne bøyningen i ubestemt form (som for eksempel i det tidligere bøyde *bein*). Det ser ut til at endelsene *-ene* i b.flt. står sterkere enn *-er* i ub.flt.

Det er en del likeheter mellom bøyning av hunkjønnsord og intetkjønnsord. For eksempel har b.ent. av svake og sterke hunkjønnsord og b.flt. av intetkjønnsord fått felles endelse *-å*: *ei jenta – den jenta, ei bygd – den bygdå, ett hus – alle huså, ett kontor – alle kontorå*.

Det er flertalls-*r* i ubestemt form av hankjønns- og hunkjønnsordene som er det største skillet mellom Stavanger- og Sandnes-målet. Vi finner altså *-r*-bortfall i hele Jær-målet bortsett fra i Stavanger. Stavanger har samme assimilerte form i b.flt. som en finner i Sandnes, mens en i Dalane har *alle hestd'n, alle skåled'n* og i Ryfylke har *alle hestan* og *alle skålen*.

Tendensene til at endingene *-nå* og *-ne* (*kunå*) i bestemt form i hunkjønnsord er på vei ut av talemålet er tydeligst i Stavanger. Intetkjønnsbøyningene der endelsene *-ene* (*gålvene* i stedet for *gålvå*) brukes oftere enn *-er* (*gålvår* i stedet for *gålver*), gjelder hele Jæren, men det er mest utbredt i Stavanger-området.

Verb

Tidligere hadde de svake *a*-verbene endingen *-a* i presens, men nå er endingen oftest *-e*.

å dillta – dillte/dillta – dillta – dillta

I Sandnes, som ellers i Rogaland, har vi få *a*-verb fordi de fleste *a*-verbene bøyes som *e*-verb, dvs. med endelsen *-de/te* i preteritum. F.eks. slik:

sannsa – sannste

ståppa – ståppte

Sterke verb av 2. klasse, som for eksempel *å flyda*, *å syda*, *å snyda* og *å bryda*, har ofte ulike preteritumsformer og partisippformer i eldre og i yngre mål:

eldre: *flyda flyde flaud flåde/fløde*
 syda syde skaud skåde
 snyda snyde snaud snøde
 bryda bryde braud brøde
yngre: *flyda flyde fløyd fløde*
 syda syde sjøyd sjøde
 snyda snyde snøyd snøde
 bryda bryde brøyd brøde

Det er et skille i tonefallet på svake og sterke verb i presens, ved at de svake har tonem 2 og de sterke tonem 1.

Et fenomen som har kommet inn i dialekten i nyere tid, er utelating av infinitivsendingen *-a* i ordene *å vera*, *å jera* og *å seia*, de blir til *å ver*, *å jer/jørr* og *å sei*.

Det er de yngre formene av sterke verb som brukes i Stavanger. I perfektum partisippformene sies det: *har toge*, *har smoddle*, *har såde*, *har åde* i Sandnes, mens det i Stavanger-målet sies: *har tatt*, *har smelt*, *har sotte* og *har spist* i Stavanger. Det sørjærsket målet har formene: *har toje*, *har smoddle*, *har såde* og *har åde*.

Adjektiv

Adjektiv har endelsen *-en* i hankjønn, *-å* i hunkjønn og *-e* i intetkjønn: *ein liden gutt* – *ei lidå kåna* – *ett lide hus*. Vi finner suffiksformer som: *-igge* og *-itte*: *ufyseligge* – *jentitte* og endelsen *-ikt* i stedet for *-lig*: *merkelikt* (merkelig), *rolikt* (rolig), *koselikt* (koselig). (selv om slike *-lig* ord helst unngås: *daglig* > *kver dag*, *engstelig* > *redde*, *koselig* > *kjekt*).

Stavanger-dialekten og målene på Sør-Jæren har akkurat de samme formene i adjektiv. I Ryfylke har de endelsen *-leg*, fra gammelt av, men også der begynner *-ikt*-endelsen å komme mer og mer inn i dialekten.

Pronomen

Det upersonlige pronomenet *ein* blir noen ganger uttalt *enn*.

Det personlige pronomenet *me* har objektsformen *åsse*, men kan også ha formen *åss*.

Det ubundne pronomenet *noen* har formene *nogen/någen* (noge/någe).

Objektsformen av *hu* har til nå vært *henna* og *na*, men i yngre mål er de to formene på vei over til *hu* eller den forenklete formen *u*.

Eks: *an sa de te henna* > *an sa det te u*.

an sa de te na > *an sa de te u*.

I Stavanger-målet uttales pronomenene helst: *ein*, *åssår* og *någe/någen*.

3 TEORETISK RAMMEVERK

3.1 Talemålsutvikling i Norge i dag

Alle talemål er i en stadig endringsprosess. I noen perioder vil forandringene skje hyppig og raskt, mens de i andre perioder vil utvikle seg saktere. Nye språktrekk fører til variasjon, og når de nye innovasjonene blir en akseptert og integrert del av språket kan vi si at det har skjedd en språklig endring. Ofte vil en språkendring oppstå som et resultat av sosial og språklig kontakt oss mennesker i mellom, men den kan også være forårsaket av språket i seg selv. Når det er selve språket som er årsaken til endringene, kalles det gjerne for *indre faktorer*, eller *innomspråklige faktorer* (Sandøy 1991:232). Årsakene til endringer i innomspråklige faktorer ligger i selve den språklige strukturen, og slike innovasjoner kan dannes på flere steder uavhengig av hverandre.

Som nevnt kan det også oppstå forandringer i språket gjennom en sosial og språklig kontakt mellom mennesker. Siden vi i dag flytter mer på oss, og da ofte til byer eller tettbebygde områder, resulterer det i at mennesker med ulike dialekter bor side om side og påvirker hverandres dagligtale. Senere i livet vil ofte tilflyttere tilbake til hjembygden igjen, og da tar de med seg en påvirket dialekt, og kanskje også en ektefelle fra byen. I tillegg lar vi oss påvirke av fjernsyn, venner, skole osv. Slike påvirkninger kalles gjerne for *ytre faktorer* eller *utomspråklige faktorer* (Sandøy 1991:232). Nye språktrekk forårsaket av ytre faktorer kan komme inn i språket på andre måter også, ved f.eks. å oppstå ett bestemt sted, for så å spre seg som ringer i vann til områdene rundt. Noen ganger vil spredningen stoppe opp og vi vil få ulike talemål innenfor samme landområde. Det er på denne måten vi kan se for oss at dialektgrensene har oppstått her i Norge.

Det er ikke dermed sagt at det *enten* er de indre *eller* de ytre faktorene som endrer språket. Mest sannsynlig er det en kombinasjon av disse to som er den virkelige årsaken til endringene. Akselberg (1994) sier at det er en mulighet for å se på de indre faktorene som et slags endringspotensial som ligger i språket, og at det er de ytre som avgjør om innovasjonene slår gjennom eller ikke (1994:37). Det er blitt mer vanlig å se bort fra de endringene som blir forårsaket av språket i seg selv, og heller fokusere på de faktorene som ligger utenfor selve språkstrukturen. Det betyr ikke at en ikke tar hensyn til de indre faktorene, men at en legger mer vekt på de ytre enn tidligere.

I Norge har dialektene forandret seg i stor grad de ti siste årene. Det har ofte vært slik at når språket endrer seg, skjer det i form av en forenkling. Dette kan skje enten ved at ord blir dratt sammen (for eksempel i Sandnes hvor de kan sies *ennaen* for *ein aen* (en annen)), eller

at bøyingsmønsteret får færre former (at skillet *flerne jentår/flerne guttar* i Sandnes-målet, nå kan sies: *flerne jentår/flerne guttår*). Jevnt over kan vi si at dialektene blir mer og mer like hverandre ved at de ulike talemålene mister mange av sine særtrekk. Når denne utjevningen skjer innenfor et avgrenset område, eller en region, kalles det for *regionalisering*. Noen av særmerkene i dialekten forsvinner, mens dialekttrekk med en videre geografisk utbredelse blir stående eller spredt. Resultatet av regionaliseringen kan vise seg i endrede og nye dialektgrenser. Men hva er det som setter standarden for hva regionalmålet skal bygge på? Ofte er det talemålet i en bestemt by i regionen som påvirker både andre byer og tettstedene rundt seg. Det ser ut til at regionalisering skjer ved hjelp av en ”regional hovedstad” som styrer utviklingen i regionen. Helge Sandøy sier det slik: ”Det er ein allmenn tendens til at dialektforskjellane mellom dei minste lokalitetane forsvinn til fordel for språkdrag som dekkjer større område (...) Det vanlege er ei utjamning i ’eit stort kompromiss’” (Sandøy 2003:226).

En skulle tro at de talemålsvariantene med størst prestisje er de variantene som sprer seg mest, men det er ikke alltid det stemmer. For eksempel har det mer standardiserte talemålet i Stavanger, det høyere talemålet, prestisje i form av at det ligger tettere opp mot bokmål enn bymålet gjør. Likevel blir bymålet talt av de fleste innbyggerne i Stavanger og har dermed høyre skjult prestisje i form av antall som bruker talemålsvarianten (jf. delkap. 4.3.1 nedenfor). Det såkalte prestisjespråket har derfor ikke alltid så stor påvirkningskraft som en gjerne skulle tro. Det er med andre ord ikke det høyere talemålet i byen som vanligvis dominerer, men en modifisert form av det folkelige bymålet.

Om vi flytter blikket over til Sverige og Danmark, kan vi lure på hvorfor ikke Norge har fått like mye regionalisert eller standardisert talemål slik våre naboland har. Danmarks og Sveriges talemålsbrukere har en større enighet seg i mellom hva som er prestisjespråket i landet, og mye av årsaken til at nordmenn ikke har den samme enigheten ligger i hvordan vi definerer oss selv sett ut i fra alle våre dialekter: ”Vi ønskjer å vere konforme, for på den måte å vise solidaritet med gruppa vår. Språket har altså ein *identifiseringsfunksjon*, og den held dialektutviklinga i sjakk. Den er ei konserverande kraft” (Sandøy 1991:242). Med alle våre dialekter holder vi igjen noe av utviklingen til den talemålsregionaliseringen som er mer tydelig i våre naboland.

3.2 Språk og identitet

Språket blir betraktet som en av våre viktigste identitetsskapende faktorer (Mæhlum 1992:103). Det var da språkforskningen fikk sitt vendepunkt mot sosiolingvistikken at sammenhengen mellom språk og identitet ble sett på som en selvfølge (jf delkap. 2.1).¹ Språket står helt sentralt i vår samhandling med andre mennesker. Det er gjennom språket vårt vi uttrykker oss, kommuniserer og skaper mening. Men hva vil det si at en persons identitet er nært knyttet til hans språk?

Identitetsbegrepet inneholder mange ulike komponenter. Det er et komplekst begrep som ofte kan være veldig diffust. Selv om språket er en av våre viktigste identitetsskapende faktorer synes jeg det er problemfylt å påstå at språket, eller dialekten, *definerer* vår identitet. Vi kan heller si at det *signaliserer* den identiteten vi har, og at identitet og språk henger tett sammen. Måten vi uttrykker oss på kan på den måten si noe om hvem vi er som personer, hva vi står for og hvilke sosiale roller vi fyller i miljøet rundt oss.

Røyneland (2005) presenterer en definisjon av identitet etter filosofen Hans Fink (1991): "(...) alle individer (alt hvad vi taler om som *den* eller *det*) er individuelle størrelser til forskel fra andre forskjellige størrelser af samme eller forskellig slags, som de både ligner og adskiller sig fra i utallige henseender (...)" (Fink 1991:218 gjengitt etter Røyneland 2005:113). Det er satt opp mot hverandre vi kan bestemme hva vi er, eller hva vi ønsker å være. Videre vil det si at det er i samhandling med andre at vi uttrykker vår identitet, både gjennom det vi sier og gjennom måten vi sier det på.

Brit Mæhlum (2003:106) skriver også om hvordan personligheten kan komme til uttrykk gjennom et gruppefelleskap, og hun kaller det for *sosial* identitet. Men hun mener at gruppefelleskapet alene ikke kan definere vår identitet og at vi i tillegg har en *personlig* identitet som gir en karakteristikk av det unike ved en person. Hun sier at disse to identitetene står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre og at "et individs identitet blir utkrystallisert i spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive" (2003:106).

Som individ kan vi altså vise vår gruppetilhørighet eller våre sosiale roller ved hjelp av språket. Le Page og Tabouret-Keller (1985) sier det slik:

...the individual creates for himself the pattern of his linguistic behaviour so as to resemble those of the group with which from time to time he wishes to be identified, or so as to be unlike those from whom he wishes to be distinguished. (Le Page og Tabouret-Keller 1985:181 gjengitt etter Røyneland 2005:117).

¹ Dette emnet er tatt opp i boken *Acts of identity* av Robert B. Le Page og Andrée Tabouret-Keller.

Språkbrukeren kan gjennom valg av språklige variabler og varieteter synliggjøre hva eller hvem han ønsker eller ikke ønsker å bli identifisert med. (jf. også tilpasningsteorien i delkap. 3.2.2. nedenfor). Med andre ord kan vi bevisst eller ubevisst endre vår identitet. Når den endres ubevisst kalles det ofte for en *virkelig* identitet, mens bevisste endringer kalles gjerne for *ønsket* identitet. På den måten er språket vårt en svært viktig identitetsmarkør (Røyneland 2005:117).

Helge Omdal (1994) drøfter den eventuelle sammenhengen det er mellom språkbruk og den *oppfatningen* informantene har av egen identitet. Han mener at språkbruken sannsynligvis forandrer seg før holdningene våre forandrer seg. Resultatet i hans granskning ”kan tyde på at erkjennelsen av egen språkendring kommer før følelsen av endring i identitet” (1994:189). Det vil si at en godt kan føle en sterk lokal tilhørighet selv om en har endret på dialekten sin. Lars S. Vikør (1999) mener derimot at valg av språkformer kan belyse hvor sterk lokal tilhørighet vi egentlig har. Han skriver at

tilhørsle ikkje nødvendigvis er gjeve ein gong for alle. Også granskingar som ikkje fokuserer på dette spesielt, får det ofte fram i forbifarten at haldninga til eins eiga plassering i det sosiale spelet spelar ei rolle for kva språkformer ein vel. Spørsmålet er ikkje berre kor ein kjem frå, men òg kor ein vil hen (Vikør 1999:44).

Dette sitatet belyser godt forholdet mellom identitet, språk og lokal tilhørighet, noe som vil ha stor betydning senere i oppgaven min. Jeg forventer å finne en annen språkbruk hos de som vil flytte fra hjembyen sin, enn hos de som ønsker å bli værende. Hjemstedet er med andre ord også en identitetsskapende faktor, enten man ønsker å identifisere seg med stedet en vokste opp, eller en ønsker å fjerne seg fra det. Hjemstedet er med på å forme språket vårt og det bærer i seg en hel rekke egenskaper som er viktige for det enkelte individet. Det er på dette stedet vi skaper et sosialt nettverk som er av stor betydning for dannelsen av vår identitet (jf. også. delkap. 3.2.3 om sosial nettverksteori nedenfor).

Arne Garborg var i sine *Knudahei-brev* (1904) innom tematikken identitet og hjemlige trakter. ”Mangt er umskrift. (...) Og er sitt same likevel. Eg er au min same. Jærbu som fyrr, med alle mine Umflakkingar. Og lande er mitt same. Med alle sine Umskiftningar” (Garborg 1904:29). Men etter hvert som han nærmet seg Garborg-gården og minnene strømmet på ble tankene om identitet mer konfliktfylte:

Meir og meir kjem eg inn i alt dette som er mitt; og denne uvedkomande framande Byfyren med det rare Namne og alt hans Papper og Blekk, (...) Han Aadne `ans Eivind er det som sit her og fær seg Mat, og snakker me `enna Anna `ans Tønes og `an Jens Lende [...] Og likevel er eg ein framand som høyrer og segjer nokre velmeinte Ord og dermed maa ut att. Dette ”heime”, er det til Slutt anna enn ein Draum? Og denne ”eg sjølv”, er det han Aadne `ans Eivind sine Barnedraumar, eller er det denne andre med hans Papper og Blekk? (Garborg 1904:53f.).

I disse sitatene aktualiseres det problematiske om hvorvidt identitet er bestandig, uforanderlig og immun mot ytre påvirkninger og impulser, noe Mæhlum (2003) kaller en *essensialistisk identitetsoppfatning*, eller om den kan endres over tid. Om den kan endres, dannes eller konstrueres kalles det gjerne for en *konstruktivistisk identitetsoppfatning*. Brit Mæhlum mener at det er gjennom en syntese av de to ulike oppfatningene at identiteten vår oppstår. Det er ikke motsetningen mellom den essensialistiske identitetsoppfatningen og den konstruktivistiske identitetsoppfatningen vi skal fokusere på, men vekselvirkningen dem imellom, mener Mæhlum. En vekselvirkning innebærer at det stabile og konstante i en identitet ikke vil være upåvirket av det foranderlige og det som kontinuerlig er i endring. Det vil foregå en gradvis utvikling av identitetens kjerne gjennom de bevegelsene som foregår rundt og inni et individ (Mæhlum 2003:108).

Jeg synes det er viktig å påpeke at språket ikke alltid har en identitetsskapende funksjon. Noen ganger legger vi mer vekt på nytteverdien språket har som kommunikasjonsmiddel (Mæhlum 2003:121). Vi bruker språket for å forstå og for å bli forstått. Om vi i gitte situasjoner skulle endre språket midlertidig vil det ikke alltid være for å uttrykke en side ved vår identitet, men heller fordi vi ønsker å få frem et budskap uten at misforståelser oppstår. En slik endring i dialekten vil som oftest oppstå om vi prater med mennesker som ikke er i fra vårt hjemsted.

Det finnes to teorier innenfor sosiolingvistiske granskinger som er viktige når det gjelder utvikling av identiteten. Det dreier seg om *tilpasningsteorien* og *sosial nettverksteori*. En viktig del av oppgaven min har vært å svare på om endringer i Sandnes-dialekten går i retning av Stavanger-dialekten. Jeg vil derfor beskrive tilpasningsteorien nedenfor her.

3.2.1 Tilpasningsteorien

Tilpasningsteorien, eller ”the interpersonal speech accommodation theory”, ble utviklet av sosialpsykologer i første del av 1970-tallet. Selve teorien bunner i et ønske om å forstå og forklare de individuelle skiftningene vi som språkbrukere foretar oss i samhandling med

andre, alt etter hvem vi skal kommunisere med. Teorien forsøker å klargjøre de sosiale og psykologiske forutsetningene for språklige strategier, enten man forsøker å nærme seg samtalerens måte å snakke på (*konvergens*), eller man opprettholder eller øker avstanden til samtalepartneren (*divergens*).

Språklige tilpasningsstrategier kan foregå på ulike nivå, men vil være tydeligst om to eller flere med ulike dialekter samtaler. Et eksempel på *konvergens* kan være at den ene personen vil veksle mellom sin egen dialekt, og samtalepartnerens dialekt. Vekslingen bygger på prinsippene om sympati og anerkjennelse mellom kommunikasjonspartnerne. Om man ønsker å gi uttrykk for identifikasjon gjennom kommunikasjon, kan man tilpasse den lingvistiske atferden og bli mer lik samtalepartneren. Konvergeringen kan være ensidig eller gjensidig, avhengig av om kommunikasjonspartnerne har beslektede holdninger, oppfatninger og væremåter. For at språktilpasningen skal bli en positiv opplevelse, må visse faktorer være til stede. Når en person konvergerer i samtalen, bør samtalepartneren akseptere konvergeringen med ”bekreftende sosiale sanksjoner” (Mæhlum 2003:110). Det vil si at den som konvergerer bør, for sin egen opplevelses skyld, kunne stå for sine egne valg av språklige strategier, og ikke for eksempel finne handlingen flau.

Divergensen kan ha et tvetydig innhold. Denne språklige strategien kan enten betegne en fremhevelse av sin egen sosiale tilhørighet, eller den kan uttrykke et ønske om sosial avstand til samtalepartneren. Divergering kommer til uttrykk ved at en samtaler med en ”breiere” dialektuttale enn en vanligvis ville gjort.

Tilpasningsteorien prøver å forklare språklig tilpasning både på kort og lang sikt. En kortvarig tilpasning vil være å finne i en enkeltstående samtale, mens den langsiktige tilpasningen går over flere samtaler og situasjoner. Den langsiktige tilpasningen kan føre til permanente språklige endringer. Men det er viktig å påpeke at kortvarig tilpasning også kan føre til permanente språklige endringer, da den kortvarige kan bli benyttet ved alle situasjoner som har likhetstrekk ved den situasjonen en tydde til konvergering i første omgang.

Mæhlum knytter tilpasningsteorien nært opp til spørsmålene om identitetsdannelse. ”Et grunnleggende trekk ved tilpasningsteorien er å se på språklig atferd som en refleks, basert på språkbrukerens ønske om sosial *identifikasjon* med eller *distanse* fra andre mennesker” (Mæhlum 2003:112).

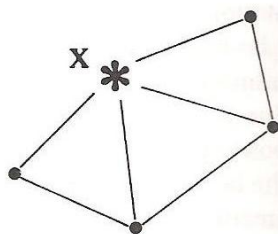
3.2.2 Sosial nettverksteori

Spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive er sentralt innenfor sosial nettverksteori. Utgangspunktet blir å finne ut hvilke sosiale krefter som er virksomme når det enkelte individ blir integrert i ulike fellesskap. Nettverksteorien har sin opprinnelse i sosialantropologien, og det mest kjente studiet med anvendelse av denne teorien er det Lesley Milroy foretok seg i Belfast (Milroy 1980). Teorien til Milroy endrer samfunnsvitenskapen. Der samfunnsvitenskapen tidligere så på hierarkiet av sosiale klasser som helt avgjørende for hvordan en tilpasset seg i samfunnet, ser Milroy på de mindre delene, som f.eks. enkeltindividet og hvordan det sosialiserer seg med andre mennesker. Den sosiale nettverksteorien blir presentert som et alternativ til variabelen ”sosial klasse” i det Labovske paradigmet. Milroy mener at denne variabelen har en for stor målestokk og er for abstrakt:

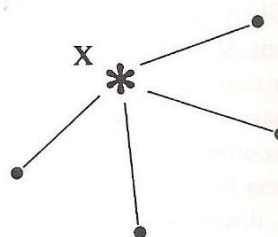
Note then that Labov’s speech community is a large-scale concept; speakers for *all social classes* are seen as united by their common evaluation of linguistic norms. (...) we must look at this concept of social class; for although Labov employs it in his definition of *speech community*, it is not of central relevance to the notion of *community* which is a much smaller-scale and less abstract social unit (1980:13).

I stedet for å forholde seg til hele sosiale klasser, mener Milroy at en bør ta hensyn til det mer konkrete ”sosiale nettverket”. Det sosiale nettverket refererer til det nettet vi omgir oss med av uformelle sosiale kontakter, det være seg familie, venner, kollegaer osv. Milroy mener ikke at klassebegrepet er uten betydning, men at det sosiale nettverket åpner opp for andre årsaksvariabler for atferd. Det er enklere for mange å identifisere seg med forhold på et sosialt mikronivå, fremfor det mer abstrakte makrobegrepet ”sosial klasse”.

Vi har to former for nettverksstrukturer, hvor den ene har stor tetthet (”*high density*”) og den andre har liten tetthet (”*low density*”) (Milroy 1980:20).

high density

low density

Forskjellen på nettverksstrukturene ligger i hvor ofte det er kontakt mellom personene som inngår i nettverket. I et sosialt nettverk der det er forbindelse mellom alle parter finner man en maksimal tetthet. Det eneste som knytter sammen personer i et nettverk av veldig liten tetthet er at alle har en relasjon til jeget. Med tanke på den rollen det sosiale nettverket har i den kommunikative hverdagen, vil det være ganske innlysende at et tett nettverk vil ha en stor sosial normerings- og kontrollinstans. I et åpnere nettverk vil ikke disse sosiale og psykologiske mekanismene ha samme styrkegrad og det vil oppstå større variasjon i språklig atferd både intra- og interindividuell.

Når det gjelder nettverkets funksjoner, brukes benevnelsene *multiplekse* eller *uniplekse* relasjoner. Dersom et nettverk har multiplekse relasjoner, vil individene i nettverket være knyttet til hverandre gjennom flere roller, som for eksempel at to personer både er kollega og nabo, så vel som venn. Motsatt vil medlemmer av uniplekse nettverk bare ha en tilknytningsrolle til hverandre. Når et nettverk både har høyt tetthet og er multipleks, gir det gode forutsetninger for et stabilt og språkbevarende miljø, som igjen gir stor sannsynlighet for at en dialekt blir godt ivaretatt. Et slikt nettverk vil ha stor kapasitet til å stå imot innvirkning både fra omkringliggende dialekter og regional påvirkning. En finner ofte slike nettverk i mindre byer og tettsteder. Derimot vil et uniplekst nettverk med lav tetthet representere et mer ustøtt miljø som i en høyere grad er åpne for språklige variasjoner. I slike nettverk har den lokale dialekten mindre gode overlevelsesvilkår, og vi finner ofte disse nettverkene i større byer. Med andre ord er grunntanken innenfor denne teorien at jo oftere mennesker innenfor et nettverk har med hverandre å gjøre, jo likere vil talemålet deres være.

3.2.4 Om bruken av begrepet identitet i denne oppgaven

For at det språklige skal være en del av identiteten, må det være stabilt. Det vil si at en språkbruker bør ha en forholdsvis fast og konsekvent bruk av språklige variabler i dialekten sin. For å finne ut om informantene i oppgaven min har en noenlunde stabil bruk av språklige variabler, har jeg valgt å ha minimum tre eksempler under hver varietet (jf. delkap. 4.5.3). Videre prøver jeg å se på de innsamlede dataene med en konstruktivistisk identitetsoppfatning (jf. delkap 3.2). Jeg forsøker å fokusere på den delen av identiteten som kan endres underveis i livet, avhengig av ytre forhold, og at vi definerer oss selv ut i fra andre mennesker som både individer og grupper. Jeg har i mente at identiteten er sammensatt av deler eller roller som en person kan tre inn og ut av. Derfor vil det være viktig å se kritisk på den subjektive rapporteringen og å ha fokus på den observerte og objektive meddelelsen (jf. rapportert og

faktisk språkbruk i delkap. 4.3). I tillegg vil jeg ta den essensialistiske identitetsoppfatningen med i beregningen da den er en grunnleggende del av individet. Selv om identiteten i stor utstrekning er foranderlig, er det visse komponenter som er bestandige og immune mot ytre påvirkninger. Det er derfor spørsmål om opphav, alder, kjønn og andre sosiale variabler vil være elementer i analysen av de innrapporterte dataene. Det er gjennom en vekselvirkning eller en syntese av de to identitetsoppfatningene jeg håper på å finne frem til det som særmerker hver enkelt informant.

Siden identiteten ofte blir bestemt ut i fra vår samhandling med andre mennesker, både kommunikativt og sosialt, er det spesielt ut fra informantene sitt talemål og deres språkholdninger jeg kan bestemme i hvilken grad de lar seg påvirke av Stavanger-dialekten. De stereotypiske oppfatningene vil mest sannsynlig vise seg gjeldende gjennom holdninger informantene ytrer og variablene de bevisst og ubevisst bruker i talemålet (jf. delkap. 3.3). Stereotypiske oppfatninger og observasjon og analyse av informantenes rapporterte og faktiske språkbruk, kan kanskje også få frem hvilke språkvarieteter som har høyest prestisje i Sandnes-dialekten.

Ungdommer inngår ofte i tette sosiale nettverk, og disse nettverkene kan virke som en normerende språkinstans for videre språklig utvikling. Ungdommer omgås både på skolen og i fritiden, og det uformelle sosiale presset i retning av å opptre slik som ”de andre” vil ha stor betydning. Samtidig som nettverkene er viktige normbekreftende mekanismer, står de også sentralt som et identifikasjonsfellesskap for de individene som inngår i dette nettverket. Jeg har hatt fokus på det sosiale nettverket til ungdommene og jeg kommenterer nettverkene deres der jeg føler at det har betydning for deres identitet og språkbruk.

All den tid vi som språkbrukere kan foreta oss individuelle skiftninger i språket alt etter hvem vi samtaler med, vil konvergens og divergens bli en viktig del av analysen av intervjuene. I intervjuene stiller jeg spørsmålene ”Forandrer du på dialekten din etter hvem du prater med?” og ”Tror du at du måtte ha/ville endre på dialekten din om du flyttet, eller fikk en høy stilling i et stort firma?” (se vedlegg 5). I tillegg til at svarene på disse spørsmålene vil belyse de individuelle skiftningene i språket, vil også min observasjon av informantenes språkbruk i samtale med meg være en god indikasjon på om de tar i bruk språklige tilpasningsstrategier. På denne måten kan jeg muligens finne ut om språkbrukeren ønsker å identifisere seg med eller distansere seg fra sin egen dialekt, eller andre omkringliggende talemål.

3.3 Språkholdninger

En *holdning* eller en *innstilling* kan betegnes som ”(...) en beredskap til å reagere positivt eller negativt overfor gitte sosiale objekter (...)” (Mæhlum 2003:92). Språket vårt kan være et slikt objekt. Språkholdninger kan derfor være holdninger som mennesker har rundt språk, dialekter og de som taler dette språket, eller disse dialektene. Holdningene kan gi subjektive syn på hva som er rett, pent, stygt og har estetiske kvaliteter blant ulike varieteter, og de kan påvirke hva vi ser på som personlig kvalitet hos talerne. Språkvitenskapen har vist at slike holdninger ikke bare bunner i det lingvistiske, men har grunnlag i sosiale og kulturelle verdier. Språkholdningene vil være viktige for den språklige oppførselen til talerne. Helge Omdal (1982) sier dette om språkvitenskap og språkholdninger:

Dersom ein ønsker å få eit noenlunde fullstendig bilete av koss språket fungerer i samfunnet, er det ikkje nok å undersøke språkstruktur og granske variasjonen av sentrale språkdrag i ulike situasjoner og i grupper og lag av befolkninga. Like viktig er det å få kjennskap til koss folk oppfattar sitt eige og andres språk. Språkholdningar kan me derfor oppfatte som ein del av bilete (...) Ikkje minst på området språkending og språkutvikling må språkholdningane vere sentrale (1982:76).

Videre sier han at språktrekk kan gi informasjon om utomspråklige faktorer som geografisk opphav, alder, kjønn osv. Det vil derfor være viktig å undersøke hvordan språkbrukerne selv forbinder språk med disse faktorene og å finne ut hva det er med språket som fremkaller verdiforestillinger i den ene eller den andre retningen.

Om man skal undersøke holdninger til språk, kan man altså ikke gjøre dette uten å ta hensyn til brukerne av språket. Vi kan som individer få stereotypiske oppfatninger bundet sammen med holdningene våre, noe som står sterkt gjeldende i språkholdningene vi uttrykker. Som mennesker går vi i møte med alt og alle med en eller annen form for forutsetning, dette gjelder også i møte med språkvarieteter. Som språkbruker vil en være farget av tidligere erfaringer og forestillinger om hva som er ”rett” og hva som er ”feil” språkbruk. Omdal (1982) sier at vi egentlig burde skille mellom begrepene ”stereotypier” og ”språkholdninger”, men fordi folks oppfatning av forskjellige språkvarianter er nært knyttet opp til de som bruker språket er det ikke så enkelt å sette et skille mellom de to begrepene. Han sier: ”Dersom ein hører hedmarksmål, tenker ein seg hedmarkingar, og dermed forestillar ein seg både det eine og det andre om språkmiljøet, og ein ser kanskje klart for seg prototypen på hedmarking” (Omdal 1982:79).

En typisk stereotypi er forventingen om å finne forskjeller i språkbruken mellom kvinner og menn. Kvinnespråket blir nesten alltid evaluert i forhold til mannspråket, der mannspråket blir oppfattet som logisk, rett på sak og brukt i viktige sammenhenger, mens kvinnespråket er følelsesladd og ”utflytande (med mange unødvendige adjektiv og adverb), forvirra og ordrik” (Omdal 1982:79). Men den viktigste stereotypien for min avhandling er den om prestisjespråk og dialekt. Det har seg slik at de som har et talemål som er nedvurdert i samfunnet, deler samfunnets syn på hvilket språk som er godt eller dårlig, rett eller galt, vakkert eller stygt (1982:79). Det er likevel vanskelig å finne et allment mønster når det gjelder holdninger til dialekter og andre talemålsvarianter i motsetning til ”standardspråket”. Selv om det finnes mange eksempler på nedvurdering av eget talemål, finnes det også eksempler på folk som vurderer sitt talemål som positivt.

Språkholdninger, enten de er stereotypiske eller ei, dannes på grunnlag av flere årsaker. Et eksempel er det første møtet med språkbrukeren sin dialekt. Dette møtet er så intimt og avgjørende at det har fått benevnelsen ”hjertespråk” (Mørk 1983 gjengitt etter Venås 1999: 107). Ofte er dette språket en lokal varietet, en dialekt, og denne dialekten er for mange en stor del av identiteten. Det er i møte med språket, gjennom tilbakemeldinger og reaksjoner, en som menneske først blir knyttet til andre mennesker. Det er på grunnlag av dette første møtet med språket, assosiasjoner tilbake til det første møtet og opplevelser av språk opp igjennom oppveksten, en bygger opp sin identitet. Dette kan få to utfall: enten er assosiasjonen og opplevelsene gode, og da identifiserer en seg ut i fra dialekten, eller en har ikke fullt så gode opplevelser knyttet til dette og en skaper sin identitet gjennom avstandstaking til den språkformen. Avgjørelsen om å ta avstand eller å distansere seg fra dialekten, blir også tatt på grunnlag av dialektens prestisje og hvilke holdninger en selv og andre har til språket.

Gjennom sosial omgang med f.eks. familie, venner, skolekamerater og kollegaer skapes bevissthet rundt språk, holdninger til språk og gruppetilhørighet. Men fordi massemedia og mobilitet har en stor påvirkningskraft på dialektene våre, er det ikke lenger selvsagt at det er hjertespråket som vil være utgangspunktet for valg av uttrykksmåter hos hvert enkelt individ (jf. delkap 3.1). Derfor er det også viktig å se på de ulike faktorene som påvirker hver enkelt språkbruker. Med andre ord vil de språkholdningene vi tilegner oss gjennom språkbruk, bli en del av vår bevissthet og identitet, som igjen vil føre til, bevisst eller ubevisst, talemålsendringer eller bevaring av gamle talemålsvarianter.

Identiteten kan også være nært knyttet til en geografisk tilhørighet, og da spesielt med tanke på hvilken holdning en har til hjemstedet sitt. I denne forbindelse opererer Skjekkeland

(2009) med begrepene "homo domesticus" og "homo dynamicus". Disse to personlighetstypene beskriver to ulike innstillinger til hjemstedet. Om en har en homo domesticus-innstilling til hjemstedet, vil en være positiv og ha en stolthetsfølelse i forhold til dette. Og med en slik holdning vil dialekten få positive konsekvenser hos den enkelte personen. I motsatt fall vil en med homo dynamicus-personlighet ha en negativ innstilling til hjemstedet og mest sannsynlig legge litt om på dialekten.

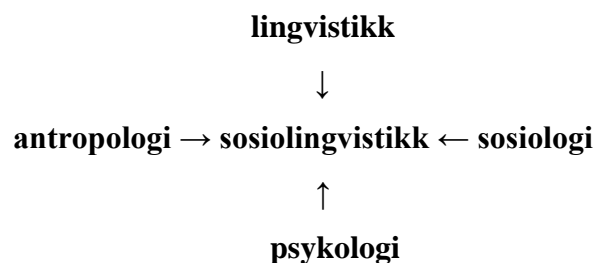
Holdninger ikke er en fast størrelse, men kan deles opp i mange små enkeltdeler. Det viser seg f.eks. at vi kan få ulike svar på direkte spørsmål og indirekte spørsmål og det behøver ikke å være noen sammenheng mellom synspunkt på hva som er "vakkert" mål og hva som er "korrekt" mål, hva som er "godt" språk og hvordan en selv velger å prate. Labov stiller spørsmålet: "Why don't all people speak in the way they obviously believe they should?" (Labov 1972:249). Helge Omdal sier om dette: "Svaret er trulig at det betyr svært mye for folk flest å kjenne seg språkleg på linje med sitt eige miljø. Spørsmålet om eigen identitet er derfor viktig, men heller ikkje identitet er noen fast størrelse" (Omdal 1982:79).

4 METODE

4.1 Vitenskapelig grunnlag

Vitenskapen om språket kalles for språkvitenskap eller lingvistikk. Studier av samfunnet faller ofte under fagområdene samfunnsvitenskap eller sosiologi. Men når en skal granske hvordan språket i et samfunn fungerer, får denne vitenskapen et snev av både lingvistikk og sosiologi. Dette blir da en tverrvitenskapelig forskningsdisiplin med benevnelsen ”sosiolingvistikk” (Venås 1991:14). Sosiolingvister er opptatt av å se sammenhenger i språklig variasjon som oppstår både fra utomspråklige og innspråklige årsaksfaktorer. Med en slik vinkling på språkforskning skiller sosiolingvistikken seg fra den mer tradisjonelle ”dialektologien”. Dialektologene hadde en geografisk tilnærming til studiet av språkforskjeller, der de var opptatt av det diakrone og historiske. For dialektologene var variasjon et ikke-tema. De beskrev språket mest mulig homogent, og deres arbeid førte ofte til dialektkart som viste grensene mellom ulike varieteter.

Plassering av sosiolingvistikken som vitenskap:

(Akselberg 1994:154).

Starten på sosiolingvistikken blir ofte regnet ut fra den forskningen William Labov gjorde på slutten av 60-tallet og begynnelsen av 70-tallet. Han undersøkte sammenhengen mellom språk og samfunn gjennom empiriske metoder, og utviklet også nye metoder for datainnsamling som dialektologien ikke hadde brukt før. Der dialektologien var mer ute etter de eldre variantene i talemålet, ville Labov undersøke den levende dagligtalen. Han kom opp med ideen om *den sosiolingvistiske variabelen*, ofte en fonologisk variabel, som er et lingvistisk element. Den sosiolingvistiske variabelen skulle samvariere med andre lingvistiske avhengige variabler, i tillegg til utomspråklige uavhengige variabler som klasse, stil, alder, kjønn osv. ”In order for something to be a linguistic variable, it must occur in variant forms” (Chambers

2003:17). Som fonemene er aktualisert som en eller flere allofoner, /r/ som ruller-r og skarre-r, er variablene aktualisert som to eller flere varianter. Adjektivet *vanskelig* kan ha flere uttalemåter, som for eksempel *vanskeli/vanskelikt*. Til sammen er disse to uttalemåtene en variabel, hvor de to ordene er hver sin variant av variabelen.

En annen metodisk endring Labov brakte med seg, var at han flyttet undersøkelsene fra dialektologiens landlige områder, til byer og andre urbaniserte områder. I senere tid har sociolingvistikken også vist interesse for talemålsvariasjon på landsbygda (Akselberg 2003:126). Der dialektologien hadde fokuset på eldre informanter, har de sociolingvistiske studiene en mer sammensatt aldersgruppe. Men det viktigste aspektet er den metodiske endringen som kom med sociolingvistikken. Der en før skulle oppgi de ”medfødte” språkvariantene i sitt talemål, gjennom standardiserte spørreskjema, skulle en nå samle data gjennom den ekte og naturlige samtalen, der man observerer den faktiske språkbruken her og nå.

Den Labovske sociolingvistikken var en empirisk kvantitativ naturvitenskapelig metode. Den fikk kritikk for å være generaliserende og for ikke å ta hensyn til det sosiale og psykologiske som kan påvirke språklig bruk. Den stod i sterk motsetning til de humanvitenskapelige idealene som ligger til grunn for den kvalitative forskningsmetoden som dukket opp på 70-tallet, og som kom til Norge på 90-tallet.

Det vi forstår ut fra det som er beskrevet her, er at det sosiale aspektet er kommet mer og mer inn som en viktig faktor ved talespråklig variasjon. Det er med andre ord ikke like interessant å studere språket isolert sett lenger. Den sosiale situasjonen talemålet foregår i, er nå satt i fokus.

4.2 Presentasjon av kvantitativ og kvalitativ metode

Grovt sett har vi to metodiske tilnæringsmåter innenfor samfunnsvitenskapene: *Kvalitativ* og *kvantitativ* forskningsmetode. ”Både den kvalitative og den kvantitative tilnæringsmåten har som sikte å bidra til en bedre forståelse av det samfunnet vi lever i, og hvordan enkeltmennesker, grupper og institusjoner handler og samhandler innenfor dette. Utover det er det nok forskjellene som er de mest fremherskende” (Kvale 1997:73). Metodevalg handler om hvordan en kan samle inn, behandle og analysere data. Det er av avgjørende betydning å samle inn data som kan gi svar på spørsmålene en stiller seg i en oppgave. Metodevalgene vil derfor være avhengig av problemstillingen for oppgaven, de målene en har satt seg, hvilke tilgjengelige ressurser en har og hvor mye tid en har til rådighet. Metodevalget blir ofte

styrende for hele undersøkelsen og er følgelig med på å bestemme hvilke resultater det er mulig å komme frem til. En kan også kombinere kvalitative og kvantitative elementer i en og samme undersøkelse, noe jeg kommer tilbake til i delkap. 4.2.3.

4.2.1 Kvantitativ metode

Forskeren innenfor en kvantitativ metode vil forholde seg objektivt til undersøkelsen, og det vil være forholdsvis lite kontakt mellom forskeren og informantene. Den vanligste kvantitative metoden er *korrelasjons-* eller *frekvensanalyse*. Korrelasjonsanalysen forsøker å finne sammenheng, eller en manglende sammenheng, mellom varierende sosial bakgrunn og visse målbare objektive språklige variasjoner. Målet er å få en oversikt over talemålet i befolkningen innenfor et bestemt område og bestemte sosiale grupper. For å få et mest mulig representativt overblikk over tallmaterialet vil en velge å ha et stort utvalg informanter som grunnlag for undersøkelsen. Informantene får som regel et begrenset antall variabler å forholde seg til, og resultatene av undersøkelsen settes ofte opp statistisk. Resultatene vil stå som representant for hele det samfunnet hvor undersøkelsen finner sted, og vil dermed være gyldige ut over de konkrete individene som deltar i undersøkelsen. Det er forholdet mellom årsak og virkning, eller årsaksforhold, som er interessante å se på i en kvantitativ forskningsundersøkelse.

4.2.2 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode har en subjektiv forsker, der resultatene bygger på et lite antall informanter og et stort antall variabler. Innenfor denne metoden vil en vektlegge de mentale prosessene som skjer i sammenheng med den språklige atferden hos informanten. Det er det kognitive forløpet som er med på å igangsette sosiokulturelle oppfattelser og kommunikativ atferd hos den enkelte språkbrukeren. Her forsøker en å få innblikk i hvorfor et menneske snakker som det gjør, og hvilke sosiale mekanismer som setter i gang den språklige atferden (Mæhlum 1986:190). Det vil ikke være statistikker over resultatene en samler inn som vil bli sluttproduktet av en kvalitativ undersøkelse, men kartlegging av de psykososiale faktorene rundt språkbruk og språkendring. Denne formen for undersøkelse vil være preget av få informanter der deres utsagn er en viktig del av analysegrunnlaget. I en kvalitativ forskningsmetode vil det interessante befinne seg i dybden, og i selve forståelsen av hvorfor informantene prater som de gjør. Selv om det er språkbrukerens subjektive opplevelser som

ligger til grunn for undersøkelsen, vil informasjonen like fullt være relevant. Dette er fordi den kan synliggjøre hvilke mekanismer som kan være bestemmende for enkeltindividers språklige atferd. Slik sett kan en kvalitativ undersøkelse ha prinsipiell interesse ut over de individene som faktisk er undersøkt.

Ofte vil en se at de to metodene flyter litt over i hverandre og det kan noen ganger være vanskelig å si om en undersøkelse er basert på kvalitative eller kvantitative metoder. Kvalitative undersøkelser kan ha forklarende siktemål samtidig som de er systematiske, og de kvantitative kan ha praktiske preg og omfatte forholdsvis få enheter.

4.2.3 Metodetriangulering

Bevisst bruk av flere forskningsmetoder kalles for metodetriangulering.

Når det gjelder kvalitativ og kvantitativ metode, kan disse brukes sammen på ulike måter: En kan først ta i bruk en kvantitativ metode, for så å bruke en kvalitativ metode. Da vil en samle inn store mengder data for etterpå å gå i dybden innenfra. Alternativt kan en bruke den kvalitative metoden først, for så å bruke en kvantitativ metode. Her samler en inn de individuelle fenomenene før en setter større mengder data inn i statistikker og lignende. Det er også mulig å bruke begge metodene samtidig.

Min datainnsamling har begynt med den kvalitative metoden først, der jeg skjematisk samlet inn relativt store mengder med variabler for så å gå over til den kvalitative metoden. I selve analysedelen av oppgaven har jeg brukt begge metodene samtidig, der jeg setter opp resultatene statistisk, i tillegg til at jeg tar hensyn til de mentale prosessene som skjer i sammenheng med den språklige atferden hos informantene.

Uansett hvilken rekkefølge en gjør dette i, lar en den kvalitative og kvantitative metoden utfylle hverandre. Ved å kombinere to tilnæringsmåter vil en få belyst flere sider ved det samme sakskomplekset på en mer helhetlig måte. Både den kvalitative og den kvantitative undersøkelsesmetoden har sine svake og sterke sider, derfor kan det være mye å vinne hvis en kombinerer disse tilnæringsmåtene. Ved metodetriangulering vil gyldigheten for hver metode settes på prøve. Samsvar mellom data rundt samme tilfelle, med utgangspunkt i to ulike metoder, kan tyde på at de innsamlede dataene er valide. Dvs. at om dataene en samler inn skulle vise seg å gi motstridene resultater, kan dette gi grunnlag for å utvikle nye tilnæringsmåter eller skape forutsetning for en ny, og kanskje bedre, overveielse av dataresultatene. Men kombinasjonen kan også ha motsatt effekt. Bruk av de ulike metodene kan sette holdbarheten til de ulike teoriene på prøve.

4.3 Rapportert og faktisk språkbruk

Enten en bruker den ene eller andre forskningsmetoden i undersøkelsen sin, må det alltid tas i betraktning at informanter er subjektive angående sin egen dagligtale. Det er derfor viktig å skille mellom rapportert og faktisk språkbruk. Ta for eksempel variabelen *adle/alle*. Det er forskjell på hvor ofte språkbrukeren *mener* han sier *adle* og hvor ofte han *faktisk* realiserer bruken av den segmenterte varianten. Rapportert språkbruk er altså den individuelle talespråklige variasjonen som informantene gir gjennom samtale eller gjennom et spørreskjema. Den faktiske språkbruken viser også individuell språklig variasjon, men den kommer frem gjennom analyse av samtaler (Akselberg 2003:130).² En kan finne store individuelle forskjeller mellom bevissthetsnivået om egen språklig variasjon hos de ulike informantene. Generelt sett kan det virke som om bevissthetsnivået er lavt når det kommer til de fonologiske forskjellene (språklydene), mens den er noe større når det gjelder de leksikalske trekkene (ordtilfanget). Språkbevisstheten kan også virke større på de tradisjonelle formene, framfor de nye formene i talespråket. Når en skal analysere skriftlige data som er samlet inn, er det på grunnlag av informantenes språkbevissthet viktig å ta sine forbehold. ”En kombinasjon av innsamlingsmetoder som gjør at en får dokumentert både rapportert og faktisk språkbruk vil derimot i mange tilfeller være ideell” (Akselberg 2003:81).

I denne undersøkelsen vektlegger jeg først og fremst den faktiske språkbruken til informantene. Når det har vært tvil om hvilke former informantene faktisk bruker, har jeg lagt større vekt på de variablene som dukket opp i intervjuene enn jeg har lagt på de dataene som ble samlet inn i den rapporterte språkbruken. I tillegg har jeg lagt vekt på oppfatningen jeg dannet meg av informantens språkbruk mens intervjuet pågikk. Imidlertid har jeg brukt den rapporterte informasjonen til å fastsette hvilke språklige variabler som faktisk er å finne i sandnesområdet generelt, og hvilke som er brukt av ungdommer spesielt. Den rapporterte språkbruken er også en bekreftelse og avkreftelse på de faktiske dataene der det er tvil om språkbruken. Noen ganger kommer det frem interessant variasjon mellom den rapporterte og den faktiske språkbruken hos enkelte av informantene. Denne variasjonen vil bli drøftet senere i oppgaven.

Det er omstridt tema hvorvidt den rapporterte språkbruken kan brukes som datamateriale. Samtidig som man kan sette spørsmålsteget ved intervjumetoden. Et sentralt

² Nå kan det selvsagt diskuteres om den språklige bevisstheten kan betegnes uten å gradere den. Mennesker med stor språkinteresse og sterke meninger rundt emnet vil ha en høy språklig bevissthet. Rune Røstad (2005:32f.) belyser dette gjennom Preston 1996 og gir den språklige bevisstheten 4 grader: *availability, accuracym, detail og control*.

spørsmål man kan stille seg er om man kan stole på den rapporterte språkbruken. Videre kan en spørre seg om intervju som innsamlingsmetode virkelig kan finne frem til informantene sin faktiske språkbruk?

4.3.1 Hvor pålitelig er rapportert språkbruk?

Akselberg (2003:130) sier at det er store individuelle forskjeller i bevissthetsnivået om egen språklig variasjon. Nina Berge Rudi peker i *Målbryting* (1999) på den angloamerikanske språkgranskningen, og sier noe av det samme som Akselberg: ”at informantane ikkje er i stand til å reflektere over sin eigen språkbruk i så høg grad at granskaren kan stole på den språkbruken informantane sjølve seier at dei har, i til dømes spørjeskjema” (1999:173). Rudi ser nærmere på denne påstanden og henviser til Labov (1979) som mener at det er et ubevisst ønske om å prate standardspråk som gjør at en ikke kan stole på informantene. Trudgill (1972) derimot mener at det ikke bare er et ønske om å prate standardspråk som gjør at en kan finne uoverensstemmelser mellom rapportert og faktisk språkbruk. Han finner at flere informanter overrapporterer om lavstatusformer, og han kaller det for ”covert prestige”, eller skjult prestisje (Rudi 1999:174). Skjult prestisje henger sammen med den samhørigheten informanten kjenner til en bestemt gruppe, og denne prestisjen gjør at informanten prater som gruppen gjør, selv om han bruker lavprestisjevarianten av språket.

Men det som står beskrevet over her gjelder for det meste England og USA. I Norge er det av større verdi å ”holde på dialekten” sin enn det kanskje er i andre land. Rudi begrunner denne verdien med den ideologiske bakgrunnen vi har fra nasjonalromantikken, i tillegg til det å finne det ”ekte norske” etter ei lang unionstid med Danmark (1999:175f.). Språk er en av måtene vi identifiserer oss med sosiale grupper på, og det kan bli sett på som et svik både mot seg selv og mot andre om man endrer dialekten sin.

På spørsmålet om man kan stole på den rapporterte språkbruken, svarer Nina Berge Rudi bestemt ”ja”. Hun begrunner det med at det mest sannsynlig er større språklig bevissthet å finne hos informanter i Norge enn f.eks. i England der språkbrukeren i mye større grad har lært seg at standardspråket er det ”korrekte” språket. Selvsagt finnes det språkbrukere i Norge som både overrapporterer og underrapporterer språkbruken sin, men likevel har de fleste en såpass stor innsikt i egen språkbruk at en kan stole på materiellet informantene gir oss, mener Rudi.

Etter mitt syn er det ikke fullt så enkelt å svare ja på dette spørsmålet. Informantene mine hadde i stor grad en høy språklig bevissthet, men jeg fant flere avvik mellom faktisk og

rapportert språkbruk, selv om det for det meste var på detaljnivå at de største variasjonene kommer frem. Karen Margrethe Pedersen (1991) sier at selvrapportering kan brukes til å ”give et indtryk af, om informanten taler mer dialektalt til daglig, og den kan give et indtryk af, hvor dialektalt han taler - men den kan selvfølgelig ikke give et eksakt mål for dialektgraden” (Pedersen 1991:119f.). Når man skal bruke rapportert språkbruk er det viktig å være bevisst på de ulike trekkene man ønsker å undersøke, på informantenes språklige bevissthet og at man bruker de resultatene man får som en *indikasjon* på språkbruken, mer enn som et nøyaktig mål på informantens språkbruk. For min del var det av stor betydning å bekrefte den rapporterte språkbruken med faktisk språkbruk, først og fremst fordi jeg ikke kjenner mine informanter personlig.

4.3.2 Hvor pålitelig er faktisk språkbruk?

Den vanligste metoden for å samle inn data ved faktisk språkbruk er ved hjelp av intervjumetoden. Intervjusituasjonen kan for mange informanter være både formell og uvant, og i formelle situasjoner vokter vi våre ord. Dess mer ordnet en talesituasjon er, dess mer formell blir språkbruken. Kanskje ville språkbruken vært en helt annen i en annen situasjon, med en annen intervjuer, til et annet tidspunkt og på et annet sted. Avvikene vi kan finne mellom rapportert og faktisk språkbruk kan derfor skyldes på konteksten for intervjusituasjonen og ikke alltid over- eller underrapportering.

Intervjusituasjonen bør være mest mulig avslappet og uformell for å unngå det Labov kaller for ”the observer’s paradox”:

The aim of linguistic research in the community must be to find out how people talk when they are not being systematically observed: yet we can obtain these data by systematic observation (Labov 1979:209).

Labov mener at det er mulig å overkomme dette hinderet ved å bruke metoder som tar oppmerksomheten bort fra språkbruken, gjennom f.eks. gruppesamtaler.

I det hele tatt er det viktig å ta hensyn til informantens bevissthet rundt intervjusituasjonen. Hvordan informanten oppfatter samtalen har mye å si for hans eller hennes valg av språklige strategier. Det er vanlig å fokusere på temaer som gir informanten annet enn språket å tenke på.

Tolkning og subjektivitet fra forskeren sin side kan med fordel brukes som grep når intervjuet analyseres. Intervjuet er imidlertid ment å være en objektiv fremstilling av

informantens språkbruk, og da vil for mye tolkning fra forskeren sin side kunne gi en upålitelig transkripsjon.

For å kompensere for de usikre momentene i intervjuemetoden er det satt opp krav om at en språkvariabel skal være frekvent i uavbrutt tale (jf. språklige variabler i delkap. 4.4). I tillegg setter Steinar Kvale (1997) opp andre krav for å sikre kvaliteten på intervjuet.

4.3.3 Intervjuets kvalitet

Generelt sett er intervjuet et råmateriale som senere skal omgjøres til en meningsanalyse. Kvaliteten på meningsanalysen vil bære skinn av kvaliteten på intervjuet. I så henseende har Steinar Kvale (1997) satt opp seks kvalitetskriterier, der spesielt de tre siste viser til et ideelt intervju:

- Graden av spontane, innholdsrike, spesifikke og relevante svar fra intervjupersonen.
- Jo kortere intervjuerens spørsmål er, og jo lengre intervjupersonens svar er, jo bedre.
- Graden av oppfølging fra intervjuerens side samt klargjøring av betydningen av de relevante delene av svaret.
- Idealintervjuet blir i stor grad tolket mens det pågår.
- Intervjueren forsøker i løpet av intervjuet å verifisere sine tolkninger av intervjupersonens svar.
- Intervjuet er ”selvkommunerende” – det er i seg selv en fortelling som ikke krever særlig ekstra kommentarer og forklaringer (Kvale 1997:90).

Ifølge disse kriteriene bør meningen med det som blir sagt både tolkes og verifiseres før opptakeren slås av. Dette forutsetter at intervjueren vet hva han eller hun spør om, samt hvorfor og hvordan han stiller spørsmålene. Kriteriene er satt såpass høyt at de behøver ikke å fungere som annet enn retningslinjer for en intervjuer.

Steinar Kvale sier det slik: ”Hvert enkelt intervju spørsmål kan evalueres etter en tematisk og en dynamisk dimensjon: tematisk med hensyn til dets relevans for forskningstemaet, og dynamisk med hensyn til det mellommenneskelige forhold som oppstår i intervjuet” (Kvale 1997:77). Tematisk bør et spørsmål bidra til å lage kunnskap, mens det dynamisk sett bør skape en god intervjusamhandling. Spørsmålene vil være tematisk relatert til emnet som det intervjues rundt, til teorien som ligger til grunn for undersøkelsen og til den

analysen som vil følge intervjuet. Om intervjuet skal føre til mer spontane svar og også omhandle informantens livsverden, vil spørsmålene bli litt annerledes. Er intervjuprosedyren spontan, vil svarene bli spontane og jo mer strukturert intervjusituasjonen er, jo lettere er det å strukturere og analysere intervjuene senere. Om analysemetoden krever en kategorisering av svarene, bør man klargjøre svarenes betydning i forhold til kategorier.

Hvis en skal få dynamikk i intervjuet, bør en holde samtalen flytende og motivere intervjupersonen til å fortelle om seg selv og sine erfaringer. Spørsmålene bør også være lette å forstå, korte og fri for fagspråk.

Et godt tematisk spørsmål er ikke dermed sagt et godt dynamisk spørsmål. Når intervjuet forberedes, kan det være av nytte å lage seg to intervjuguides, en som inneholder prosjektets viktigste tematiske forskningsspørsmål og en som inneholder spørsmålene som faktisk skal brukes under intervjuet. Sistnevnte er en intervjuguide som bør ta hensyn både til den tematiske og til den dynamiske dimensjonen. De akademiske forskningsspørsmålene bør omskrives til lett dagligspråk slik at de kan skape spontanitet hos intervjupersonen. Steinar Kvale (1997) sier dette slik:

I en intervjusituasjon (...) bør spørsmålene ha en deskriptiv form. (...) Målet er å få frem spontane beskrivelser fra intervjupersonen, og ikke deres egne mer eller mindre spekulative forklaringer på hvorfor det skjedde. "Hvorfor"-spørsmål om intervjupersonens egne grunner til å handle på bestemte måter kan i seg selv være viktige. Men mange "hvorfor"-spørsmål i et intervju kan føre til at intervjuet blir intellektualisert (...) Det er først og fremst forskerens oppgave å finne ut hvorfor noe har skjedd (1997:78).

Den faktiske språkbruken jeg har samlet inn er basert på så frie samtaler som mulig, der noen samtaler ble friere enn andre alt etter hvordan informantene oppfattet intervjusituasjonen. Noen av informantene var veldig avslappet og pratet så å si helt fritt, mens andre igjen fant situasjonen unaturlig og trengte en del drahjelp fra min side. Jeg har tolket underveis i intervjuet, men de tankene har jeg ikke skrevet ned da jeg var redd det ville farge min oppfatning for mye. Likevel har tolkningene mine spilt en rolle når jeg har analysert intervjuene i ettertid. I tillegg har jeg fulgt opp de kravene som er satt for en språklig variabel, både gjennom bekreftelse fra eldre informanter og to ganger gjennom bekreftelse fra informantene selv. (jf. delkap. 4.5.1). Intervjuguiden jeg brukte under intervjuene følger Kvales kriterier og ligger som vedlegg 5 til oppgaven.

4.3.4 Bør rapportert og faktisk språkbruk kombineres?

Hvilken metode for innsamling av språklige data bør en egentlig velge om de sosiolingvistiske resultatene skal være av høy pålitelighet? Siden begge metodene har sine svake sider, er det åpenbart at det ikke er så enkelt å få en høy reliabilitet av dataene innenfor sosiolingvistikken. Mange forskere har derfor pekt på at en kombinasjon av metodene kan være hensiktsmessig (se f.eks. Mæhlum 2003:81). Når rapportert og faktisk språkbruk stemmer noenlunde overens med hverandre, kan de utgjøre et troverdig og solid datamateriale. Eventuelle avvik mellom rapportert og faktisk språkbruk vil kunne åpne for nye og interessante problemstillinger som også kan være nyttige for analysen. Avvik kan nemlig tyde på at informanten har lav språklig bevissthet generelt, eller rundt spesifikke språktrekk spesielt. I tillegg kan det gi en indikasjon på informantens språkholdninger, positive eller negative, som ikke kommer frem i et spørreskjema eller i et intervju. Det kan også tyde på at informanten har et større språklig repertoar enn det intervjuene klarer å få frem.

For min del har det vært høyst nødvendig å kombinere de to innsamlingsmetodene. Det var viktig for oppgaven min å få samlet inn bekræftelser på at de variablene jeg hadde valgt ut faktisk var i bruk i Sandnes-dialekten. Uten en slik rapportert innsamlingsmetode hadde jeg ikke hatt belegg for å gjennomføre en faktisk datainnsamling. Men siden informantene var svært bevisst på hva jeg var ute etter under den rapporterte delen, ville jeg også forsøke å frembringe språkbrukerens naturlige talemål. Da ble det nødvendig med en faktisk datainnsamling. Gjennom både spørreskjema og intervju var målet å finne og undersøke de språkformene som er mest frekvente hos et individ, i tillegg til at jeg ønsket å avdekke mest mulig av informantenes identitet gjennom deres valg av språklige variabler.

4.4 Språklige variabler

Språklige variabler er språktrekk ”som står i variantforhold til hverandre og gjør det mulig å uttrykke «det samme» på flere måter” (Helge Omdal 1994:75). For eksempel er de to variantene *vann* og *vatn*, til sammen en *variabel*. En *sosiolingvistisk* variabel er et språktrekk som varierer i forhold til utomspråklige og sosiale forhold, enten språktrekkene er fonologiske, morfologiske, syntaktiske eller leksikalske (1994:75). Disse er skapt av utomspråklige årsaksfaktorer (jf. talemålsutvikling i delkap. 3.1). De språklige nivåene: fonologiske, morfologiske syntaktiske, leksikalske og semantiske, er alle fem av interesse

innefor språkgranskingsområdet, men jeg har valgt kun å fokusere på de fonologiske og morfologiske nivåene. Jeg velger bort de andre språklige nivåene fordi en vil finne liten eller ingen forskjell på de resterende nivåene mellom Sandnes-målet, Stavanger-målet og de sørjærskede målene.

William Labov (1963) har satt opp tre krav han mener en språklig variabel i sosiolingvistiske granskinger bør oppfylle. Han uttrykker det slik:

It would be appropriate to ask at this point what are the most useful properties of a linguistic variable to serve as the focus for the study of a speech community. First, we want an item that is frequent, which occurs so often in the course of undirected natural conversation that its behaviour can be charted from unstructured contexts and brief interviews. Secondly, it should be structural: the more the item is integrated into a large system of functioning units, the greater will be the intrinsic linguistic interest of our study. Third, the distribution of the feature should be highly stratified: that is, our preliminary explorations should suggest an asymmetric distribution over a wide range of age levels or other ordered strata of society (Labov 1963:279).

Variabelen bør med andre ord være frekvent og forekomme ofte i løpende tale, inngå som en del av strukturen i språket og den bør variere i forhold til ulike aldersgrupper og/eller andre sosiale variabler.

Utvelgelsen av variabler kan foregå på ulike grunnlag alt etter hva hensikten med undersøkelsen er. Ofte velger en å bruke språktrekk som skiller mellom to språkvarieteter. For eksempel kan variabelen vise skillet mellom en dialekt og et standardspråk. Ideelt sett skal en velge ut språklige variabler som er representative for frekvente trekk i dialekten, og veksling av variantene bør foregå mellom enheter som står i en tosidig motsetning til hverandre. Det skal heller ikke være vanskelig å skille mellom disse motsetningene. I tillegg skal variablene være uavhengige av hverandre og representere ulike nivåer av språkssystemet. Omdal (1994:76) presiserer i tillegg at det gir en mest adekvat undersøkelse om en regner med tre eller flere varianter innenfor de fonologiske, spesielt de vokaliske, variablene.

Jeg har forsøkt å plukke ut et allsidig utvalg av variabler som tar utgangspunkt i tradisjonelle former, som igjen kan gå i retning av endrede og nye trekk i dialekten. Målet er ikke å bevise at det er kun de nye formene som er i bruk, men å se om de dialekttrekkene som er særegne for Sandnes-målet holder stand, eller om de endrer seg enten i retning av Stavanger-målet og/eller andre omkringliggende talemål. Jeg har forsøkt å velge variabler som bærer preg av både høy endringsprosent og av høy tradisjonell bevaring ut fra følgende kriterier:

- **Høy frekvens.** For at en skal kunne klassifisere noe som en variabel, må bruken av begge varianter være frekvent. Begge formene må, ut fra mine egne personlige erfaringer og utfyllingsskjemaet til de eldre informantene være i aktiv bruk i Sandnes-målet, der en variant av hver variabel er i bruk hos informantene (se vedlegg 14). Labovs krav til frekvens går ut på at variabelen skal fremgå naturlig i alle samtaler. Siden jeg har valgt å ha både et spørreskjema (rapportert språkbruk), bildeskjema og personlige intervju (faktisk språkbruk), er det viktig at språktrekkene går igjen i begge undersøkelsene så ofte at de får et kvantitativt belegg.
- **Integrerte enheter i større strukturer.** En variabel bør ikke være enkeltstående og unik i sitt slag. Den bør være en del av det strukturelle grammatiske oppsettet for dialekten. Det er ønskelig at en variabel skal være representativ utover seg selv. Den bør med andre ord være en del av strukturen innenfor sitt eget grammatiske område. F.eks. bør en særegen substantivbøyning for dialekten, ikke være særegen innen for substantivenes struktur. Det bør representere en tendens innenfor sin struktur enten det er adjektiv, verb, substantiv, vokaler eller konsonanter.
- **Særegenhet.** Variablene skal representere hva som er særegent for Sandnes-målet. I tillegg bør variablene ha særtrekk i forhold til språkholdningene og utomspråklige faktorer som kjønn, alder osv. (de utomspråklige faktorene er hva Labov kaller *ordered strata of society*).
- **Stabilitet.** Jeg forventer ikke at informanten skal være gjennomført konsekvent i bruken av en variant innenfor hver variabel. Bruken vil variere mellom rapportert og faktisk språkbruk, innenfor hver av de innsamlede dataene, fra situasjon til situasjon og fra individ til individ. Men jeg vil regne med at språkbruken blir *noenlunde* konsekvent, der noen varianter vil være hyppigere i bruk enn andre, både hos enkeltindividet og i det innsamlede materialet i sin helhet.

4.4.1 **Språklige variabler i Sandnes-dialekten**

Det varierer hvor stort antall språklige variabler man velger å legge til grunn for en sociolingvistisk undersøkelse. Selv har jeg valgt ut ti variabler som representerer ulike sider av Sandnes-dialekten. Under hver av de ti variablene har jeg minimum tre eksempler, noen ganger flere, noen ganger færre. Jeg har prøvd å tilpasse antall variabler ut i fra den tiden jeg hadde til rådighet, størrelsen på oppgaven og omfanget av problemstillingene mine. Noen av variablene vil vise motsetningsforhold mellom eldre uttale og yngre uttale av Sandnes-målet

og noen vil vise motsetningsforholdet mellom Sandnes-mål, Stavanger-mål og sørjærskje mål. I tillegg har jeg med eksempler på motsetningen mellom Sandnes-dialekt og standardtalemål. Selv om sammenligning mellom Sandnes-mål og bokmål ikke har vært en del av problemstillingen min, har det i ettertid vist seg å være av betydning senere i oppgaven.

Variabel 1: Ulike vokaler i trykksterk stavelse – VOK (fon)

I Sandnes-målet kan det være vanskelig å skille uttalen mellom ulike vokaler i trykksterk stavelse. Lydene glir over i hverandre og det kan være spesielt vanskelig å skille mellom de to første eksemplene nedenfor:

- *y-u: ei hylla/hulla, ett gull/gyll, ein tutt/tytt (smokk).*
- *e-a: ei lerrja/larrja (sein eller lat person), å herrja/harrja (rasere eller ødelegge), ei ferrja/farrja*

Dess hyppigere bruk av *-a* i stedet for *-e* i innlyd, dess ”breiere” dialektuttale.

De neste eksemplene har tydelige skille mellom ulike vokalbruk (de eldste eksemplene står oppført først):

- *u-y-ø: ei pullsa/pyllsa/pøllsa, ei kjuddkaga/kjyddkaga/kjøddkaga*
- *i-e: ei vikkt/vekk, har sprikkt/sprekk, flerne trissko/tresko*
- *e-æ: det vere/være, ei blera/blæra*

I den tradisjonelle Sandnes-dialekten skal en egentlig ikke finne bruk av vokalen *-æ* i stedet for *-e*. Selv om det kan se ut som om dialekten ville vist tendenser til å helle mot standardisert bokmål ved *-æ*-bruk, kan det likeså godt være et tegn på en endring mot en av de sørjærskje dialektene. I Stavanger-målet blandes både *u-y*, *e-i* og *e-a* om hverandre. Men de fleste stavangerboerne vil foretrekke *ø* for *y/u*: *ei pølsa*, og *e* for *æ*: *det fina vere*.

Variabel 2: Bruk av svarabhaktivokalen ə - + E (morf)

Innskutt *-e* i adjektiv er et typisk måltrekk i Sandnes-dialekten. Det vil være et tegn på endring mot et standardisert bokmål om en informant skulle bruke varianten uten innskudds-*e-en*.

store/stor, vanskelige/vanskeli, spesielle/spesiell

Siden innskutt *-e* er et typisk trekk i Stavanger-målet også, er jeg usikker på hvor utbredd det egentlig er å kutte denne vokalen.

Variabel 3: Segmentering – SEG (fon)

Segmentering skjer når den opphavelige lange konsonanten blir kløyvd i to: *alle/adle*. Men som jeg har skrevet tidligere, ser det ut til at de tidligere segmenterte ordene går tilbake til sitt opprinnelige utgangspunkt *alle/adle/alle*:

adle/alle, ett fjedl/fjell, ett bådn/badn/barn

I Stavanger-dialekten finner vi også segmentering, men den er ikke like utbredt over alt.

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall – R-FLT (morf)

flerne hessta/hesstar, flerne skåle/skålår

I utgangspunktet er formene uten *-r* de mest brukte i Sandnes. Slike *-r*-bortfall finner vi ikke i Stavanger-målet.

Variabel 5: Perfektum partisipp av verb – PART (morf)

I Sandnes-dialekten bøyer de som regel de sterke verbene annerledes enn de gjør i Stavanger-dialekten. Det er de formene som står først en helst finner i Sandnes-dialekten, men en kan finne begge formene i bruk. I Sandnes-dialekten er det fra gammelt av vanligst å si: *toge, honge, bronne* og *sprokke*, mens en i Stavanger-dialekten vanligvis vil si: *tatt, hengt, brent* og *sprekt*.

har toge/tatt, har honge/hengt, har bronne/brent, har sprokke/sprekt.

Variabel 6: Varianter av pronomen – PRON (morf)

Vi kan finne variabler i det upersonlige pronomenet *enn/ein*, de personlige pronomenene: *kim/kem, nogen/någen* også i bruken *nogensinne/någensinne*. Det er de variantene som står før skråstreken som er de opprinnelige variantene i Sandnes-målet, og de som står nevnt etter skråstreken brukes mest i Stavanger-dialekten. Vi har også varianter som dukker opp under det kvalitative intervjuet som heller mer mot den sørjærskede dialekten, f.eks.: *di/dei, diras/deiras*, der eks. etter skråstreken er den sørjærskede varianten.

Variabel 7: Sammenfall av kj-/sj- – FON (fon)

Sammenfallet av *kj-*, og *sj-* i framlyd er et kjent utviklingsfenomen, ikke bare i Sandnes men også flere andre steder i landet. Sammenfallet gir lyden /j/:

/kino/ – /jino/, /kjøkken/ – /jøkken/, /skyss/ – /jyss/

Variabel 8: Flertalls morfemet i hankjønnsord – UB.FLT (morf)

Flere og flere hankjønnsord får samme endelsen som hunkjønnsordene: *-år* i ub.flt. der de ellers har hatt endelsen *-ar*.

F.eks. bøyes hunkjønnsordene slik:

ei jenta – jentå – jentår – jentene

Og hankjønnsordene bøyes opprinnelig slik:

ein bil – bilen – bilår – bilane

Nå kan en høre hankjønnsord bli bøyd slik at de får samme endelse som hunkjønnsord i ub.flt.

F.eks.:

ein bil – bilen – bilår – bilane..

ein såkk – såkken – såkkår – såkkane.

ein hanske – hansken – hanskår – hanskane

flerne bilar/bilår, flerne såkkår/såkkår, flerne hanskar/hanskår.

Dette er ikke et typisk trekk for verken Sandnes- eller Stavanger-dialekten, men noe vi finner rundt om i landet. Altså at endelsene i han- og hunkjønnsord blir like, som kan være et tegn på at dialekten utvikler seg på lik linje som andre dialekter rundt om i landet.

Variabel 9: Bestemt form entall av hunkjønn – BEST FEM (morf)

I eldre Sandnes-mål har det vært vanlig å ha *-nå* og *-ne* som endelser i bestemt form entall av hunkjønn. Den yngre generasjonen lar ofte *-n-* utebli:

den kunå/kuå, den klonå/kloå, den tånå/tåå.

Variabel 10: Adjektiv – ADJ (morf)

Adjektivene som ender på -ig og -lig blir som oftest *-ikt*:

rolikt/roli, kjedelikt/kjedeli.

-ikt-endelsen sløyfes oftere i Stavanger-dialekten enn i Sandnes-dialekten. Dette blir da en variabel som kan vise om dialekten endrer seg mot Stavanger-målet, som igjen endrer seg mot en standardtaleform.

4.5 Innsamling av data

4.5.1 Utvelgelse av informanter

I første del av undersøkelsen var jeg interessert i å se på ungdomsmålet i Sandnes satt opp mot et mer tradisjonelt Sandnes-mål. Med ”tradisjonelt Sandnes-mål” mener jeg Sandnes-dialekten slik den blir talt av eldre sandnesboere som er født og oppvokst i byen. For å bekrefte bruken av en mer tradisjonell talemålsform i Sandnes, valgte jeg ut to eldre informanter hvor kriteriene var at informantene skulle være over 70 år og at de skulle komme fra sentrumsområdet i Sandnes. Jeg tok kontakt med et sentrumsnært sykehjem og fikk en pleier til å gjennomgå utfyllingsskjemaet med informantene. Jeg fakset over både skjema og en forklaring på hvordan skjemaet skulle fylles ut (jf. vedlegg 13 og 14). Jeg har kun vedlagt et av utfyllingsskjemaene da begge de eldre informantene svarte identisk på alle variablene. I utgangspunktet hadde jeg tenkt å gå gjennom skjemaet med informantene selv, men ledelsen på sykehjemmet ønsket å holde identiteten til informantene så anonym som mulig på grunn av taushetsplikten. De to eldre informantene var henholdsvis fra Stangeland (nummerert som 9 i vedlegg 11) og sentrum sone (nummerert som 10 i vedlegg 11).

For å få ungdommer som er født og oppvokst i sentrumsdelen av byen til å bli med som informanter i undersøkelsen, oppsøkte jeg Gand videregående skole per e-post og telefon. Gand videregående er en skole som er lokalisert i sentrum av Sandnes. Ledelsen plukket ut elever som skulle befinne seg i 18-årsalderen og som pratet ulike varianter av sentrumsmålet i Sandnes. I utgangspunktet hadde jeg ti informanter fra tre ulike klasser, to allmennfagklasser og en idrettsklasse. Dessverre måtte de fra idrettsklassen trekke seg, i første omgang fordi de skulle på tur. Senere måtte de samme informantene avlyse på grunn av sykdom. Dessuten måtte et par informanter stå over innsamlingen av data da de viste seg å være fra steder i Sandnes som ligger litt for langt unna sentrum. For eksempel var to av elevene fra et sted der jeg visste at *r*-bortfallet i *ub.fl.* ikke er å finne i dialektvarianten i det

hele tatt. Da denne variabelen ville være fraværende på grunn av geografisk beliggenhet, og ikke pga individuelle forskjeller, fant jeg det ikke formålstjenelig å intervju disse elevene. Til slutt endte jeg opp med seks informanter, to gutter og fire jenter, fra to forskjellige allmennfagklasser. Ut over dette har valget av informanter falt seg svært tilfeldig. At ingen av informantene er født og oppvokst i samme bydel, er altså en ren tilfeldighet.

4.5.2 Metodevalg i denne oppgaven

For å få et bredt innblikk i språkholdninger hos informantene, ville jeg forsøke å få fatt på både det informantene selv hadde bevissthet i forhold til, og det de ikke hadde en så høy bevissthet om. Ut i fra det valgte jeg å samle inn en form for bekreftelse på de variantene jeg hadde tenkt å bruke i undersøkelsen. For å få inn en slik bekreftelse brukte jeg et standardisert spørreskjema (vedlegg 1) hvor jeg flettet inn både dialektologiske og sociolingvistiske spørremetoder. Jeg ville være ekstra påpasselig med å få bekreftet ulik språkbruk, spesielt fordi jeg ikke fikk intervju et så stort antall informanter som jeg i utgangspunktet hadde ønsket. Bekreftelsen munnet ut i to former: For det første gjennom utfyllingsskjema med elevene der jeg i tillegg til å gå enkeltvis gjennom svarene til elevene etterpå, også fikk stadfestet gjennom samtale at variablene jeg hadde valgt ut faktisk var i bruk i de nevnte områdene. Dette ble en innsamling av data rundt den bevisste språkbruken til informantene. I tillegg gikk de eldre informantene gjennom det samme utfyllingsskjemaet som de yngre informantene.³ Jeg bekreftet at opplysningene fra de eldre informantene stemte overens med det fagbøkene sier. Sammen med det og min egen erfaring med dialekten, ble svarene brukt til å stadfeste hva som faktisk er de eldre formene av hver variabel i Sandnes-dialekten.

Etter at informantene krysset ut på utfyllingsskjema første gang, møtte jeg dem igjen to ganger til, og da innhentet jeg data i tre bolker.

1. Høytlesning av utfyllingsskjema
2. Bildeskjema
3. Intervju

³ Sett bort i fra variablene om sammenfallet av *kj*- og *sj*-lydene. Den variabelen tok jeg bort fra skjemaet til de eldre informantene fordi de gjennomgikk skjemaet sammen med en pleier, og dermed kunne jeg ikke forvente at de hadde forutsetning for å forstå hva tegnet /j/ stod for. I tillegg vet vi at denne fonologiske utviklingen har gått mer og mer i retning av /j/-lyd og at dermed bruken av denne lyden er den yngre varianten av variabelen.

Informantene ble i den andre omgangen sittende en og en inne hos meg, og alt som ble sagt ble også tatt opp på bånd. Vi gjennomgikk punkt 1 og punkt 2 over her. Tredje gang vi møttes gikk vi gjennom punkt 3, og også det ble tatt opp på bånd.

Innenfor dialektologien vil språkbrukerens naturlige dialekt som regel være et overordnet studieobjekt. Målet her vil være å finne og undersøke de språkformene som er mest frekvente hos et individ. Den beste måten å finne disse språkformene på er å gjennomføre en innsamling av data der språkbrukeren i minst mulig grad har bevisstheten rettet mot egen språkbruk. På det grunnlaget valgte jeg å samle inn data gjennom et bildeskjema og et intervju i tillegg til utfyllingsskjema.. Det er også på grunnlag av at problemstillingen min er satt sammen av to ganske atskilte spørsmål at jeg valgte å bruke ulike innsamlingsmetoder (jf. delkap. 1.2.1 og 1.2.2).

For innsamling av de språklige kvantitative opplysningene har jeg brukt utfyllingsliste og intervju. Den faktiske språkbruken kommer frem i intervjuet og et bildeskjema (vedlegg 2). Sammenlagt danner dataene grunnlag for både rapportert og faktisk språkbruk.

4.5.3 Utfyllingsskjema

Fordelene med et utfyllingsskjema, er at en kan sikre seg et godt belegg for variabelbruk. Selv om jeg kunne valgt å samle inn et større antall utfylte skjema ved å sende dem rundt til ulike skoler og lignende, valgte jeg kun å gjennomgå skjemaet sammen med elevene ansikt til ansikt. Jeg lot dem sitte sammen tre og tre slik at de kunne diskutere den ulike språkbruken uten innvirkning fra meg.

Jeg leste opp hver setning på min Sandnes-dialekt, og informantene fullførte setningen, enten i form av å si det inni seg for så å krysse av, eller de leste høyt for seg selv og til hverandre. Informantene hadde aldri behov for at jeg sa selve variablene høyt. Det vil si at jeg ikke påvirket valg av variabler verken i den ene eller den andre retningen ved å uttale dem.

Et viktig moment for meg var å sette opp variablene i tilfeldig rekkefølge.⁴ Om jeg ikke hadde gjort det, hadde jeg hatt lett for å tro at elevene svarte etter en viss rytme, eller at de selv så et mønster og svarte etter ønsket språkbruk. Den tilfeldige rekkefølgen gjorde at elevene måtte tenke over den faktiske språkbruken for hver enkelt setning.

For å kvalitetssikre svarene elevene hadde gitt gjennom utfyllingsskjema, startet jeg neste datainnsamling ved å la hver enkelt elev lese det samme utfyllingsskjemaet høyt.

⁴ Vedlagt ligger et skjema over hvor de enkelte variablene befinner seg i utfyllingsskjemaet. Vedlegg 4.

Jeg valgte å ha minimum tre eksempler for hver variabel i utfyllingsskjemaet. Likevel har ikke hver enkel vokalovergang i variabel 1 fått tre eksempler hver, men jeg har flere eksempler på de vokalene hvor jeg i utgangspunktet trodde at Sandnes-dialekten skilte seg fra sørjærsk eller fra Stavanger-dialekten.

4.5.4 Bildeskjema

I et utfyllingsskjema der variablene står representert i skrift, vil det være den rapporterte delen av språket som kommer frem. Det var derfor viktig for meg å få samlet inn bruk av variabler uten at et skriftbilde av de aktuelle ordene ble lagt frem for informantene. Av den grunn hadde jeg med meg et skjema med ni bilder som dekket alle variablene bortsett fra variabel 8 (*kattar/kattår*) og variabel 10 (*dårlikt/dårli*) (vedlegg 2). Informantene skulle ut fra disse bildene navngi gjenstander, hendelser og gi korte beskrivelser av gjenstandene og hendelsene de fant i bildene. Jeg spurte som regel spørsmål som ”Hva ser du på dette bildet?”, ”Hva har skjedd her?” og ”Hva er dette?”. Jeg ønsket å få informantene til å bøye ordet der det var nødvendig. For eksempel ba jeg dem om å begynne setningen med ”Se den...”(vedlegg 3).⁵ Svarene på mine spørsmål ga resultat i spontane svar fra elevene, som igjen ga et enda bredere grunnlag for å få frem variabelbruk hos den enkelte. Selv om et bildeskjema ikke vil gi et datamateriale som kan kalles ren faktisk språkbruk,⁶ vil jeg likevel sette denne delen av datainnsamlingen under kategorien faktisk språkbruk på grunn av de åpenbart spontane svarene informantene ga meg. Siden bildeskjemaet er en del av den faktiske språkbruken, vil ikke fraværet av variabel 8 og 10 være et tap all den tid disse variablene vil være representert i intervjudelen.

4.5.5 Intervju

Jeg gjorde bruk av intervjuet på to ulike måter. For det første ble det den viktigste kilden til den faktiske språkbruken. Ut fra samtalene mellom meg og informanten, plukket jeg ut informantens naturlige eller spontane bruk av de ulike variablene. Samtidig ga intervjuet gode muligheter til å forstå hvorfor informantene brukte nettopp de variablene han eller hun gjorde. Dermed danner det grunnlaget for den kvalitative analysen. Med andre ord vil intervjuet også

⁵ Spørsmålene i vedlegget er rettleidende, og kun laget for min egen del.

⁶ Bildeskjemaet vil inneholde et snev av rapportert språkbruk, da elevene, etter å ha lest høyt fra et utfyllingsskjema, er meget bevisst språktrekkene jeg er på jakt etter. Det vil si at elevene sannsynligvis hadde en høyere språklig bevissthet her enn ved det kvalitative intervjuet.

være grunnlaget jeg behøver for å kunne gi svar på andre del av min problemstilling som omhandler identitetsspørsmål i forhold til bruken av de ulike variablene (jf. delkap. 1.2.2).

Intervjuene er, sett ut fra kriteriene for idealintervjuet som står beskrevet under delkap. 4.3.3, av god kvalitet. Svarene fra informantene var spontane, lange og for det meste relevante. Etter Kvaales (1997) sin intervjuguide har jeg også valgt ikke å ha for mange ”hvorforspørsmål, da det ansees som forskerens, og ikke informantenes, oppgave å svare på hvorfor noe har skjedd.

Lengden på spørsmålene ble forsøkt holdt korte fra min side, men ofte behøvde informantene forklaring på ord og uttrykk og gjerne noen oppfølgingsspørsmål. I hovedsak er de fleste svarene lange og utførlige. Opptakstiden på intervjuene varierte med alt fra 20 min. til litt over 30 min.

Informantene visste på forhånd hva som var formålet med undersøkelsen. Det var ikke slik at de visste hva min problemstilling var, men det at utfyllingsskjemaet var ført opp med eksempler på ulike variabler, ga nok en pekepinn om hva jeg var på jakt etter. Under intervjuet var elevene mer avslappet i måten de satt på og i måten de pratet på enn de var under utfylling av skjemaene. Jeg tror ikke at informantene oppfattet at intervjudelen også skulle brukes til bekreftelse av variabelbruk. Dermed kan jeg med ganske stor sikkerhet si at språkbevisstheten ikke var så sterkt til stede her som ved gjennomgangen av utfyllingsskjemaet og bildeskjemaet.

Når det gjelder spørsmål om identitet knyttet opp til bruk av variabler, tror jeg informantene hadde en høyere bevissthet om hva jeg var ute etter. Spesielt siden spørsmålene for intervjuet handlet for det meste om identitet, tilhørighet både regionalt og lokalt og språkholdninger. Jobben min ble å finne ut om identiteten de uttrykte var ønsket eller virkelig (jf. delkap. 3.2)

En av de første tingene jeg spør hver informant om i intervjuet, er hvor han eller hun er vokst opp. Med hjemstedet i mente merker jeg meg hvilke likheter og ulikheter informantene har i sin dialekt. Jeg merker meg om informanten bruker eldre eller nyere varianter av variablene og om det henger sammen med hvor han eller hun er vokst opp. I tillegg syntes jeg det var viktig å se på forskjellig bruk av variabler satt opp mot det sosiale. Jeg prøvde ofte å stille litt flere spørsmål enn jeg hadde opprinnelig i min intervjuguide rundt disse temaene, for å forsøke å verifisere mine egne oppfatninger, eller motbevise dem.

Spørreskjemaet (vedlegg 5) beregnet på intervjuet var satt opp etter hvilke tema jeg behøvde svar på. Det vil si at jeg i første omgang lagde et skjema til meg selv der jeg ut i fra problemstillingen(e) fant tema som måtte besvares for å kunne gi en god analyse av

datainnsamlingen. Etterpå skrev jeg ned spørsmål som informantene skulle besvare og disse spørsmålene ble satt opp under de kategoriene jeg hadde skrevet ned tidligere. Dette ga meg en bedre oversikt over svarene fra informantene når jeg senere skulle analysere dataene. Men om informantene svarte spontant og utbroderende på et spørsmål og med det svarte på spørsmål som ville kommet senere i intervjuforløpet, tilpasset jeg resten av intervjuet deretter. Informantene fikk altså en frihet til å fortelle egne historier, og jeg fulgte opp med spørsmål om det dukket opp viktige opplysninger. En viktig del av et intervju er å motivere informanten til å komme med gode og lange svar. Den motivasjonen var ikke så vanskelig å finne, siden temaene omhandlet informanten personlig. Fritidssysler, familie og venner var noe hver enkelt interesserte seg for, og som regel var det motivasjon nok i seg selv. Selvsagt var noen mer snakkesalige enn andre, og med dem som pratet minst passet jeg på å kretse rundt de temaene som engasjerte mest. At intervjuet omhandlet informantene som individ, deres tanker, følelser og interesser, ga god flyt til samtalen.

5 KVANTITATIV ANALYSE

For å finne svar på om Sandnes-dialekten endrer seg, behøvde jeg et datagrunnlag for hvordan dialekten ser ut i dag. Den kvantitative undersøkelsen danner et slikt grunnlag og var til hjelp for senere å finne svar på problemstillingene mine.

I dette kapittelet vil jeg presentere de ulike språklige resultatene fra datainnsamlingen. Datagrunnlaget for den kvantitative analysen bygger på utfyllingsskjema på to nivåer (vedlegg 1). I første omgang har elevene sittet sammen tre og tre, der de krysset av i hvert sitt skjema for den/de variablene de selv mente at de brukte i hverdagen. Denne metoden kaller jeg videre i oppgaven for *avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet*.

Den andre innsamlingsmetoden, der elevene selv leste høyt fra det samme utfyllingsskjemaet, kaller jeg videre for *opplesningsdelen av utfyllingsskjemaet*. Her leste elevene høyt hver setning og fulgte muntlig inn den/de variablene de selv mente de brukte i dagligtalen.

5.1 Metodiske prinsipper for analysen

I analysedelen av oppgaven min vil jeg sette den rapporterte språkbruken opp mot den faktiske språkbruken. Ved rapportert språkbruk vil informanten ha en mye høyere språklig bevissthet, og det ble derfor viktig for meg å supplere med faktisk språkbruk for å verifisere de dataene som ble samlet inn under den rapporterte delen. Grovt sett stemte de rapporterte og de faktiske dataene overens med hverandre, selv om tallene ikke bør sees på som absolutte men mer som en pekepinn på språkbruk i ulike situasjoner. Utregningen av prosenttallene har jeg basert på det sammenlagte antallet variabelbruk fra både avkrysningsdelen og opplesningsdelen av utfyllingsskjemaet. Om informanten oppga bruk av to eller flere ulike varianter av samme variabel, spurte jeg hvilken de foretrakk eller brukte oftest. Som regel kunne de ikke svare meg entydig på det spørsmålet, derfor satte jeg disse under "blander" etter hver tabell. Variablene som havnet under "blander" blir ikke tatt hensyn til når jeg oppsummerer prosentantall i tabellen under delkap. 5.3, fordi det er kun de eldre formene jeg skisserer opp i den tabellen.

5.2 Rapportert språkbruk hos informantene

Tabellene under viser den rapporterte språkbruken som hovedsakelig er basert på avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet. Opplesningsdelen fungerer som et supplement til avkrysningsdelen.

Med utgangspunkt i faglitteraturen nevnt under delkap. 2.2.2, utfyllingsskjema fra de eldre informantene (vedlegg 14) og egne opplevelser for hva som er typisk sørjærsk, hva som er typisk for Stavanger-målet og hva som er typisk Sandnes-mål, har jeg satt opp variantene etter ”gammel variant” og ”nyere variant”. Der det er flere enn to varianter, vil understrekning være ensbetydende med tydelig dialekttrekk i den ene eller andre retningen. Det vil si at en understreket eldre variant vil vise tendenser til å helle mot det sørjærsk målet og en understreket nyere variant vil helle mot Stavanger-dialekten eller bokmål.

Det er kun opplysningene fra tre av informantene som er med i selve hoveddelen av oppgaven. Jeg har samlet inn såpass mye data at det ble for mye å skissere opp opplysningene fra alle seks informantene. Opplysningene til informant 4, 5 og 6 ligger som vedlegg til oppgaven (vedlegg 6, 7, 8 og 9).

Nedenfor fører jeg opp eldre og yngre varianter av talemålet. I tillegg skriver jeg en forklaring på ordet i bokmål.

5.2.1 Informant 1 – Kine⁷

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterk stavelse

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i> b.ent.hunkj.	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i> adj.	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i> ub.ent.hankj..		<u><i>kjøddei</i></u> ⁸	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i> v. (inf.)		<i>herja</i>	(herje)

⁷ Delkapitlene 5.2.4 – 5.2.6 med de tre andre informantene ligger som vedlegg 6 til oppgaven.

⁸ Det finnes ofte to eller flere yngre varianter innenfor en variabel, når den nyeste blir brukt vises dette ved understrekede former.

<i>blerå/blærå/blørå</i> b.ent.hunkj.	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i> b.ent.intetkj.	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i> b.ent.hunkj.		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i> ub.ent.hunkj.		<u><i>pølsa</i></u>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i> b.ent.hunkj		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i> ub.ent.intetkj.	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i> adj.		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i> v. (inf.)	<i>summa</i>	<u><i>svømme</i></u>	(svømme)

Antall eldre former: 5 – 41,66 %

Antall nyere former: 6 – 50 %

Blander: 1 – 8,3 %

Kine har ganske gjennomført den typiske Sandnes *-e-en*, i for eksempel *veromslag*. Det eneste ordet hun bruker *-æ* er i ordet *fælt*. Vanligvis vil mye bruk av *æ*- vokalen tyde på at dialekten heller mot sørjærsk, men sett sammen med at hun sier *kjøddei*, *pølsa* og *svømme* tyder det nok mer på en påvirkning av bokmål.

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<u><i>kjøddei</i></u>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>	<i>harja</i>		(herje)
<i>blerå/blærå/blørå</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<u><i>pølsa</i></u>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>	<i>viktå</i>		(vekten/vekta)

<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>symma</i>	(svømme)

Antall eldre former: 6 – 50 %

Antall nyere former: 6 – 50 %

Blander: 0 – 0 %

Til sammenligning med avkrysningskjemaet til Kine ser det ut til at hun krysser av for flere nyere ord enn hva hun bruker i opplesningsdelen. Spesielt med tanke på bruken av *-e* fremfor *-a* i ordet *herja* og det at hun har mindre bruk av *-ø* og i tillegg sier *viktå*. Av prosenttallene ser vi at hun ligger ca midt på treet mellom eldre og nyere former.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 45,83 %

Nyere former: 50 %

Blander: 4,15 %

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen *-e*

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i> adj.	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i> adj.		<i>vanskeli</i>	(vanskelig)
<i>røe/rø</i> adj..	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i> adj.	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i> adj.	<i>syge</i>		(syk)

Antall eldre former: 4 – 80 %

Antall nyere former: 1 – 20 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>		<i>vanskeli</i>	(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Antall eldre former: 4 – 80 %

Antall nyere former: 1 – 20 %

Blander: 0 – 0 %

Kine er helt gjennomført i både avkrysnings- og opplesningsdelen av skjemaet her. Hun holder seg for det meste til de eldre formene, men har gått over til å si *vanskeli*. Siden ingen andre av informantene sier dette er det nok en påvirkning fra noe eller noen hos Kine personlig og ikke et tegn på at dette skjer med dialekten generelt.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 80 %

Nyere former: 20 %

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i> ub.pron.	<i>adle</i>	<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i> b.ent.intetkj.	<i>fjedle</i>		(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i> adj.	<i>fodle</i>		(full)

Antall eldre former: 2 – 66,66 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 1 – 33,33 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Antall eldre former: 1 – 33,33 %

Antall nyere former: 2 – 66,66 %

Blander: 0 – 0 %

I avkrysningsdelen opplyser Kine at hun kan segmentere på alle de tre alternativene, mens i opplesningsdelen viser hun at hun foretrekker ikke å gjøre det. I ordet *fodle* ser ut til at den segmenterte formen består hos de fleste informantene.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 50 %

Nyere former: 33,33 %

Blander: 16,66 %

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i> ub.flt.hankj.	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i> ub.flt.hunkj.		<i>jentår</i>	(jenter)
<i>skåle/skålår</i> ub.flt.hunkj.		<i>skålår</i>	(skåler)
<i>bokse/boksår</i> ub.flt.hunkj.	<i>bokse</i>		(bukser)

Antall eldre former: 2 – 50 %

Antall nyere former: 2 – 50 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>		<i>boksår</i>	(bukser)

Antall eldre former: 3 – 75 %

Antall nyere former: 1 – 25 %

Blander: 0 – 0 %

Det er ikke så stor forskjell på avkrysningsdelen og den oppleste delen. Men det er veldig forskjellig hvilke ord hun oppgir bruk av *-r* på. Det vil si at hun ikke har en gjennomført bruk av *-r* og det virker som om hun oftere tar i bruk den eldre formen enn den yngre formen.

Rapportert språkbruk sammenlagt i present:

Eldre former: 62,5 %

Nyere former: 37,5 %

Variabel 5: perfektum partisipp av verb

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i> v.(p.p)	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i> v.(p.p)		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i> v.(p.p)		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i> v.(p.p)	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i> v. (p.p)	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i> v. (p.p)	<i>trokke</i>		(trukket)

Antall eldre former: 4 – 66,66 %

Antall nyere former: 2 – 33,33 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trøkke/trekt</i>		<i>trekt</i>	(trukket)

Antall eldre former: 3 – 50 %

Antall nyere former: 3 – 50 %

Blander: 0 – 0 %

Her finner vi flere nyere former i opplesningsdelen enn i avkrysningsdelen, men hun er likevel ganske gjennomført i denne variabelen. Hun legger seg, som hun tidligere har vist tendens til, midt på treet mellom eldre og nyere varianter.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 58,33 %

Nyere former: 41,66 %

Variabel 6: varianter av pronomen

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i> pers.pron.		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i> spørrepron.		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i> ub.pron.		<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i> ub.pron.		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 4 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 1 – 25 %

Antall nyere former: 3 – 75 %

Blander: 0 – 0 %

Kine rapporterer mest bruk av de nyere formene av pronomen. Av åtte variabler har hun kun oppgitt en eldre form.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 12,5 %

Nyere former: 87,5 %

Variabel 7: sammenfall av kj-/sj-

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino</i> / <i>ino</i> b.ent.hankj.		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke</i> / <i>jempe</i> / <i>ekke</i> adj.		<i>empe</i> / <i>ekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt</i> / <i>apt</i> adj.		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt</i> / <i>upt</i> v.		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje</i> / <i>i</i> / <i>e</i> adv.		<i>i</i> / <i>e</i>	(ikke)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 5 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino</i> / <i>ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke</i> / <i>jempe</i> / <i>ekke</i>		<i>empe</i> / <i>ekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt</i> / <i>apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt</i> / <i>upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje</i> / <i>i</i> / <i>e</i>		<i>i</i> / <i>e</i>	(ikke)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 5 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Kine bruker helt gjennomført den nyere formen her. Hun bruker uten unntak \int -lyden.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 0 %

Nyere former: 100 %

Variabel 8: Flertalls morfemet i hankjønnord.

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i> ub.flt.hankj.	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i> ub.flt.hankj.	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i> ub.flt.hankj.	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i> ub.flt.hankj.	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i> ub.flt.hankj.	<i>hanska</i>		(hansker)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>		<i>hanskår</i>	(hansker)

Antall eldre former: 4 – 80 %

Antall nyere former: 1 – 20 %

Blander: 0 – 0 %

I variabel 8 beveger Kine seg tilbake til å ha mest bruk av de eldre formene, hun har kun et ord der hun opplyser om bruk av nyere former i ubestemt form av flertall (*hanskår*).

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 90 %

Nyere former: 10 %

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkryssningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i> b.ent.hunkj.	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i> b.ent.hunkj.		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i> b.ent.hunkj.		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i> b.ent.hunkj.		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i> b.ent.hunkj.		<i>skoå</i>	(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i> b.ent.hunkj.		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 5 – 83,33 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>		<i>skoå</i>	(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 5 – 83,33 %

Blander: 0 – 0 %

Sammen med ordet *fodle* virker det som om også ordet *tånå* har blitt automatisert, for disse blir brukt hos flere av de andre informantene selv om resten av ordene innenfor en variabel er gått over til nyere former. Sett bort i fra *tånå* bruker Kine flest nyere former av best.fem.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 16,66 %

Nyere former: 83,33 %

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i> adj.	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i> adj.		<i>rekti</i>	(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i> adj.	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i> adj.		<i>dårli</i>	(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i> adj.	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Antall eldre former: 3 – 60 %

Antall nyere former: 2 – 40 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>		<i>rekti</i>	(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Antall eldre former: 4 – 80 %

Antall nyere former: 1 – 20 %

Blander: 0 – 0 %

Hun har flere eldre enn nyere former av *-lig*-adjektiv, men det ser ut til at hun kan bruke begge om hverandre alt etter hvor det faller henne naturlig.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 70 %

Nyere former: 30 %

Oppsummering - Kine

Sammenlagt har Kine 50,8 % eldre former. Det vil si at hun grovt sett har like store deler av eldre varianter som yngre varianter i talemålet sitt. Vi må inn i hver enkelt variabel for å finne hvor de fleste eldre variantene av variablene ligger og hvor de yngre formene befinner seg. F.eks. har hun åtte av ti eldre varianter av svarabhaktivokalen - ə (*syge*) og ni av ti eldre former i variabel 8 (*såkka*). På den andre siden har hun ingen eldre varianter av til sammen ti eksempler under sammenfall av *kj-/sj-* (*lapt*) og en av åtte eksempler på eldre former av pronomen. Hun har tatt i bruk formen *åss* som vi finner oftere i stavangerområdet enn i sandnesområdet.

5.2.2 Informant 2 – Kenneth

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterkstavlese

Avkrysningsdelen av utfyllingskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i>kjyddei</i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blæra/bløra</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>	<i>pulsa</i>		(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>	<i>viktå</i>		(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>		(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>	<i>summa</i>		(svømme)

Antall eldre former: 9 – 75 %

Antall nyere former: 3 – 25 %

Blander: 0 – 0 %

Kenneth opplyser om få nyere former av vokaler i trykksterk stavelse, og de som er oppgitt som nyere former er likevel ikke av de nyeste formene. Det er spesielt *-e* for *-a* han bruker av nyere former.

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)

<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<u><i>kjøddei</i></u> ⁹	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blæra/bløra</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<u><i>pølsa</i></u>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>	<i>viktå</i>		(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>		(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>symma</i>	(svømme)

Antall eldre former: 7 – 58,33 %

Antall nyere former: 5 – 41,66 %

Blander: 0 – 0 %

I opplesningsdelen er det fremdeles *-e* for *-a* som viser de nyere formene, men i tillegg oppgir han bruk av *-ø* for *-y* her. Han blander veldig i bruken av *-ø*, *-y* og *-u*. Men han heller mot å bruke flere eldre enn yngre former.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 66,66 %

Nyere former: 33,33 %

⁹ Det finnes ofte to eller flere nyere varianter innenfor en variabel, når den nyeste blir brukt vises dette ved understrekede former.

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen -e

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Kenneth oppgir utelukkende bruk av eldre former av svarabhaktivokalen -e.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 100 %

Nyere former: 0 %

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>	<i>adle</i>		(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>		<i>folle</i>	(full)

Antall eldre former: 1 – 33,33 %

Antall nyere former: 2 – 66,66 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>		<i>folle</i>	(full)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 3 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Kenneth oppgir bruk av segmentering i ordet *adle* på avkrysningsdelen, men sier *alle* i opplesningsdelen. Ellers holder han seg til de nyere formene her.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 16,66 %

Nyere former: 83,33 %

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>		<i>hesstår</i>	(hester)
<i>jente/jentår</i>		<i>jentår</i>	(jenter)
<i>skåle/skålår</i>		<i>skålår</i>	(skåler)
<i>bokse/boksår</i>		<i>boksår</i>	(bukser)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 4 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>		<i>jentår</i>	(jenter)
<i>skåle/skålår</i>		<i>skålår</i>	(skåler)
<i>bokse/boksår</i>		<i>boksår</i>	(bukser)

Antall eldre former: 1 – 25 %

Antall nyere former: 3 – 75 %

Blander: 0 – 0 %

Det ser ut til at Kenneth nesten har gått helt over til nyere former her. Han har fått inn –r-endelse på alle variablene, bortsett fra ett ord.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 12,5 %

Nyere former: 87,5 %

Variabel 5: perfektum partisipp av verb

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>		<i>tatt</i>	(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>		<i>syngt</i>	(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>	<i>sotte</i>	(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>		(trukket)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 4 – 66,66 %

Blander: 1 – 16,66 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>		<i>syngt</i>	(sunget)
<i>såde/sotte</i>		<i>sotte</i>	(sittet)
<i>trokke/trekt</i>		<i>trekt</i>	(trukket)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 5 – 83,33 %

Blander: 0 – 0 %

Det spriker litt mellom avkrysningsdelen og opplesningsdelen når det gjelder hvilke ord han oppgir bruk av eldre former på. Det er også ulikheter i opplysningene om antall eldre former, men han heller likevel mot å bruke flest nyere former.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 16,66 %

Nyere former: 74,99 %

Blander: 8,33 %

Variabel 6: varianter av pronomen

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 1 – 25 %

Antall nyere former: 3 – 75 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 1 – 25 %

Antall nyere former: 3 – 75 %

Blander: 0 – 0 %

Her holder han seg for det meste innenfor de nyeste variantene, men oppgir i begge skjemaene at han bruker den eldre varianten på ordet *enn*.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 25 %

Nyere former: 75 %

Variabel 7: sammenfall av kj-/sj-

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino</i> / <i>ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke</i> / <i>jempeljekke</i>		<i>empejekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt</i> / <i>apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt</i> / <i>upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje</i> / <i>i</i> / <i>je</i>		<i>i</i> / <i>je</i>	(ikke)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 5 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke/jempejekke</i>		<i>jempejekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt/apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje/i]]e</i>		<i>i]]e</i>	(ikke)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 5 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Kenneth oppgir gjennomført bruk av]-lyden, både i avkrysnings- og opplesningsdelen.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 0 %

Nyere former: 100 %

Variabel 8: Flertallsmorfemet i hankjønnsord.

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>		<i>pengår</i>	(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>		<i>såkkår</i>	(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>		<i>honnår</i>	(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>		<i>hanskår</i>	(hansker)

Antall eldre former: 1 – 20 %

Antall nyere former: 4 – 80 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>		<i>kattår</i>	(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>		<i>pengår</i>	(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>		<i>såkkår</i>	(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>		<i>honnår</i>	(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>		<i>hanskår</i>	(hansker)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 5 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Når Kenneth oppgir bruk av eldre former i en av åtte variabler vil jeg si at han gir uttrykk for å ha gått så å si helt over til å bruke de nyere formene i ub.fl. i hans rapporterte språkbruk.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 10 %

Nyere former: 90 %

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>		<i>tåå</i>	(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 5 – 83,33 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>		<i>tåå</i>	(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>		<i>skaå</i>	(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 6 – 100 %

Blander: 0 – 0 %

Her opplyser han om bruk av eldre former en gang, og det i varianten *skonå* i avkrysningsdelen. Ellers holder han konsekvent til de nyere formene.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 8,3 %

Nyere former: 91,66 %

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>		<i>rekti</i>	(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>		<i>dårli</i>	(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>		<i>barnsli</i>	(barnslig)

Antall eldre former: 2 – 40 %

Antall nyere former: 3 – 60 %

Blander: 0 – 0 %

På avkrysningsdelen opplyser Kenneth at han kun bruker de eldre variantene, mens han under opplesningsdelen bruker for det meste de nyere formene. Sammenlagt har han brukt flere eldre enn nyere former under denne variabelen.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 70 %

Nyere former: 30 %

Oppsummering - Kenneth

Kenneth har kun 39,6 % eldre former sammenlagt. Av alle de seks informantene er det han som oppgir flest bruk av nyere former. (Kine med sine 50,8 % eldre former er den som oppgir nest flest nyere former). Prosentvis har Kenneth 60,4 % nyere former. De nyere variantene finner vi for det meste i sammenfall av *kj-/sj-*, hvor han har gått helt over til nyere former (*i||e*), i hver av variablene 8 (*honnår*) og 9 (*bruå*) har han henholdsvis et eksempel på eldre varianter. De eldre variantene finner vi for det meste i variabel 1, 2 og 10. I variabel 1 har han 16 av 24 eldre former (*viktå*), i variabel 2 har han ti av ti innskutte *-e*-er (*vanskelige*) og i den tiende variabelen oppgir han bruk av eldre former i syv av de ti eksemplene (*vemmelikt*).

5.2.3 Informant 3 – Camilla

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterkstavlese

Avkryssningsdelen av utfyllingsskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>	<i>kjuddei</i>		(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>	<i>harja</i>		(herje)
<i>blerå/blerå/blørå</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>	<i>farjå</i>		(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<u><i>pølsa</i></u> ¹⁰	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>	<i>viktå</i>		(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>		(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>	<i>summa</i>		(svømme)

Antall eldre former: 11 – 91, 66 %

Antall nyere former: 1 – 8,33 %

Blander: 0 – 0 %

Sett bort fra ordet *pølsa* oppgir Camilla at hun kun bruker eldre former innenfor vokaler i trykksterk stavelse.

¹⁰ Det finnes ofte to eller flere nyere varianter innenfor en variabel, når den nyeste blir brukt vises dette ved understrekede former.

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i>kjøddei</i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blærå/blørå</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i>pylsa</i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>	<i>viktå</i>		(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>	<i>summa</i>		(svømme)

Antall eldre former: 7 – 58,33 %

Antall nyere former: 5 – 41,66 %

Blander: 0 – 0 %

I den oppleste delen blander Camilla mer, og det er først og fremst *-e* for *-a* hun endrer på her og litt oftere bruk av *-ø* og *-y* fremfor bruk av *-u*. Men for det meste heller hun mot mest bruk av eldre former i opplesningsdelen også.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 74,99 %

Nyere former: 24,99 %

Blander: 0 %

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen -e

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>sjuge</i>		(syk)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Camilla opplyser utelukkende om bruk av eldre former innenfor denne variabelen.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 100 %

Nyere former: 0 – 0 %

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>	<i>adle</i>		(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Antall eldre former: 2 – 66,66 %

Antall nyere former: 1 – 33,33 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>	<i>adle</i>		(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Antall eldre former: 2 – 66,66 %

Antall nyere former: 1 – 33,33 %

Blander: 0 – 0 %

Hun er gjennomført lik i opplysningene sine i begge utfyllingsskjemaene. Hun segmenterer for det meste, men ikke på ordet *fjelle*.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 66,66 %

Nyere former: 33,33 %

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Antall eldre former: 4 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Antall eldre former: 4 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Camilla krysser av for gjennomført -r-bortfall i både avkrysnings- og opplesningsdelen av utfyllingskjemaet.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 100 %

Nyere former: 0 – 0 %

Variabel 5: perfektum partisipp av verb**Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.**

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>	<i>bronne</i>		(brent)
<i>honge/hengt</i>	<i>honge</i>	<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>	<i>trekt</i>	(trukket)

Antall eldre former: 4 – 66,66 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 2 – 33,33 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>	<i>bronne</i>		(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>		(trukket)

Antall eldre former: 5 – 83,35 %

Antall nyere former: 1 – 16,66 %

Blander: 0 – 0 %

For det meste holder Camilla seg til de eldre formene, foruten der hun opplyser om at hun blander i avkrysningsdelen. Der hun blander i avkrysningsdelen sier hun at hun bruker nyere variant i opplesningsdelen. Dette gjelder for øvrig variabelen *honge/hengt*.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 75 %

Nyere former: 8,33 %

Blander: 16,66 %

Variabel 6: varianter av pronomen

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>	<i>åsse</i>	<i><u>åss</u></i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>	<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 0 – 0 %

Antall nyere former: 2 – 50 %

Blander: 2 – 50 %

Opplesningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Antall eldre former: 1 – 25 %

Antall nyere former: 3 – 75 %

Blander: 0 – 0 %

Camilla bruker for det meste de nyere variantene av pronomen, men opplyser om bruk av *enn* og noen ganger *åsse*. Ut i fra at hun sier i avkrysningsdelen at hun blander kan hun nok bruke både den eldre og den nyere varianten like naturlig.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 37,5 %

Nyere former: 62,5 %

Variabel 7: sammenfall av kj-/sj-

Avkrysningsdelen av utfyllingskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke/sempejekke</i>		<i>sempejekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt/apt</i>	<i>kjapt</i>		(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>	<i>kjupt</i>		(kjøpt)
<i>ikkje/i}e</i>	<i>ikkje</i>		(ikke)

Antall eldre former: 3 – 60 %

Antall nyere former: 2 – 40 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ʃino</i>		<i>ʃino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke/ʃjempesjekke</i>		<i>ʃempeʃekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt/ʃapt</i>	<i>kjapt</i>		(kjapt)
<i>kjupt/ʃupt</i>		<i>ʃupt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje/iʃe</i>	<i>ikkje</i>		ikke

Antall eldre former: 2 – 40 %

Antall nyere former: 3 – 60 %

Blander: 0 – 0 %

I den rapporterte språkbruken oppgir hun like mye bruk av *kj-/ki-*lyden som av *ʃ-*lyden.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 50 %

Nyere former: 50 %

Variabel 8: Flertallsmorfemet i hankjønnord

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar</i>	<i>kattar</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

Camilla rapporterer om 100 % bruk av eldre former i ub. flt.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 100 %

Nyere former: 0 %

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkryssningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>	<i>brunå</i>	<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>		<i>skoå</i>	(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatruå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 1 – 16,66 %

Antall nyere former: 4 – 66,66 %

Blander: 1 – 16,66 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>		<i>tåå</i>	(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>	<i>barnatrunå</i>		(barnetroen/barnetroa)

Antall eldre former: 2 – 33,33 %

Antall nyere former: 4 – 66,66 %

Blander: 0 – 0 %

Camilla oppgir noe bruk av innskutt *-n-* i b.ent. av hunkjønn. Men sammenlagt bruker hun for det meste de nyere variantene.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 25 %

Nyere former: 66,66 %

Blander: 8,33 %

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>	<i>dårli</i>	(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Antall eldre former: 4 – 80 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 1 – 20 %

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Antall eldre former: 5 – 100 %

Antall nyere former: 0 – 0 %

Blander: 0 – 0 %

For det meste rapporterer Camilla om bruk av eldre former i adj. Det eneste unntaket er at hun kan blande på variabelen *dårlikt/dårli*.

Rapportert språkbruk sammenlagt i prosent:

Eldre former: 90 %

Nyere former: 10 %

Oppsummering - Camilla

Camilla har hele 72,4 % eldre former sammenlagt i sin rapporterte språkbruk. Hun har 3 variabler hvor hun oppgir 100 % bruk av eldre former. Dette gjelder variabel 2 (*søde*), 4 (*hessta*) og 8 (*hanska*). Variabel 6 (*enn*) og 9 (*skonå*) er de to variablene som har flest yngre former. I variabel 6 er bare en av åtte eksempler av eldre former, og i variabel 9 har hun seks av ti eksempler på nyere varianter.

5.3 Oversikt over antall rapporterte eldre former hos informantene

Tabellen under viser tallene for hvor mange eldre former hver av de seks informantene har i sin dialekt ut i fra den rapporterte språkbruken. Tallene i parentes under kolonnen ”variabel” viser det høyeste antallet av eldre former hver informant kunne ha innenfor hver variabel. Prosenttallene blir rundet oppover og nedover etter hvor høyt tallet er ut i fra de første to desimalene (over fem rundes oppover, under fem rundes nedover). Som nevnt under delkap. 5.2 er tre av informantene kommentert fullt ut i vedlegg 6.

Antall rapporterte eldre former

Variabel	Kine	Henrik	Kenneth	Heidi	Camilla	Trine	Total	Total (%)
1 (24)	11	13	16	10	18	8	76/144	52,8 %
2 (10)	8	10	10	10	10	10	58/60	96,7 %
3 (6)	3	1	1	0	4	2	11/36	30,6 %
4 (8)	5	7	1	8	8	7	36/48	75 %
5 (12)	7	6	2	7	9	10	41/72	56,9 %
6 (8)	1	0	2	4	1	1	9/48	18,7 %
7 (10)	0	0	0	5	4	0	9/60	15 %
8 (10)	9	9	1	9	10	9	47/60	78,3 %
9 (10)	2	4	1	7	3	3	20/60	33,3 %
10 (10)	7	10	7	10	9	10	53/60	88,3 %
Total	53	60	41	70	76	60	360/648	
Total (%)	49 %	55,6 %	38 %	64,8 %	70,4 %	55,6 %		55,6 %

Det er ut i fra prosenttallene på den nederste raden i denne tabellen jeg har valgt ut hvilke tre informanter som skal representere den rapporterte og den faktiske språkbruken i oppgaven, og hvilke tre som ligger som vedlegg til oppgaven. Jeg valgte Kine fordi hun ligger midt på treet i bruk av eldre former i den rapporterte språkbruken sin. Kenneth ble valgt fordi han bruker flere nyere former enn de andre informantene og Camilla fordi hun har flest eldre former av alle de seks informantene.

5.4 Faktisk språkbruk hos informantene

Jeg valgte å bruke et bildeskjema (vedlegg 2) som utgangspunkt for den faktiske språkbruken. Med et slikt skjema fikk jeg en likt utgangspunkt på samtalene med alle de seks informantene. Tanken var at informantene ville med større sannsynlighet produsere de samme variablene, men på et friere grunnlag enn ved utfyllingsskjemaet. I tillegg fremkaller bildene variabler uten at skriftbildet av de aktuelle ordene blir lagt frem.

Den faktiske språkbruken er en individuell språklig variasjon som kan komme frem gjennom f.eks. analyse av spontane samtaler. Det kvalitative intervjuet er en måte å få frem slike spontane samtaler på, og da på en mindre subjektiv og mer ubevisst måte enn ved den rapporterte språkbruken.

I tabellene nedenfor fører jeg opp eldre og yngre varianter av talemålet. I tillegg skriver jeg en forklaring på ordet i bokmål.

5.4.1 Variabler funnet i bildeundersøkelsen

5.4.1.1 Informant 1 – Kine ¹¹

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1.		<u>løttkage</u> ¹²	(kjøttkaker)
2.	<i>røe</i>		(røde)
3.		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4.	<i>eple</i>		(epler)
4.	<i>løttkage</i>		(kjøttkaker)
5.	<i>bronne</i>		(brent)
5.		<i>sprekt</i>	(sprukket)
5.	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6.		<i>ein</i>	(en)
6.	<i>enn</i>		(en)
7.		<i>løttkage</i>	(kjøttkaker)
9.		<i>kuå</i>	(kua/kuen)

¹¹ Delkapitlene 5.4.1.4 – 5.4.1.6 ligger som vedlegg 7 til oppgaven.

¹² Det finnes ofte to eller flere nyere varianter innenfor en variabel, når den nyeste blir brukt vises dette ved understrekede former.

Antall eldre former: 6

Antall nyere former: 8

5.4.1.2 Informant 2 – Kenneth

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1.		<i>løttkagår</i>	(kjøttkaker)
2.	<i>røde</i>		(røde)
3.		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4.	<i>eple</i>		(epler)
4.		<i>løttkagår</i>	(kjøttkaker)
5.		<i>brent</i>	(brent)
5.	<i>sprokke</i>		(sprukket)
5.	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6.		<i>ein</i>	(en)
6.		<i>ein</i>	(en)
7.		<i>løttkagår</i>	(kjøttkaker)
9.		<i>kuå</i>	(kua/kuen)

Antall eldre former: 4

Antall nyere former: 10

5.4.1.3 Informant 3 – Camilla

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1.		<i>kjyddkage</i>	(kjøttkaker)
2.	<i>røe</i>		(røde)
3.		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4.	<i>eple</i>		(epler)
4.	<i>kjyddkage</i>		(kjøttkaker)
5.	<i>bronne</i>		(brent)

5.		<i>sprekt</i>	(sprukket)
5.	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6.		<i>ein</i>	(en)
6.		<i>ein</i>	(en)
7.	<i>kjyddkage</i>		(kjøttkaker)
9.		<i>kuå</i>	(kua/kuen)

Antall eldre former: 8

Antall nyere former: 6

5.5 Variabler funnet i de kvalitative intervjuene

5.5.1 Informant 1 Kine¹³

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1.			
<i>harja/herja</i>	<i>harja</i>		(herje/rasere)
<i>harma/herma</i>	<i>harma</i>		(herme)
<i>bler/blir</i>		<i>blir</i>	(blir)
2.			
<i>gammaldagse/gammeldags</i>	<i>gammaldagse</i>		(gammeldags)
<i>småe/små</i>	<i>småe</i>		(små)
<i>fine/fin</i>	<i>fine</i>		(fin)
<i>greie/grei</i>	<i>greie</i>		(grei)
4.			
<i>venna/vennår</i>	<i>venna</i>		(venner)
<i>kommedia/kommediar/kommediår</i>	<i>kommedia</i>		(komedier)
<i>episoda/episodar/episodår</i>	<i>episoda</i>		(episoder)
<i>venna/vennår</i>	<i>venna</i>		(venner)
<i>lekse/leksår</i>		<i>leksår</i>	(lekser)
6.			

¹³ Delkapittel 5.5.4 – 5.5.6 ligger som vedlegg 8 til oppgaven.

<i>dei/di</i>	<u><i>dei</i></u> ¹⁴		(de)
<i>deiras/diras</i>	<u><i>deiras</i></u>		(deres)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)
<i>noge/någe</i>		<i>någe</i>	(noe)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
7.			
<i>ikkje/i e</i>		<i>i e</i>	(ikke)
<i>ve(t) `kkje/ve(t) ` e</i>		<i>ve ` e</i>	(vet ikke)
<i>skilla/ illa</i>		<i> illa</i>	(skille)
<i>sjønne/ ønne</i>		<i> ønne</i>	(skjønner)
<i>kjapt/ apt</i>		<i> apt</i>	(kjapt)
<i>skjekka/ ekka</i>		<i> ekka</i>	(skjekke)
8.			
<i>kommedia/kommediar/kommediår</i>	<i>kommedia</i>		(komedier)
<i>episoda/episodar/episodår</i>	<i>episoda</i>		(episoder)
9.			
<i>klenå/kleå</i>	<i>klenå</i>		(klærne)
10.			
<i>skikkelikt/skikkeli</i>		<i>skikkeli</i>	(skikkelig)
<i>veldikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)

Antall eldre former: 15 av 28

Antall nyere former: 13 av 28

5.5.1.1 Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Kine

Variabel 1 - VOK. Kine viser en tendens til å ha litt flere eldre former av variabel 1 i den faktiske delen. Dette gjelder spesielt flere *-i* for *-e* og *-a* for *-e* i variablene *viktå/vektå* og *harma/herma*. I opplesningsdelen blander hun bruken av eldre og nyere former oftere enn i avkrysningsdelen. Det viser seg at hun ikke er konsekvent verken i opplesningsdelen eller i de faktiske dataene. Sammenlagt ligger hun midt på treet ved bruk av eldre og nyere former under den første variabelen.

¹⁴ Det finnes noen ganger to eller flere eldre varianter innenfor en variabel, når den eldste blir brukt vises dette ved understrekede former.

Variabel 2 - +E. Hun oppgir så å si bare eldre former under den 2. variabelen, bortsett fra i variabelen *vanskelige/vanskeli* hvor hun både krysser av og leser høyt den nyere formen *vanskeli*. Hun har også svarabhaktivokalen intakt i den faktiske språkbruken, og hun er med andre ord ganske gjennomført i bruken av innskutt -ə.

Variabel 3 - SEG. Hun oppgir at hun segmenterer på alle eksempler i avkrysningsdelen, men kun på ordet *fodle* i opplesningsdelen. Dessverre har hun ingen eksempler på segmentering/ikke segmentering fra intervjuet, men segmenterer heller ikke på eksempelet i bildeskjemaet (*fjelle*). Siden flere av de andre informantene også segmenterer på det samme ordet, *fodle*, kan det være at ordet er automatisert. Hun anser seg selv for å bruke flere eldre former enn hun faktisk gjør med tanke på at hun oppgir 100 % segmentering i avkrysningsdelen. Mest sannsynlig segmenterer ikke Kine, annet enn på ord som er automatisert inn i dialekten hennes.

Variabel 4 -R - FLT. Den rapporterte bruken av -r ligger på ca 50 %. F.eks. opplyser hun i avkrysningsdelen at hun sier *jentår* og *skålår*, mens i opplesningsdelen sier hun *jente* og *skåle*. De faktiske dataene viser en tendens til at hun har flere -r-bortfall enn hva hun egentlig har inntrykk av selv.

Variabel 5 -PART. Her har hun sammenlagt litt flere eldre former enn yngre former, men en kan egentlig si at hun ligger sånn ca midt på treet her også siden hun blander og sier både *toge* og *songe*, *hengt* og *brent*.

Variabel 6 - PRON. Alle eksemplene, bortsett fra ett, er oppgitt som nyere former (*åss*, *ein* og *någen*). I den faktiske språkbruken har hun alle som nyere former, bortsett fra to. De to tilhører pronomenet "de", hvor hun heller mot sørjærsket målet og bruker variantene *dei* og *deiras*.

Ved *variabel 7 - FON* oppgir hun bare bruk av nyere former, noe som stemmer overens med den faktiske språkbruken. Hun har gått helt over til [-lyden. ([øttkagår, i]je, [ønne).

Variabel 8 - UB.FLT. Hun har beholdt de eldre formene i ubestemt form flertall (*kommedia*).

Variabel 9 - BEST. FEM. I de rapporterte dataene oppgir hun kun bruk av eldre former (*tånå*). I den faktiske har hun bare to eksempler der den ene er av eldre form og den andre av nyere form: *klenå* og *kuå*. Det vil si at hun mest sannsynlig har flere nyere enn eldre former av b.ent. hunkjønn.

I den 10. variabelen - ADJ oppgir hun for det meste bruk av eldre former (*rolikt*, *barnslikt*), men har kun eksempler på nyere former i den faktiske språkbruken. (*skikkeli*, *veldi*).

5.5.1.2 Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Kine

Kine bruker både nyere former og eldre former. Det kommer helt an på hvilken variabel det er snakk om, og hun oppgir bruk av flere eldre former enn jeg finner i hennes egentlige språkbruk. Hun har altså en oppfatning av at hun er ”breiere” i dialekten enn hun egentlig er, mens det faktisk viser seg at hun heller mer mot Stavanger-målet enn det sørjærsket målet. Likevel vil jeg si at hun har en tydelig Sandnes-dialekt, da hun har flere typiske dialekttrekk fra Sandnes, bl.a. bruk av vokalen *-a* for *-e* (*harja*), gjennomført bruk av +E (*gammaldagse*) og har *-r*-bortfall i ub.flt. (*venna*).

5.5.2 Informant 2 – Kenneth

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1.			
<i>fusst/fysst</i>		<i>fysst</i>	(først)
<i>møje/mye</i>	<i>møje</i>		(mye)
<i>bler/blir</i>	<i>bler</i>		(blir)
<i>sai/sei</i>		<i>sei</i>	(si)
<i>stusste/stysste</i>		<i>stysste</i>	(største)
<i>spela/spille</i>		<i>spille</i>	(spille)
<i>ver/vær</i>	<i>ver</i>		(være)
<i>gjer/gir</i>		<i>gir</i>	(gir)
<i>gjengjer/gjengir</i>		<i>gjengir</i>	(gjengir)
2.			
<i>dårlige/dårli</i>	<i>dårlige</i>		(dårlig)
<i>kjekke/kjekk</i>	<i>kjekke</i>		(kjekk)
<i>stolte/stolt</i>	<i>stolte</i>		(stolt)
<i>patriotiske/patriotisk</i>	<i>patriotiske</i>		(patriotisk)

<i>stilige/stili</i>	<i>stilige</i>		(stilig)
<i>motebevisste/motebevisst</i>		<i>motebevisst</i>	(motebevisst)
<i>rolige/roli</i>		<i>roli</i>	(rolig)
<i>store/stor</i>	<i>store</i>		(stor)
<i>fine/fin</i>		<i>fin</i>	(fin)
<i>fine/fin</i>	<i>fine</i>		(fin)
<i>flaue/flau</i>		<i>flau</i>	(flau)
<i>prektige/prekti</i>	<i>prektige</i>		(prektig)
<i>helhetslige/helhetsli</i>	<i>heltetslige</i>		(helhetlig)
<i>prektige/prekti</i>		<i>prekti</i>	(prektig)
3.			
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
4.			
<i>annledningen/annledningar/annledningår</i>	<i>annledninga</i>		(anledninger)
<i>venna/vennår</i>	<i>venna</i>		(venner)
<i>bøge/bøgår</i>	<i>bøge</i>		(bøker)
<i>venna/vennår</i>		<i>vennår</i>	(venner)
<i>tanka/tankar/tankår</i>		<i>tankår</i>	(tanker)
<i>faktora/faktorar/faktorår</i>	<i>faktora</i>		(faktorer)
<i>tima/timar/timår</i>	<i>tima</i>		(timer)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
<i>spenningsseria/spenninsseriar/spenningsseriår</i>	<i>spenningsseria</i>		(spenningsserier)
<i>avise/aviår</i>		<i>avisår</i>	(aviser)
<i>tura/turar/turår</i>	<i>tura</i>		(turer)
<i>filma/filmar/filmår</i>		<i>filmår</i>	(filmer)
<i>dialekte/dialektår</i>		<i>dialektår</i>	(dialekter)
<i>medie/mediår</i>		<i>mediår</i>	(medier)
<i>sie/siår</i>		<i>sidår</i>	(sider)
<i>trakte/traktår</i>		<i>traktår</i>	(trakter)
<i>årsaga/årsagar/årsagår</i>		<i>årsagar</i>	(årsaker)
6.			
<i>dei/di</i>		<i>di</i>	(de)

<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>deiras/diras</i>	<u><i>deiras</i></u> ¹⁵		(deres)
7.			
<i>ikkje/i e</i>	<i>ikkje</i>		(ikke)
<i>kjekke/ ekke</i>	<i>kjekke</i>		(kjekk)
<i>ikkje/i e</i>		<i>i e</i>	(ikke)
<i>kjipt/ ipt</i>	<i>kjipt</i>		(kjipt)
<i>kjennskab/ ennskab</i>	<i>kjennskab</i>		(kjennskap)
<i>kjedeli/ edeli</i>	<i>kjedeli</i>		(kjedelig)
<i>kino/ ino</i>		<i> ino</i>	(kino)
8			
<i>anledningen/anledningar/anledingår</i>	<i>anledninga</i>		(anledninger)
<i>spenningsseria/spenningsseriar/spenninsseriår</i>	<i>spenningsseria</i>		(spenningsserier)
<i>filma/filmar/filmår</i>		<i>filmår</i>	(filmer)
<i>tanka/tankar/tankår</i>		<i>tankår</i>	(tanker)
<i>faktora/faktorar/faktorår</i>	<i>faktora</i>		(faktorer)
<i>tima/timar/timår</i>	<i>tima</i>		(timer)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
<i>tura/turar/turår</i>	<i>tura</i>		(turer)
<i>årsaga/årsagar/årsagår</i>	<i>årsagar</i>		(årsaker)
9.			
<i>nerlasning/nerlasting</i>		<i>nerlasting</i>	(nedlasting)
<i>flerne/flerre</i>		<i>flerre</i>	(flere)
10.			
<i>egentlikt/egentli</i>		<i>egentli</i>	(egentlig)
<i>veldikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)
<i>frekelikt/fredeli</i>		<i>fredeli</i>	(fredelig)
<i>viktikt/vikti</i>		<i>vikti</i>	(viktig)
<i>ærligt/ærli</i>		<i>ærli</i>	(ærlig)

¹⁵ Det finnes noen ganger to eller flere eldre varianter innenfor en variabel, når den eldste blir brukt vises dette ved understrekede former.

<i>forskjellikt/forskjelli</i>		<i>forskjelli</i>	(forskjellig)
<i>kjedelikt/kjedeli</i>		<i>kjedeli</i>	(kjedelig)
<i>nydelikt/nydeli</i>		<i>nydeli</i>	(nydelig)
<i>koselikt/koseli</i>		<i>koseli</i>	(koselig)
<i>borgerskapelikt/borgerskapeli</i>		<i>borgerskapeli</i>	(borgerskapelig)
<i>selvfølgelikt/selvfølgeli</i>		<i>selvfølgeli</i>	(selvfølgelig)
<i>personlikt/personli</i>		<i>personli</i>	(personlig)
<i>kulturmessikt/kulturmessi</i>		<i>kulturmessi</i>	(kulturmessig)

Antall eldre former: 34 av 78

Antall nyere former: 44 av 78

5.5.2.1 Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Kenneth

Ved vokaler i trykksterk stavelse, *variabel 1 – VOK*, oppgir Kenneth at han bruker langt flere eldre former enn han egentlig bruker i den faktiske språkbruken. Det er for det meste det at han bruker mer *-y-* i stedet for *-u-* (*stysste*) og *-i-* i stedet for *e-* (*gjengir*) i den faktiske språkbruken, enn det han oppgir i den rapporterte delen.

Variabel 2 +E. Kenneth har alle svarabhaktivokalene intakt i den rapporterte delen, mens han i den faktiske delen har fem av femten nyere former. Han har flere innskutte *-e-*er enn han selv har en oppfattelse av, selv om han prosentvis har flere eldre former enn nyere former av *+E*.

Variabel 3 - SEG. Her stemmer den faktiske og rapporterte språkbruken bedre overens, da han kun oppgir segmentering på en av seks variabler (*adle*) i den rapporterte delen, og ikke har noen eksempler på segmentering i den faktiske språkbruken.

Av *variabel 4 –R-FLT* har han oppgitt at han nesten bare bruker nyere former (*hesstår*, *jentår*), noe som ikke vises igjen i den faktiske delen hvor han nesten bare har eldre former av denne variabelen (*bøge*, *spenningsseria*). Det er motsatt av hva hans oppfattning av egen dialekt var ved de foregående variablene. Sammenlagt vil jeg si at han for det meste har *-r-* bortfall i sin dagligtale.

Variabel 5 - PART. Kenneth oppgir for det meste bruk av nyere former (*syngt*, *brent*), noe som heller mot Stavanger-dialekten. Mens i bildedelen har han bare eldre former (*sprokke*, *spronge*). Det er litt vanskelig å avgjøre hva han faktisk bruker da han ikke har noen eksempler på bøyning av verb i intervjuet. Det er nok tryggest å sette ham midt på treet her,

men siden jeg legger større vekt på den faktiske språkbruken vil jeg si han heller mot å ha flere eldre former enn nyere former.

Variabel 6 – PRON. Han oppgir bare bruk av eldre former med pronomenet *enn*. Dette blir ikke gjennomført ved bildeskjemaet hvor han sier *ein*, men den eldre formen kommer igjen i intervjudelen. Her sier han faktisk ved en anledning *deiras*, noe som heller mot det sørjærsket målet. Men for det meste bruker han de nyere formene av pronomenet.

Selv oppgir han bare bruk av \int -lyden (\int empe \int ekke) ved den 7. variabelen *-FON*, noe jeg faktisk nesten ikke finner igjen i den registrerte språkbruken, bortsett fra i ordene *i \int e* og *i \int ino*. Han er lite konsekvent ved bruk/ikke bruk av \int -lyden, men det kan virke som om han nylig har begynt å gå over til \int -lyden siden det hyppig brukte ordet *i \int e* har fått denne fonologiske utviklingen.

Variabel 8 – UB.FLT. Her oppgir han for det meste bruk av nyere former i den rapporterte delen (bortsett fra en gang i ordet *katta*), mot nesten bare eldre former i den faktiske språkbruken. Selv om det ikke er helt gjennomført kan vi si at han som regel har eldre former i ub.fl.

I *Variabel 9 – BEST.FEM* har han så å si gjennomført nyere former, for eksempel sier han *flerre* i stedet for *flerne*, mens det i *variabel 10 – ADJ* er en del motstridende informasjon som oppgis. I avkryssingsskjemaet oppgir han 100 % eldre former, i opplesningsdelen har han bare 40 %, mot ingen eldre former i den faktiske språkbruken. Siden han kun bruker nyere former i ADJ i de faktiske dataene konkluderer jeg med at han egentlig ikke har *-ikt*-endelse i adjektivene sine (*ærli*, *forskjelli*, *kjedeli*).

5.5.2.2 Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Kenneth

Kenneth ser ut til å ha en noe ukorrekt oppfatning av sin egen dialekt, men ikke gjennomført i en retning. Han har en tendens til å oppgi nyere former i den rapporterte delen når han har eldre former i den faktiske delen, og motsatt oppgir han eldre former når han for det meste har nyere former i den faktiske delen. Når vi ser på tabellene over sammenlagt bruk av eldre former i talemålet, både i rapportert og i faktisk språkbruk, er Kenneth den som har flest nyere former i talemålet sitt (jf. delkap. 5.3 og 5.6). Det vil si at han til tross for en noe ukorrekt oppfatning av sin egen dialekt, er gjennomført i valg av noen variabler. Det er likevel en tendens til at han prater litt "breiere" enn han faktisk oppfatter selv.

5.5.3 Informant 3 – Camilla

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
1			
(stavangær)/stavangår	<u>stavangær</u> ¹⁶		(stavanger)
sai/sei		sei	(si)
hailt/heilt		heilt	(helt)
(frå)/fra	<u>frå</u>		(fra)
(frå)/fra		fra	(fra)
møje/mye	møje		(mye)
forde/fordi		fordi	(fordi)
brudd/brydd		brydd	(brydd)
harma/herma		herma	(herme)
marr/merr	marr		(mer)
suns/syns		syns	(synes)
fele/fæle		fæle	(fæl)
(gjer)/gjørr	<u>gjer</u>		(gjøre)
bler/blir	bler		(blir)
2			
stolte/stolt	stolte		(stolt)
goe/go	goe		(god)
flaue/flau	flaue		(flau)
fæle/fæl	fæle		(fæl)
forsiktige/forsikti	forsiktige		(forsiktig)
3.			
mydlå/mellom		mellom	(mellom)
4.			
venna/vennår	venna		(venner)
udepasse/udeplassar/udeplassår	udepasse		(uteplasser)
eple/eplår	eple		(epler)

¹⁶ Det finnes noen ganger to eller flere eldre varianter innenfor en variabel, når den eldste blir brukt vises dette ved understrekede former.

<i>potete/potetår</i>	<i>potete</i>		(poteter)
<i>gutta/guttar/guttår</i>	<i>gutta</i>		(gutter)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
<i>plasser/plassar/plassår</i>	<i>plassa</i>		(plasser)
<i>gronna/gronnar/gronnår</i>	<i>gronna</i>		(grunner/årsaker)
5.			
<i>våre/vært</i>	<i>våre</i>		(vært)
6.			
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>dei/di</i>	<i>dei</i>		(de)
<i>dei/di</i>		<i>di</i>	(de)
<i>noge/någe</i>		<i>någe</i>	(noe)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
7.			
<i>ikkje/i]]e</i>	<i>ikkje</i>		(ikke)
<i>ve(t) `kkje/ve(t) `]]e</i>		<i>ve]]]e</i>	(vet ikke)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjekt/ekt</i>		<i>ekt</i>	(kjekt)
<i>tjene¹⁷/kjene/ene</i>	<i>kjene</i>		(tjene)
<i>kanskje/kan]e</i>	<i>kanskje</i>		(kanskje)
<i>kjempekjekt/sempe]ekt</i>		<i>sempe]ekt</i>	(kjempekjekt)
8			
<i>udeplasser/udeplassar/udeplassår</i>	<i>udeplasser</i>		(uteplasser)
<i>gutta/guttar/guttår</i>	<i>gutta</i>		(gutter)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
<i>plasser/plassar/plassår</i>	<i>plassa</i>		(plasser)
<i>gronna/gronnar/gronnår</i>	<i>gronna</i>		(grunner/årsaker)
10.			

¹⁷ Uttales med klar tj-lyd – som i bokmål ”tjener”, ikke som kj-lyden som vi finner i f.eks. ”tjern”.

<i>vedikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)
<i>egentlikt/egentli</i>		<i>egentli</i>	(egentlig)
<i>merkelikt/merkeli</i>	<i>merkelikt</i>		(merkelig)

Antall eldre former: 33 av 54

Antall nyere former: 21 av 54

5.5.3.1 Forholdet mellom rapportert og faktisk språkbruk – Camilla

Ut i fra den rapporterte språkbruken ved *variabel 1 - VOK* kan det se ut til at Camilla vet hvilke variabler som hører til Sandnes-dialekten og at hun krysser av for disse (*blerå, vere, viktå*). Men ser vi på den faktiske språkbruken hennes, er hun påvirket både av den sørjærskede dialekten (*Stavangær, fæle*) og også av bokmål (*fordi*).

Ved *variabel 2 - +E* oppgir hun kun bruk av eldre former, og det er også det jeg finner i intervjuet og bildeundersøkelsen (*stolte, flaue*).

Variabel 3 - SEG. Her rapporterer hun for det meste segmentering, men ikke på ordet *fjell*. I den faktiske språkbruken har jeg bare to eksempler å forholde meg til og hun segmenterer ikke på noen av dem. Dette gjelder fremdeles ordet *fjell*, men også ordet *mellom*. Det kan være at hun oppgir eldre former på ordene *adle* og *fodle* fordi de er fastsatte/automatiserte ord, men det kan også være at hun segmenterer litt om hverandre.

Camilla har gjennomført *-r*-bortfall i den 4. variabelen *-R - FLT* (*udeplasse, potete*).

Ved *variabel 5 - PART* oppgir hun for det meste den typiske bøyningen på verbene som vi finner i Sandnes-dialekten (*toge, songe*), selv om hun også oppgir at hun blander av og til (*honge/hengt, trokke/trekt*). I den faktiske delen har hun to av tre eldre former. Dette vil si at hun blander, men har den største vekten på bruk av de eldre formene.

Camilla har for det meste nyere former ved *variabel 6 - PRON*, for eksempel ordet *någe*, men det er ikke gjennomført hvilke hun bruker som nyere former og hvilke hun bruker som eldre former, da hun f.eks. sier *enn* og *ein* om hverandre.

Variabel 7 - FON. Hun har ca 50 % – 50 % bruk av eldre og nyere former både ved den rapporterte og den faktiske språkbruken. Det ser ut til at hun har beholdt *kj*-lyden i hyppig brukte ord som *ikkje* og *kanskje*, men har gått over til *ʃ*-lyden i ord som *ʃempeʃekt*.

Hun oppgir kun bruk av eldre former i *variabel 8 - UB.FLT.*, og bruker kun eldre former i intervjudelen (*gronna*). Hun har altså ingen nyere former i *ub.flt.*

Variabel 9 – BEST.FEM er litt vanskeligere å plassere da hun oppgir noen få eldre former i den rapporterte språkbruken i f.eks. *kunå* og *barnatrunå*, og jeg kun har ett eksempel fra den rapporterte og den er av nyere form (*kuå*).

Det er blandende opplysninger også i *variabel 10 - ADJ*. I den rapporterte delen opplyser hun for det meste om bruk av eldre former, mens i den faktiske språkbruken er to av tre nyere former. Sannsynligvis kan hun bruke både de eldre og de nyere formene om hverandre (*veldi, egentli, merklikt*).

5.5.3.2 Oppsummering av den rapporterte og faktiske språkbruken til Camilla

Jeg finner en god del flere eldre former i de rapporterte dataene enn i de faktiske dataene til Camilla. Det er spesielt i variabel 2 + *E* hun oppgir flere eldre former enn hun egentlig bruker i den faktiske delen. Ellers hadde Camilla få eksempler innenfor noen av variablene (variabel 3, 5, 9) i den faktiske språkbruken og det kan være at mange av hennes tidligere rapporterte eldre former ”forsvant” i mangel på eksempler. Uansett hva årsaken er, vises det en tydelig endring i tabelloversikten over bruk av eldre former, der Camilla hadde hele 72,4 % eldre former i den rapporterte språkbruken, har hun bare 60,6 % i den faktiske (jf. delkap. 5.3 og 5.6).

5.6 Oversikt over antall eldre former hos informantene, faktisk språkbruk

Skjemaet under her tar utgangspunkt i den faktiske språkbruken, både fra bildeskjema og fra variablene som er plukket ut fra det kvalitative intervjuet. Siden de fleste variablene som er samlet inn til den faktiske språkbruken baserer seg på et intervju, vil det nødvendigvis bli store forskjeller i antall eksempler hver av informantene har av hver variabel. Tallet i parentes vil da representere hvor mange eksempler jeg fant av hver variabel hos informantene i hvert enkelt intervju.

Prosenttallene blir rundet oppover og nedover etter hvor høyt tallet er ut i fra de første to desimalene (over fem rundes oppover, under fem rundes nedover).

Antall eldre former i faktisk språkbruk

Variabel	Kine	Henrik	Kenneth	Heidi	Camilla	Trine	Total	Total (%)
1.	2 (4)	6 (10)	3 (10)	10 (13)	6 (15)	10 (17)	37 (69)	53,6 %
2.	5 (5)	5 (5)	10 (15)	8 (9)	6 (6)	6 (8)	40 (48)	83,3 %
3.	0 (1)	0 (3)	0 (3)	1 (3)	0 (2)	1 (3)	2 (15)	13,3 %
4.	6 (7)	7 (10)	9 (19)	15 (19)	11 (11)	9 (9)	57 (75)	76 %
5.	2 (3)	3 (3)	2 (3)	5 (5)	3 (4)	5 (5)	20 (23)	86,9 %
6.	3 (7)	2 (6)	2 (6)	3 (7)	2 (9)	4 (8)	16 (43)	37,2 %
7.	0 (7)	0 (5)	5 (8)	7 (7)	4 (8)	1 (8)	17 (43)	39,5 %
8.	2 (2)	7 (7)	7 (9)	7 (8)	5 (5)	5 (5)	33 (36)	91,7 %
9	1 (2)	1 (2)	0 (3)	3 (3)	0 (1)	0 (1)	5 (12)	41,7 %
10	0 (2)	5 (9)	0 (13)	2 (6)	1 (3)	5 (9)	13 (42)	30,9 %
Total	19 (40)	36 (60)	38 (89)	61 (80)	38 (64)	46 (73)	246 (421)	
Total %	47,5 %	60 %	42,7 %	76,2 %	59,4 %	63 %		57,8 %

5.7 Oppsummering av rapportert og faktisk språkbruk

Om jeg sammenligner tabelloversiktene over antall eldre former i delkap. 5.3 og 5.6 finner jeg både samsvar og avvik mellom den rapporterte og faktiske språkbruken. For å få en bedre oversikt over hvor avvikene befinner seg har jeg satt opp en tabell. Tallene har jeg tatt fra tabellene i delkap. 5.3 og 5.6:

Tabelloversikt over avvik mellom rapportert språkbruk og faktisk språkbruk

Variabel	Rapportert språkbruk	Faktisk språkbruk	Avvik i prosent (endring mot eldre/nyere former)
1	52,8 %	53,6 %	0,8 % (eldre)
2	96,7 %	83,3 %	13,4 % (nyere)
3	30,6 %	13,3 %	17,3 % (nyere)
4	75 %	76 %	1 % (eldre)
5	56,9 %	86,9 %	30 % (eldre)

6	18,7 %	37,2 %	18,5 % (eldre)
7	15 %	39,5 %	24,5 % (eldre)
8	78,3 %	91,7 %	13,4 % (eldre)
9	33,3 %	47,7 %	14,4 % (eldre)
10	88,3 %	30,9 %	57,4 % (nyere)
Total - avvik			19 %
Total	54,6 %	56 %	1,4 %

Variabel 1 og 4 har så å si ingen avvik, mens variablene 2, 3, 6 8, og 9 avviker med alt fra 13,4 % til 18,5 %. Sett bort fra variabel 2 og 3 endrer de nevnte variablene seg prosentvis mot en ”breiere” dialekt enn det informantene oppgir i den rapporterte delen. Det er i variabel 7, 5 og 10 vi finner de største avvikene. Variabel 7 og 5 viser en god del større prosentandel mot ”breiere” dialektuttale. F.eks. viser variabel 5 at det er 29,9 % flere eldre former i den faktiske språkbruken enn i den rapporterte. Variabel 10 går mot en ”penere” uttale, da det er hele 57,4 % flere nyere former i den faktiske språkbruken.

Hvis vi ser på totalen av eldre former innenfor både rapportert og faktisk språkbruk finner vi et avvik på 1,4 %. Uten å ta hensyn til detaljene rundt, er dette et veldig lite avvik. Vi kan på det grunnlaget si at datamaterialet er solid og troverdig. Men om vi går inn i detaljene finner vi i gjennomsnitt 19 % avvik innad i variablene. Og når den ene variabelen avviker med hele 57,4 % kan det tyde på at enten de rapporterte eller de faktiske dataene under denne variabelen ikke er pålitelige. Slike avvik kan gi grobunn til nye problemstillinger og vil være av interesse for meg i analysedelen senere i avhandlingen.

Jeg vil peke på en siste ting som kommer frem av tabellen over her. Når vi ser på endringene fra rapportert til faktisk språkbruk, endrer bare tre av i alt ti variabler seg mot flere nyere former. Det vil si at den faktiske språkbruken, på et generelt grunnlag, viser at informantene bruker sammenlagt flere eldre former i den faktiske språkbruken enn det de selv opplyser om i den rapporterte delen.

Avvikene jeg har pekt på over her kan komme av flere årsaker. En av årsakene kan være at informantene har lav språklig bevissthet generelt, eller rundt et spesifikt språktrekk spesielt. I tillegg kan avvikene gi en indikasjon på informantens sine språkholdninger, positive eller negative, som kanskje kan komme frem i intervjuene. Det kan også tyde på at informanten har et større språklig repertoar enn det intervjuene og spørreskjemaene klarer å få frem.

6 KVALITATIV ANALYSE

I dette kapittelet vil jeg se nærmere på noen mekanismer som kan tenkes å ligge bak valg av språklige variabler hos hver enkelt informant. Jeg vil forsøke å legge grunnlaget for å finne svar på mine problemstillinger: *Hvordan knyttes identitet opp mot dialekten til ungdommer i Sandnes?* og *Ligger Sandnes i skyggen av Stavanger?* Jeg har fulgt samme skjematiske oppsett av intervju spørsmål hos hver informant (vedlegg 5). Siden informantene var svært ulike når det gjaldt lengde på svar, mengde av informasjon de ga osv., kom også spørsmål og svar litt ulikt frem. Men for at nedskrivningen av intervjuene skulle ha mest mulige samme utseende og form har jeg forsøkt å gjengi dem ut i fra det skjematiske oppsettet av spørsmål jeg hadde med. Om informantene har svart på spørsmålet i en annen sammenheng, har jeg flyttet det slik at transkripsjonene følger samme skjematiske oppsett.

6.1 Informant 1 – Kine ¹⁸

6.1.1 Konkret om språkbruken til Kine

Når jeg legger sammen rapportert og faktisk språkbruk, ligger Kine midt på treet mellom nyere og eldre former. En må gå inn i hver enkelt variabel for å finne hvor hun har beholdt eldre varianter og hvor hun har gått over til de nyere formene. Kines fonologiske utvikling har i mange tilfeller gått helt over til den nyere varianten. Hun bruker for eksempel ʃ-lyden innenfor variabel 7 - FON. Når det gjelder vokalene bruker hun som regel -e- for -æ-, som er et typisk trekk for Sandnes-dialekten (*vere*). Ved vokalene kan en også finne de nyere variablene ved bruken av -ø- for -u- eller -y- (*svømme*). Bruken av -ø- heller mot Stavanger-dialekten. Både ved bruk av svarabhaktivokalen -ə og ved flertallsmorfemet i hankjønn holder hun seg for det meste til de eldre variantene av variablene. I ulike varianter av pronomen og i bestemt form entall av hankjønn (*skaå*) bruker hun for det meste de nyere variantene. Men i den faktiske språkbruken kommer det frem at hun sier *dei* og *deiras*, noe som heller i mot det sørjærsket målet. Med andre ord varierer hun veldig, og en kan si at hun generelt har ca 50 % eldre former og 50 % nyere former.

¹⁸ Delkapitlene 6.4 – 6.6 ligger som vedlegg 9 til oppgaven.

6.1.2 Bakgrunn

Kine er en 18 år gammel jente som er født og oppvokst på Ganddal i Sandnes (se vedlegg 10 og 11). Begge foreldrene hennes prater Sandnes-dialekt (eller det Kine kaller ”byassdialekt”). De fleste vennene hennes kommer fra Ganddal eller fra sentrumsområdet i Sandnes. Hun har også noen venner som kommer fra og bor på Bryne. Disse er hun en god del sammen med på fritiden.

6.1.3 Lokal tilhørighet

Jeg spør Kine hva hun hadde svart om hun noen gang hadde vært i en annen by og ble spurt hvor hun kom fra. Hun sier at hun ville svart ”Stavanger”, men samtidig hatt en følelse av at hun løy. Hun hadde likevel valgt å gjøre det på denne måten fordi hun føler at ingen vet hvor Sandnes er.

Når jeg spør hvor hun hadde syntes det var best å vokse opp av Sør-Jæren, Sandnes eller Stavanger, svarer hun med tanke på folkemengde og bebyggelse. Hun synes at Sør-Jæren er et mer egnet sted å vokse opp enn det Sandnes eller Stavanger er. Hun mener at Sør-Jæren har mindre trafikk, ligger mer landlig til og er et tryggere sted for barn. Ellers føler Kine seg som det hun selv kaller en ”byass”. Hun mener at stavangerfolk ser på sandnesboere som veldig like seg selv som mennesker, at folk på Sandnes er bymennesker som bor litt mer landlig til enn det mennesker fra Stavanger gjør. Hun sier det slik:

Ve`kkje heilt. Eg tror di ikkje meine så vollsomt me di, at di åg e byassar, det sama. Men di e litt marr udpå lanne enn det dei e.

6.3.4 Regional tilhørighet

Livsstilen til en fra Sandnes er mer lik livsstilen til folk fra Stavanger, med tanke på jobb, reise til jobb og fritidsaktiviteter, mener Kine. Med tanke på natur og omgivelser sier hun at stavangerboere ville sammenlignet de fra Sandnes med jærboerne, fordi det er mer landlige områder i Sandnes, og at en jærbo ville sammenlignet Sandnes med Stavanger pga bypreget. Når hun selv eller noen andre sier ”i by`n”, mener hun det siktes til Stavanger. Hun ville aldri sagt ”i byen” om Sandnes sentrum.

Utenom skolen jobber Kine i butikk i nærheten av der hun bor, og når hun handler reiser hun som regel til Kvadrat, et kjøpesenter som ligger på Lura. Lura er den største bydelen i Sandnes.

6.1.5 Identitet

I likhet med de andre informantene tar Kine allmennfaglig påbygging. Hun har valgt den utdannelsen fordi hun vil gå videre på skole, nærmere bestemt på Universitetet i Stavanger. Mens hun studerer ønsker hun å bo i Stavanger. Hun synes at utdanning er viktig, da det har blitt:

møje marr krav på uddannelsen å jobbane enn før. Så då må du egentli ha uddannesle for å få jobb.

For Kine er det viktig å ha mange venner, og hun synes at en ny mobil er viktigere enn merkeklær og mote. I tillegg til mobilen har hun det meste innen teknologiske ting, som i-pod, pc og så videre. Selv om hun ikke bruker alle tingene hun har, synes hun det er viktig å eie dem. Videre har hun ingen behov for å være så veldig lik sine venner verken i klær, interesser eller holdninger:

Eg kan gått skilla meg ud. Det ikkje någe problem.

Kine bruker en god del data, både til MSN, Facebook, skolearbeid og til leting etter generell informasjon på ulike nettsider. Hun ser også en del amerikanske serier på fjernsyn, men hun leser ikke aviser. Når hun hører på radioen foretrekker hun ”Jærradioen”.¹⁹

Når Kine ikke jobber, går på skolen eller jobber med skolearbeid, er hun med kjæresten eller med vennene sine. I helgene går hun og vennene som regel ut på utesteder på kveldstid. Hun tilbringer veldig lite tid sammen med familien sin, men hun bruker noe av fridtiden sammen med den ene søsteren. Familieferiene går som regel til Syden og Danmark.

6.1.6 Språkholdninger

Da jeg spurte Kine hvilken dialekt hun prater, svarte hun:

Å, de e blanning av jærsk å litt sånn, av å te e det sånn skikkeli byassdialekt. Så e det litt blanning av å te. Spørs korr eg e henn.

¹⁹ Jærradioen sender live fra sentrum i Sandnes hver dag og er Norges største lokalradiogruppering. Målgruppen deres spenner seg fra 20 til 40 år. De spiller popmusikk fra både tidligere tiår og nådagens listepop. En finner mer om Jærradioen på

http://www.jærradioen.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=67&I=198&mid=197

Hun etterligner ofte andre dialekter, noe vennene hennes også gjør. Kine liker godt dialekter og synes spesielt godt om bergensdialekten. Dette sier hun om Sandnes-dialekten:

Han e heilt greie, men sånn så når du komme te Oslo å sånn, så må du snakka seint, for de skjønne ikkje ka du seie.

Hun synes Stavanger-dialekten blir for pen, og da tenker hun ikke bare på det høyere talemålet i Stavanger, men også på bymålet. Om jærdialekten har hun dette å si:

”Æg, mæg å dæg”. Det går heilt greit, men eg føle meg veldi så ein bonne når eg snakke sånn. Å de e eg jo ikkje akkorat.

Hun er jevnt over stolt av dialekten sin, men kan ta seg i å bli flau når hun er i Oslo, eller andre steder der hun blir bedt om å ikke prate så fort. Da blir ofte hun oppmerksom på dialekten sin og må konsentrere seg om å prate, både med tanke på ordvalg og hurtighet.

Kine mener det finnes forskjeller på hvordan eldre og yngre i Sandnes prater. Hun mener at de yngre har et ”mobilspråk” og at forskjellene skyldes teknologi. Hun mener også at de eldre holder mer på dialekten sin enn det de yngre gjør. Med andre ord har de eldre sterkere bånd til dialekten sin, mens de yngre lar seg påvirke, og på den måten er de eldre ordene på vei ut av dialekten, mener Kine. Hun synes at de yngre prater mer likt stavangersk og bokmål hvis hun sammenligner med hvordan de eldre prater.

Av den eldre og den yngre varianten av dialekten, mener hun at den yngre egner seg best i media, fordi det er denne varianten de fleste vil forstå. Grunnen er at det finnes så mange ”gamle” ord i Sandnes-målet som ikke engang hun forstår. Men helst mener hun at Sandnes-dialekten i sin helhet ikke burde brukes i media i det hele tatt fordi det kan oppstå forståelsesproblemer.

Jeg spør om Kine har blitt mobbet eller plaget for dialekten sin. Hun kan ikke huske at noen har rettet på henne verken i den ene eller den andre retningen og sier at hun aldri har blitt mobbet for måten hun prater på. Men så legger hun ofte om etter hvem hun prater med. Med ”å legge om” mener Kine at hun endrer på hurtigheten og ordene hun bruker, alt etter om hun prater med de eldre eller de yngre, med noen utenbys fra eller noen fra nærmiljøet. Når hun prater med vennene sine, legger hun ikke om. Eller som hun selv sier:

Me vennene mine snakke eg normalt.

6.2 Informant 2 – Kenneth

6.2.1 Konkret om språkbruken til Kenneth

Kenneth holder seg ofte til de eldre formene av vokaler i trykksterk stavelse (*viktå* og *vere*).

Men spesielt i *-i-* for *-e-* holder han seg til de nyere formene: *spille*, *gjengir*.

Han har ellers gjennomført innskutt svarabhaktivokal og få nyere former i ub.flt. Det vil si at han holder seg som regel til de gamle formene i variabel 8 (*annledninga*). Kenneth har mest sannsynlig ikke *-ikt-*endelse i adjektiv og er ganske radikal i dialekten sin. Han segmenterer så å si aldri (ordet *adle* dukker opp en gang), og han har ingen *-r-*bortfall i ub.flt. (noe som peker i retning av Stavanger-målet). I den faktiske språkbruken bøyer Kenneth verbene på den gamle måten (*sprokke*). Når Kenneth prater er *kj-*lyden nesten helt gjennomført (*kjennskap* og *kjekke*), mens han har tatt i bruk *ʃ-*lyden i ord som *iʃje*. Han er for det meste gjennomført i b.ent. av hunkj. også, dvs. at han ikke bruker den innskutte *-n-*en. For eksempel sier han *tåå* i stedet for den gamle varianten *tånå*. Kun 38 % av de rapporterte formene til Kenneth er eldre former. Ved den faktiske språkbruken kan vi se at han holder på denne tendensen da han i bildeskjemaet har kun 4 av 14 eldre former. Men i resten av den faktiske språkbruken dukker det opp litt flere eldre former enn ellers. Sammenlagt i den faktiske språkbruken har han 42,7 % eldre former. Det er i variabel 4: *-r-*bortfall i ub.flt., variabel 7: sammenfall av *kj-/sj*, og 8: flertallsmorfemet i hankjønnsord i ub.flt. at Kenneth har flere eldre former i den faktiske språkbruken enn i den rapporterte.

6.2.2 Bakgrunn

Kenneth er født på Lura, men oppvokst på Hana i Sandnes (Se vedlegg 10 og 11). Begge foreldrene hans snakker Sandnes-dialekt og de fleste av vennene hans kommer fra Sandnes. Venner som kommer fra andre steder blir det liten tid til i det daglige, da det automatisk begrenser seg pga avstand. Men han har også venner fra både Stavanger og Ålgård.

6.2.3 Lokal tilhørighet

Fordi Sandnes er en by i vekst, spesielt med tanke på kulturlivet, er Kenneth stolt av å komme fra Sandnes. Han mener at Sandnes er å foretrekke som sted å vokse opp på, fremfor både Sør-Jæren og Stavanger. Men han kan se at meningene hans rundt dette temaet er farget av at

han er vant til å bo på Sandnes selv og mener at både Sør-Jæren og Stavanger er flotte steder, hver på sine måter.

Om Kenneth skulle bli spurt hvor han kom fra hvis han var på reise, ville han ha svart ”Stavanger”. Men han ville fort ha tilføyd at han var fra en by i nærheten av Stavanger, nemlig Sandnes. Han har inntrykk av at få mennesker vet hvor Sandnes ligger og at det hadde vært årsaken til at han nevnte Stavanger før Sandnes. Han synes det er kjedelig at folk ikke vet hvor Norges åttende største by er, og at de egentlig burde vite såpass.

Når jeg spør hva stavangerboere ville ment om folk fra Sandnes, svarer Kenneth at de ville inntatt en arrogant holdning og ment at sandnesboere er grovere i dialekten. Videre ville de sagt at det er flere slagsmål i Sandnes og at folk på Sandnes er mer jærsk i oppførselen sin. Han synes at stavangerboere feilbedømmer sandnesboere. Han mener også at stavangerboere mest sannsynlig betrakter seg selv som mer rettssikre og skikkelige.

Når jeg spør Kenneth hvor han sikter til når han selv eller andre sier ”i by'n” mener han at det siktes til Stavanger.

6.2.4 Regional tilhørighet

Kenneth handler for det meste i Sandnes, bare en sjelden gang drar han til Stavanger for å handle. Han jobber på Hana, der han er oppvokst og fremdeles bor:

Må støtta lokallage, det e vikti det.

Kenneth mener at livet til menneskene i Sandnes helt klart ligner mest i livsstil på bylivet i Stavanger. Han grunngir dette utifra at han aldri har vært på Sør-Jæren og heller ikke vet særlig mye om deres livsstil. Han identifiserer seg også personlig med folk fra Stavanger, og da ofte fordi han som sandnesboer er fra en by. Han mener at stavangerboere ville vært enig i hans syn, mens en jærbu ville sagt seg uenig og ment at en sandnesboere er mer jærsk av seg enn en stavangerboer er.

6.2.5 Identitet

Kenneth bruker det meste av fritiden til skolearbeid, lesing av bøker, filmtitting og sosial omgang med venner. Musikk er en viktig del av livet hans, og han lytter mest til rock og indie.

Sosial omgang og mange venner betyr mye for Kenneth. Mindre viktig er det med merkeklær, mobil, i-pod og så videre, og han ser på seg selv som en motstander av ”bruk og kast”-samfunnet:

Eg tror ikkje eg blir påverka av ytre faktorar på den måden.

Helgene går til filmkvelder, byturer og kino. Han bruker dataen mye, både til kommunikasjon, nedlasting av program og lignende. Dette kan ta mange timer av dagen hans, selv om han bevisst prøver å begrense bruken. Om Kenneth ser på TV, går det for det meste i filmer eller spenningsserier, men det blir lite av det i hverdagen. Kenneth leser aviser, men holder seg unna VG da denne blir for ”populistisk”. Han hører en del på ”Jærradioen” og ”Radio NRJ”.²⁰

Kenneth har slekt i Oslo, og deler av denne slekten er på hans alder. Disse er han for det meste sammen med om somrene. Ellers er han lite med familien, da det helst begrenser seg til familieselskaper. Feriene går lite og sjeldent til utlandet. Det blir for det meste byferier i Norge, og som oftest besøker de familien i Oslo.

Kenneth tar allmenn påbygging fordi han har intensjoner om å studere videre på Universitetet i Bergen etter et år i militæret. Valget falt på Bergen fordi det er en stor kulturby. Han synes at utdanning er viktig:

I dagens moderne samfunn så blir du egentli ikkje verdsatt å respektert nok hvis du ikkje har utdanning. Det e blitt et skikkeli sånn ”må ha” liksom. Uden utdanning korr ska du komma deg hen då?

6.2.6 Språkholdninger

Kenneth mener selv han snakker sannesisk, men er veldig glad i å prøve seg på andres dialekter også:

Eg e veldig for dialektår. Eg elske dialektår. Eg prøve meg jo på oslosk å bergensk ,å av å te trøndårsk åg.

²⁰ ”Radio NRJ” er et kommersielt nettverk som tar sikte på å være ungt og urbant. De har fokus på hitmusikk og har en målgruppe på 15 – 34 år. En kan lese mer her:

http://nrj.no/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=140

Selv om han liker noen dialekter bedre enn andre, synes han ikke at noen av dialektene i Norge er direkte stygge. Da vil han heller si at de er rare og uvante. Som tidligere nevnt liker Kenneth sin egen dialekt, og han setter stor pris på at den har kommet så mye med i medier den siste tiden. Han liker også Stavanger-dialekten, så lenge det ikke er dht.-varianten. Han mener at denne dialekten blir:

borgårskapeli å på kanten.

Han har ikke noe i mot den sørjærskede dialekten, men når en kommer for langt ut på Sør-Jæren strever han med å forstå hva som blir sagt.

Selv om Kenneth er stolt over dialekten sin, har han funnet det pinlig når han ikke blir forstått selv. Dette skaper en rar stemning synes han. Her refererer han for det meste til besøk i Oslo hvor de, etter hans mening, lever i et lukket kulturelt miljø og at de derfor forstår mindre av andre dialekter i Oslo enn andre steder i Norge. Han sier det slik:

På den eina siå så syns eg jo det e greit at de får litt innspel fra andre sidår. Men samtidi e det litt synd at de ikkje har fått flerne innspell.

Kenneth legger om når han er i Oslo. Ikke fordi han vil spare noen for sin dialekt, men fordi han vil utvikle sitt dialektforråd. For Kenneth er dialekten hans viktig og han synes at en må ta vare på røttene sine.

Selv om han har opplevd ikke å bli forstått når han er ute og reiser i Norge, blir han aldri rettet på av dem han prater med. Det er helst eldre familiemedlemmer hjemmefra som retter på det han sier. Og om det skulle bunne i at det er forskjell på hvordan eldre og yngre i Sandnes prater, synes Kenneth det er vanskelig å se disse forskjellene.

Då e i så fall forskjellane små å umerkelige.

6.3 Informant 3- Camilla

6.3.1 Konkret om Språkbruken til Camilla

Camilla rapporterer om bruk av de eldre formene av ulike vokaler i trykksterk stavelse, men hun blander mer når hun leser eller når hun prater fritt. Ellers har hun gjennomført innskutt -ø, og hun segmenterer oftere enn hun ikke gjør det, og har 100 % -r-bortfall i ub.flt. Hun bruker eldre former av verb i perfektum partisipp. Sammenfall av *kj-/sj-* kommer også til uttrykk hos henne (*vett* [ʃe]), men hun bruker i tillegg den eldre varianten av *kj-*lyden i deler av hennes talespråk, da spesielt ved det høyfrekvente ordet *ikkje*. Hun har ingen nyere former i ub.flt. av hankjønn (*udeplasse*), og hun har blandet bruk av *-ikt*-endelser i adjektiv (*merkelikt*, *egentli*). Camilla har hele 73,3 % rene eldre former i sin rapporterte språkbruk. Det er kun i variablene b.ent av hunkjønn, varianter av pronomer og i sammenfall av *kj-/sj* at vi finner flere nyere former enn eldre. I den faktiske språkbruken viser Camillas talemål at hun delvis heller mot den sørjærskle dialekten. Ellers bekrefter den faktiske språkbruken det Camilla selv oppgir i den rapporterte. Hun er ganske konsekvent i både den faktiske og i den rapporterte språkbruken og i de variablene hun varierer bruk av eldre og nyere former i den rapporterte delen, varierer hun også i den faktiske. Likevel har hun en del mindre eldre former ved den faktiske språkbruken (60,6 %). Noen av forskjellene ligger i at hun ikke har så mange *-ikt*-endelser i adjektiv som hun selv oppgir, mens resten kan nok forklares med hun har så få eksempler innenfor hver variabel i den faktiske språkbruken.

6.3.2 Bakgrunn

Camilla er født og oppvokst på Malmheim i Sandnes (se vedlegg 10 og 11). Vennene kommer både fra Sandnes og Bryne. Hun har også venner fra Haugesund og hun har familie i Oslo. Faren og moren er begge født og oppvokst i Sandnes, men Camilla mener at moren prater ”breiere” enn faren, da hun er født i utkanten av Malmheim.

6.3.3 Lokal tilhørighet

Camilla er stolt av dialekten sin, og om hun for eksempel var i Oslo og ble spurt hvor hun kom fra, hadde hun svart ”Malmheim”. Hun gjør regning med at de ikke ville visst hvor det lå, men at de heller ikke ville visst hvor Sandnes lå. Dette ordner hun opp i ved å si at Malmheim er i Sandnes og at Sandnes ligger ved siden av Stavanger.

Elle, det er jo mange så tror at Sandnes å Stavangær e det sama då, men det e eg veldi bestemt på at det ikkje e.

Camilla ville heller bodd på Jæren enn i Stavanger, men mener at Sandnes er en fin mellomting. Hun tror at stavangerboere synes sandnesboere prater litt jærsk, eller bondsk, og hun er enig i at det er forskjell på de to byene. Hun mener at Stavanger er mer ”by” enn Sandnes og mener også at om andre sier ”i by`n” sikter de til Stavanger.

6.3.4 Regional tilhørighet

Camilla reiser ofte til Sør-Jæren for å handle, men siden hun jobber i Sandnes er det mange ganger lettere bare å ta handlingen der også.

Hun synes at menneskene på Sør-Jæren, i Stavanger og i Sandnes lever veldig like liv, men mener at hun kjenner seg mest igjen i det sørjærskede dagliglivet, da hun selv er vokst opp på gård. En stavangerboer hadde mest sannsynlig identifisert seg med en sandnesboer, mens en fra Sør-Jæren ville stilt seg mer utenfor:

Eg snakke nettopp me ei (fra Sør-Jæren) om det i helgå, å då, når er sa at eg følte me snakkte marr likt dei enn, ellår eg sa me ikkje snakke så fint så dei fra Stavangær, men det hadde ikkje hu tru på i det heila tatt. Me snakke liga fint så dei jor, meinte hu.

Altså, en fra Sør-Jæren ville sagt at en fra Stavanger og en fra Sandnes var av samme ulla, noe en stavangerboer ville sagt seg enig i. Camilla synes selv at dette ikke stemmer. Hun identifiserer seg med mennesker fra Sør-Jæren.

(...) men eg e ein sandnesboar.

6.3.5 Identitet

Utenom skolen jobber Camilla mye. Ellers går hun på skolen og er mye med venner. Sammen med vennene går hun på kino eller går ut på byen. Hun har spilt i korps, hun tegner en del og er veldig glad i kreative aktiviteter.

Camilla synes at utdanning er viktig. Av den grunn har hun valgt å ta allmenn påbygging for senere å kunne ha større valgmuligheter for hva hun kan gjøre med livet sitt. Hun velger ikke utdanning for pengenes skyld, men for å ha valgfrihet og livsglede.

Når det kommer til venner, synes Camilla det er viktig å ha få gode venner fremfor mange mindre gode. Vennskap for henne er å kunne prate godt sammen og å kunne gå til hverandre med private ting.

Mote, mobil, i-pod og så videre betyr ikke så mye for Camilla. Hun leser ikke aviser og hun ser lite TV, men til gjengjeld bruker hun mye av tiden til data, både til kommunikasjon og til skole.

6.3.6 Språkholdninger

Camilla mener selv at hun prater Sandnes-dialekt, men at hun har andre trekk innblandet i dialekten:

Sånn så eg seie jo eple å sånn istedenfor potete, åsså seie eg "heim" å "skule". Men så e det sånn at eg blanne litt åg itte kem eg snakke me. Sånn så heima, når eg snakke me mor, då seie eg møje oftare "eple", "heim", å "skule" å sånn, men viss eg e me vennane mine så kan det fort ble te at eg seie at eg ska "hjem". Det e liksom sånn eg e vant me å snakka me di. Sånn så på jobb å sånn legge eg om. Så istedenfor å sei "tjuesju" så seie eg "tjuesyv" for at kundane ikkje ska sei "hæ".

Hun føler hun har lett for å legge om til andre dialekter, og hun lar seg ofte påvirke. Hun synes hun prater annerledes nå enn da hun var yngre og tror at forandringen skjedde da hun begynte på ungdomsskolen, siden hun først da begynte å være med folk fra andre steder enn Malmheim.

Jeg spurte henne om de ulike jærskede dialektene. Den sørjærskede dialekten betrakter hun som tøff, men helst når det er gutter som prater den. Stavangersk ligner veldig på hennes egen dialekt synes hun, med mindre de prater det høyere talemålet.

Om hun hører dialekten sin på TV, i filmer eller på radio, kan hun ta seg i å bli flau. Men mest fordi folk i media som oftest prøver å prate penere enn det de i utgangspunktet gjør. Men om de prater vanlig blir det mindre flaut, og hun synes at den sørjærskede dialekten ikke er godt nok representert i media.

Selv om hun synes at det er forskjeller på hvordan eldre og yngre i Sandnes prater, klarer hun ikke å komme på andre eksempler enn ny og gammel tellemåte. At de eldre sier

einåtyve, mens de yngre sier *tjueein*. (Men dette er landsdekkende og ikke egenartet for Sandnes-dialekten).²¹

Hun har opplevd å få kommentarer på dialekten sin av folk som er født og oppvokst andre steder i landet, og da spesielt på ord som er særegne sandnesord:

At noge lokte *ringt* ellår at me tar ud *båse* å ikkje søpplå.

Moren til Camilla retter noen ganger på henne når hun prater ”penere” enn det hun pleier. Det gjør henne ingenting å endre på dialekten så lenge en husker dialekten sin etterpå og kan prate den uten å knote og uten å glemme den helt, mener Camilla. Hvis hun for eksempel hadde flyttet til et annet sted hadde hun kanskje lagt om av praktiske årsaker, men hun ville forsøkt å beholde de grunnleggende trekkene i dialekten sin.

²¹ En kan lese mer om ny og gammel tellemåte her: http://www.rmfn.no/ordskiftet_0199.html

7 HOVEDLINJER I TALEMÅLSUTVIKLINGEN I SANDNES

For å få en bedre oversikt over informantenes identitet, lokale tilhørighet, språkholdninger og sosiale variabler, vil jeg sammenligne de seks informantene sine språklige likheter og ulikheter satt opp mot disse emnene.²² Jeg vil også forsøke å få svar på problemstillingene mine: *Hvordan knyttes identitet opp mot dialekten til ungdommer i Sandnes? Og: ligger Sandnes i skyggen av Stavanger?*

Først vil jeg forsøke å få en oversikt over hovedlinjene i talemålsutviklingen i Sandnes. De faktiske dataene jeg har samlet inn kan synliggjøre hvilket system som kan være bestemmende for enkeltindividers språklige atferd. Det er på den måten den kvalitative undersøkelsen kan ha en grunnleggende interesse ut over de informantene som faktisk er undersøkt. Hvilke variabler disse seks ungdommene bruker i sin dagligtale vil derfor kunne belyse mer generelt hvordan ungdommer i Sandnes prater. Jeg vil se nærmere på hvilke eldre former av variablene informantene holder på, og hvilke språktrekk som utvikler seg. Med andre ord tar jeg utgangspunkt i noenlunde samsvarende *tendenser* jeg finner i de språklige variablene hos de fleste informantene. Det er den faktiske språkbruken til informantene jeg for det meste vektlegger, men jeg bekrefter og avkrefter funn i den faktiske delen med funn i den rapporterte språkbruken når det er behov for det.

7.1 De typiske trekkene for Sandnes-dialekten holder seg

Variabel 4, *-r*-bortfall i ub.flt. og variabel 5, perf.part. av verb, er de trekkene som opprinnelig skilte Sandnes-dialekten fra Stavanger-dialekten. Informantene ser ut til å holde temmelig fast på de eldre variantene av disse variablene. Ca 76 % av variabel 4 (*-r*-bortfall i ub.flt. i hankjønns- og hunkjønnsord) er av eldre former både i den rapporterte og den faktiske språkbruken. Det vil si at variabel 4 fremdeles er det dialekttrekket som er det største skillet mellom Sandnes- og Stavanger-målet. Men siden vi også finner *-r*-bortfall i det sørjærsket målet, er det av stor interesse at variabel 5 også holder seg godt i Sandnes-målet i dag. Ved å beholde hele 86,9 % av de eldre formene i perf.part. av verb skiller Sandnes-dialekten seg både fra det sørjærsket målet som har sine særegne bøyemåter, og fra Stavanger-dialekten som bøyer disse verbene på en tilnærmet standardisert måte. (jf. delkap. 4.4.1).

Variabel 2 (svarabhaktivokalen *-ə*) og variabel 8 (flertallsmorfemet i hankjønnsord), holder seg ganske godt i Sandnes-målet. Svarabhaktivokalen er like mye brukt i Stavanger og

²² Tre av informantene ligger som vedlegg til oppgaven (vedlegg 6, 7, 8 og 9).

på Sør-Jæren som den er Sandnes, så den forteller meg ikke annet enn at denne variabelen i alle fall ikke beveger seg i retning av et standardmål. Hele 91,7 % av variabel 8 er av eldre former. Sammenfall av substantiv er noe som skjer i dialekter over hele landet (se f.eks. Skjekkeland 2009:189), og det er derfor ganske overraskende hvor mange eldre former som er beholdt i Sandnes-dialekten under denne variabelen. Jeg har ingen vitenskapelig grunnlag for å uttale meg om denne variabelen utvikler seg mer i Stavanger-dialekten eller ikke, så denne variabelen har ikke så mye å si for svarene på problemstillingene mine.

7.2 Dialekttrekk der forandringene er større

Variabel 9 (b.ent. av hunkjønn) har mye mindre eksempler i den faktiske språkbruken enn den har i den rapporterte, og av den grunn synes jeg den blir vanskelig å plassere. En annen variabel som har ca 50 % av nyere og 50 % eldre former, er variabel 1. Det som skiller seg mest ut under denne variabelen, er bruk av *-e* for *-æ*. Et særtrekk for Sandnes-dialekten er at den opphavelig ikke har vokalfonemet *-æ*, slik vi finner i den sørjærske dialekten, og jeg kan med ganske stor sikkerhet si at det er *-e*-fonemet som står sterkest i Sandnes-dialekten i dag også. Det finnes tilfeller av *-æ*-bruk hos informantene, men kun hos de som er påvirket av andre sørjærske trekk. Det er altså ikke en endring av dialekten i retning mot standardmål, men innslag av sørjærsk når *-æ*-fonemet brukes hos informantene i denne oppgaven.

Variabel 3, 6, 7 og 10 er de variablene som har endret seg mest hos mine informanter. At variabel 3 (segmentering) og variabel 7 (sammenfall av *kj-/sj-*) har mange flere nye former enn eldre former var forventet. Allerede i det grammatiske oppsettet av Sandnes-dialekten i delkap. 2.2.2.1 skriver jeg at det kan virke som om konsonantforbindelser som tidligere ble differensierte eller segmenterte, begynner å gå tilbake til det etymologiske utgangspunktet. At segmenteringen blir brukt mindre og mindre har blitt bekreftet av informantenes faktiske språkbruk. Under samme delkapittel bekreftes det også at variabel 7 har vært i endring lenge i Sandnes-målet, som den også er i flere andre dialekter rundt om i landet. Disse utviklingene finner vi også i Stavanger-dialekten.

Det står i det grammatiske oppsettet at variabel 6 (ulike varianter av pronomen) noen ganger kan ha andre uttaler enn det som var den opprinnelige uttalen i Sandnes-dialekten, men nå finner jeg at det er mer vanlige å bruke de nyere formene enn de eldre formene. Med andre ord har det skjedd en liten forandring der det går fra å finnes *tilfeller* av uttale av stavangerformene til å bli mer vanlig å bruke de nyere formene.

At variabel 10 kun har tretten av førtito eldre former, var et ganske uventet funn. Jeg hadde ikke regnet med at *-ikt*-endelsen på adjektivene var på vei ut av dialekten. *-ikt*-endelsen er et typisk trekk for hele den jørske dialekten, og når den endrer seg i Sandnes kan en mest sannsynlig anta at den endrer seg i Stavanger også, men dette er et spørsmål jeg verken har tid eller anledning til å gå innpå i denne avhandlingen.

8 SOSIOLINGVISTISK UTVIKLING – IDENTITET, SPRÅKHOLDNINGER OG LOKAL TILHØRIGHET

Siden identiteten ofte blir bestemt ut fra vår samhandling med andre mennesker, er det spesielt ut fra informantene sitt talemål jeg vil forsøke å bestemme i hvilken grad de lar seg påvirke av Stavanger-dialekten og hva det i så tilfelle har å si for identiteten deres. Det er ut i fra ulike deler av identiteten satt opp mot bruken av de språklige variablene, for det meste den faktiske språkbruken, jeg baserer resultatene på. Identitet, språkholdninger, lokal tilhørighet og analyse av informantenes rapporterte og faktiske språkbruk, kan kanskje også få frem hvilke språkvarieteter som har høyest prestisje i Sandnes-dialekten.

Siden vi som språkbrukere kan la oss påvirke av samtalepartnerne våre, vil konvergens og divergens bli en viktig del av analysen av intervjuene slik at jeg muligens kan finne ut om språkbrukeren ønsker å identifisere seg med, eller distansere seg fra sin egen dialekt, eller andre omkringliggende talemål.

Jeg har forsøkt å fokusere på den delen av identiteten som kan endres over tid, avhengig av de sosiale rammene rundt oss. Derfor har det vært viktig å se på hva det er som ligger til grunn for identiteten til hver informant med tanke på interesser, språkholdninger, omgangskrets, utdanning osv. I tillegg har jeg sett på de komponentene som ikke kan endres, dvs. kjønn, alder, opphav og andre sosiale variabler. Det har vært gjennom en vekselvirkning av de to retningene jeg har håpet å finne særpreget hos hver enkelt informants identitet og talemål. Men det har vist seg at ikke alle komponentene hadde like stor betydning. I alle fall fikk ikke jeg resultater fra alt jeg hadde håpet å få resultater i fra.

Siden informantene er født og oppvokst i sentrumsdelen av byen, har de for det meste venner fra Sandnes og minimum en forelder som også er født og oppvokst i Sandnes. Dvs. at jeg ikke hadde behov for å gå i dybden på informantenes sosiale nettverk da det kun finnes små variasjoner ved informantenes sosiale tilhørighet og deres foreldrebakgrunn. I tillegg befinner alle informantene seg i samme aldersgruppe noe som gjør at jeg ikke tar alder med i vurderingen av resultatene. Når det gjelder den sosiale variabelen ”kjønn” har jeg ingen datagrunnlag for å uttale meg om det finnes forskjeller, både fordi fordelingen av kjønnene er skjev og fordi jeg bare har seks personer å basere analysen på. Dette gjør at jeg ikke har egne delkapitler som omhandler sosiale netter, kjønn, alder og foreldrebakgrunn i analysen. Noen av disse temaene blir likevel nevnt der jeg ser at det har betydning for ulikheter og likeheter i informantenes talemål.

Ulike identiteter har vist seg viktig for resultatene, men det som virkelig har satt et skille mellom personlighetstypene, er hvor sterk den lokale tilhørigheten til informantene er. Dette vil jeg gå nærmere innpå nedenfor.

8.1 Språk og identitet

Jeg har, som nevnt tidligere i oppgaven, en forventning om å finne ulikheter i talemålet mellom de informantene som vil flytte ut av Sandnes, og de som vil bli boende (jf. delkap.3.2 ovenfor). Siden språket signaliserer våre holdninger, våre sosiale roller og hvem vi er som personer, har jeg i tabellen nedenfor gjengitt prosenttallene fra tabellen ”Antall eldre former av faktisk språkbruk” fra delkap. 5.6 ovenfor. I tillegg er det satt opp mot hverandre i grupper vi lettest klarer å definere vår egen og andres identitet. Med det som utgangspunkt vil jeg først og fremst dele informantene inn i to grupper: ”homo dynamicus” og ”homo domesticus” (jf. delkap. 3.3 ovenfor). Jeg kommer til å plassere hvor hver informant hører hjemme ut i fra spørsmål 6, 7 og 8 i vedlegg 5. I tillegg vil jeg ta hensyn til holdningene rundt hjertespråket spesielt ut i fra spørsmål 33, 40, 48 og 50 i samme vedlegg. Under her vises alle de seks informantene og bruk av eldre variabler i faktisk språkbruk er angitt i parentes: ²³

<i>Homo domesticus</i>	<i>Homo dynamicus</i>
Henrik (60 %)	Kenneth (42,7 %)
Camilla (59,4 %)	Kine (47,5 %)
Trine (63 %)	
Heidi (76,2 %)	

Skillet mellom de ulike personlighetstypene vises ved at informantene som bruker flest nyere former også ønsker å flytte fra Sandnes senere i livet. I tillegg bekreftes dette skillet gjennom språkholdningene til informantene. De fire som står ført opp under ”Homo domesticus” er alle veldig stolte av dialekten sin, mens Kenneth og Kine har en oppfatning av at veldig få mennesker vet hvor Sandnes er på kartet. Dette fører til at begge de to som hører til gruppen ”homo dynamicus” konvergerer i møte med f.eks. andre dialekter, andre sosiale grupper og eldre mennesker. Kenneth konvergerer alltid når dialektene han møter er ”penere” enn hans

²³ Tre av informantene ligger mer utførlig beskrevet i vedlegg 6 – delkap. 5.2.4 – 5.2.6, vedlegg 7 – Delkap. 5.3.1.4 – 5.3.1.6, vedlegg 8 – Delkap. 5.3.2.4 – 5.3.2.6 og i vedlegg 9 – delkap. 6.5 - 6.7.

egen, mens Kine legger om både når hun møter jærbuere og folk fra Oslo. At Kine også konvergerer i møte med det sørjærsk målet er nok årsaken til at vi kan se en forskjell i bruken av eldre varianter hos de to informantene.

En av informantene under "homo dynamicus" er Heidi. Hun har hele 33,5 % flere eldre former enn det Kenneth har i sin faktiske språkbruk. Det er bestemte faktorer som skiller Heidi sin identitet fra de andre informantene, noe som kan være forklaringen på hvorfor hun holder så godt på de eldre formene i dialekten sin. Heidi er den eneste av informantene som har alle sine venner bosatt på ett og samme sted (jf. delkap. 6.5 i vedlegg 9), og i forhold til de andre informantene reiser hun lite og møter, på bakgrunn av det, sjelden andre dialekter i dagliglivet. Hun gjør lite bruk av media siden hun verken hører på radio eller ser noe særlig på fjernsyn. Det at moren er fra Klepp har nok også en innvirkning på talemålet til Heidi (Klepp er den nest største jordbrukskommunen i Rogaland, med rundt 600 gårdsbruk). Trine møter også Klepp-dialekten i det daglige og har i tillegg en far som prater sørjærsk. Men likevel bruker hun 13,2 % færre eldre former enn Heidi. Den største forskjellen i identitetene til Trine og Heidi finner vi i tettheten av deres sosiale nettverk. Trine sitt sosiale nettverk er ganske spredt, da hun er klubbbrådgiver på frittiden samtidig som hun har venner både fra Klepp, Bryne og Lura. Heidi sitt sosiale nettverk er mye tettere og mer nært enn Trine sitt. Med tanke på den rollen det sosiale nettverket har i den kommunikative hverdagen, vil det være ganske tydelig at et tett nettverk vil ha en konserverende virkning på talemålet. I et åpnere nettverk vil ikke denne bevaringen av talemålet ha samme styrkegrad og det vil oppstå større variasjon i den språklige atferden (jf. sosial nettverksteori i delkap 3.2.3 ovenfor).

Hvis vi kun ser på prosenttallet for bruk av eldre former hos Henrik, kan vi ha lett for å tro at han ikke er så sterkt knyttet til hjemstedet sitt. Men faktisk er det han, av alle informantene, som har sterkest lokal tilhørighet (jf. 6.4 i vedlegg 9). Det kan være flere årsaker til at hans bruk av eldre variabler ikke helt samstemmer med hans sterke lokale tilhørighet. Det kan være som Helge Omdal (1994) sier, at språket forandrer seg før holdningene forandrer seg (jf. delkap. 3.2). Det at Henrik sitt arbeid er lokalisert i retning av Stavanger og at han legger om til bokmål når han er på jobb, kan ha bidratt til at talemålet hans har endret seg uten at det har påvirket hans lokale identitet. I tillegg peker Henrik selv på at han ikke lytter til lokale radiostasjoner og ikke er vant til å høre sin egen dialekt i media generelt. Men om vi går nøyere inn i hver enkelt variabel hos Henrik, ser vi at det er de variablene som er mest særmerkede for Sandnes-dialekten han har holdt best på (variabel 2, 4, 5 og 8 som ble nøyere gjennomgått i delkap. 7.1).

Hvilken språkform vi velger å bruke som enkeltindivid har en påvirkning på og fra de sosiale gruppene vi omgir oss med. Valg av språkformer, både gjennom ønsket og virkelig identitet, har derfor en betydning for dialektutviklingen.

8.2 Ønsket og virkelig identitet

Språkbrukeren kan gjennom valg av språklige variabler og varieteter synliggjøre hva eller hvem han ønsker eller ikke ønsker å bli identifisert med. (jf. også tilpasningsteorien i delkap. 3.2.2. ovenfor).

Under delkap. 5.7 har jeg en tabelloversikt over forskjellene mellom rapportert og faktisk språkbruk. Det er variabel 5, 7 og 10 som skiller seg mest ut blant variablene der. Av de variablene er det variabel 7 og 10 som er blant dem som peker seg mest ut i delkapittelet 7.2 også, derfor jeg vil se litt nærmere på disse.

Sett bort i fra Camilla tror samtlige informanter at de har fått et sammenfall av *kj-/sj-* og har gått helt over til *ʃ*-lyden. Med andre ord tror fire av fem informanter at de har gått helt over til *ʃ*-lyden, mens den siste informant mener hun har delvis gått over til å bruke den. I virkeligheten er det bare tre av seks som har gått helt over til bruk av *ʃ*-lyden, mens tre av dem delvis eller helt har beholdt skillet mellom *kj-/sj-*. Akkurat dette avviket mellom rapportert og faktisk språkbruk kan forklares ganske enkelt. De siste årene har det vært et stort fokus på at ungdommen har problemer med å uttale og å skille eller høre forskjell på *kj-/sj-*lyden. Ungdommene i denne undersøkelsen kan ha en oppfattelse av at dette også gjelder dem da det ofte blir uttalt som en generaliserende oppfattelse fra de eldre. Det har seg også slik at det generelt sett kan virke som om språkbevisstheten er større ved tradisjonelle former, fremfor de nye formene i talemålet (jf. delkap. 4.3).

I motsatt ende ser vi at variabel 10 har endret seg ubevisst i retning av nyere former hos informantene. Fire av seks informanter rapporterer at de har *-ikt*-endelsen i adjektiv helt intakt. De to siste vet at de blander litt om hverandre, noe som stemmer med deres faktiske språkbruk. De fire siste derimot har helt eller delvis gått over til nyere varianter der *-ikt*-endelsen blir utelatt. Dette kan tyde på at dialekten endrer seg i retning av Stavanger-dialekten, men det kan vel så mye bety at det er en påvirkning av et standardtalemål som er årsaken. Det kan i tillegg være snakk om regionalisering, noe jeg kommer tilbake til nedenfor.

Jeg vil først se nærmere på to av informantene for å se om jeg kan avdekke mer om hva som påvirker talemålet til informantene.

8.3 Sammenligning av to av informantene – Kenneth og Heidi

Siden Kenneth er den informanten med færrest eldre former, og Heidi er den med færrest nyere former, kan det være nyttig å sammenligne disse to med tanke på å finne svar på problemstillingene mine. Jeg håper å finne ut hva det er som gjør at Kenneth og Heidi prater så ulikt som de gjør.

I vedlegg 10 ser vi Kenneth markert som nr. to og Heidi markert som nr. fem. Vedlegg 11 viser bydelen Kenneth kommer fra (Lura, markert som nummer 12), mens bydelen Heidi kommer fra er nummerert 8 (Soma). Disse vedleggene viser oss at de to informantene bor i nærheten av hverandre, kun adskilt av sentrum sone (vedlegg 11 nummerert 10). Siden Heidi er den som bor i retning av Stavanger skulle en tro at det var hun som hadde flest nyere former av de to, men det stemmer ikke med hennes faktiske språkbruk. Den geografiske forklaringen på hvorfor Heidi har så mange eldre variabler stammer nok i fra at Soma for det meste består av jordbruksområder. Heidi er selv i fra en gård og har en mor fra Klepp (se vedlegg 12). Bydelen Hana, der Kenneth er oppvokst, bærer et større preg av å ligge så tett opp til sentrum som det gjør. Hana er sentral i planene for fremtidens utbygging i Sandnes Øst, der det legges planer for storstilt boligutbygging og nytt bydelssentrum øst for dagens bebyggelse. Det vil si at bydelssentrumet vil bygges inn i bydelen Hana. I tillegg har Hana ca. 6000 flere innbyggere enn Soma har. Vi finner altså mye av forklaringen på de store forskjellene i Kenneths og Heidis talemål allerede i det geografiske opphavet og i det familiære opphavet deres. Men det ligger også andre ting til grunn.

Som nevnt tidligere vil ikke Heidi flytte fra oppvekststedet sitt, hun ønsker å bo videre på et sted der det både er landlig og urbant på en og samme tid. Heidi er i tillegg en person som bruker mye av tiden på skolearbeid og på jobb. Hun leser lite utenom, ser nesten ingenting på TV og leser bare aviser en sjelden gang. I helt motsatt ende finner vi Kenneth. Han leser mye aviser, han er politisk engasjert, ser mye fjernsyn, bruker dataen mye, hører på radioen og har et ønske om å flytte fra Sandnes til Bergen. I tillegg har Kenneth familie i Oslo som han besøker ofte, mens Heidi kun har vært i Oslo en gang. Det er bare de senere årene at familien til Heidi har reist på ferier rundt i Norge, mens Kenneth og familien ferierer nesten hver sommer i Oslo.

En siste ting jeg vil peke på, er ulikeheten i språkholdningene til Kenneth og Heidi. Kenneth er stolt av dialekten sin, men kan bli flau av den i møte med andre dialekter. Han legger om når han samtaler med mennesker med andre talemål fordi han finner det flaut om han skulle bli misforstått. For Kenneth sin del skjer dette ganske ofte siden han er på besøk

hos familien i Oslo så ofte som han er. En slik langsiktig språklig tilpasning kan ofte føre til permanente språklige endringer. Heidi derimot har ikke tenkt over om hun liker dialekten sin eller ikke, hun er verken flau eller stolt over den og har liten formening om andre dialekter også. Men også hun ville konvergere i møte med andre dialekter, men forklarer det med at hun kun ønsker å gjøre seg forstått. Hun har forståelse for at en fra Oslo ikke ville skjønt hennes dialekt, da hun selv antar at hun ikke ville forstått en som kom fra Trondheim. Med andre ord ville hun brukt språket som en nytteverdi, for å forstå og for å bli forstått, uten å bli brydd. Heidi mener nok ikke å uttrykke noe av sin identitet ved å gjøre dette, mens Kenneth undertrykker deler av sin identitet ved å konvergere så ofte som han gjør. I tillegg er det helt hypotetisk at Heidi skulle konvergere da hun enda ikke har befunnet seg i en slik situasjon, i motsetning til Kenneth som har opplevd dette flere ganger.

8.4 Identitet knyttet opp mot dialekten til ungdommer i Sandnes

Ut i fra det jeg har beskrevet over her kan vi si at det finnes flere identitetsmessige årsaker til valg av språklige variabler. Om en er flau eller stolt av dialekten sin, om en har åpne eller tette nettverk, om en gjør mye eller lite bruk av massemedia eller på hvilken side av byen en har vokst opp, har alle en innvirkning på hvordan vi uttrykker oss i dagligtalen. Med utgangspunkt i at de informantene som ønsker å bli boende i Sandnes har flere eldre former i talemålet sitt enn de som ønsker å flytte til en større by, kan vi si at jo høyere lokal tilknytning man føler til hjemstedet sitt, jo flere eldre variabler av talemålet bruker man i sin dagligtale. Om man føler lokal tilhørighet kommer også an på hvilke språklige trekk som bevares, og hvilke som utvikles. En kan ha flere nyere former enn eldre former av variabler i dagligtalen, men likevel holde godt på de typiske trekkene for dialekten sin. På den måten kan man vise og føle en lokal tilhørighet til hjemstedet. Det ser altså ut til ungdommene i Sandnes velger sine språklige strategier ut i fra hvor strek denne lokale tilhørigheten er. Sånn sett kan vi si at de fjerner seg fra hverandre språklig sett, alt etter hvordan hjemstedet har påvirket dem i oppveksten og hvordan de ønsker at deres egen fremtid skal se ut.

8.5 Sandnes i skyggen av Stavanger?

Jeg har i denne avhandlingen arbeidet ut fra en hypotese om at Sandnes-målet endrer seg. I utgangspunktet ønsket jeg å se om dialekten endret seg i retning av Stavanger-dialekten, men det er ikke til å komme utenom at de sørjærsk målene også har en innvirkning på Sandnes-

dialekten. I tillegg har jeg tatt hensyn til standardtalemålet som påvirker fra flere hold, både gjennom bøker, aviser, radio og fjernsyn. Likevel vil jeg hovedsakelig sammenligne Sandnes-dialekten med Stavanger-dialekten.

Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven har både Sandnes og Stavanger sine egne bymål, men Stavanger har også et mer normalisert talemål (dht.) som en ikke finner i Sandnes. Siden det er relativt vanlig å ha to talemål i byer i Norge har jeg undret på om sandnesboere ser på Stavanger-dialekten som sitt normaliserte talemål. Jeg skrev i problemstillingen min at jeg tar sikte på bymålet i Stavanger når jeg ønsker å finne ut om Sandnes-dialekten endrer seg i retning av Stavanger-dialekten. Jeg vil si det er liten tvil om at hvis Sandnes-dialekten endrer seg i den retningen, at det er bymålet den i så fall lar seg påvirke av. F.eks. kan vi se det ut i fra at alle seks informantene tok avstand fra det høyere talemålet i Stavanger (sitater fra intervjuene):

- ”Hun synes Stavanger-dialekten blir for pen, og da tenker hun ikke bare på det høyere talemålet i Stavanger, men også på bymålet.”
- ”Han liker også Stavanger-dialekten, så lenge det ikke er dht.-varianten.. Han mener at denne dialekten blir: Borgårskapeli å på kanten.”
- ”Stavangersk ligner veldig på hennes egen dialekt synes hun, med mindre de prater det høyere talemålet.”
- ”(...) han ikke liker stavangerdialekten. Her sikter han til det høyere talemålet: Stavangårdialektå – ”meine” – ”seie”- det derane ”pene”-greiene. Spesielt Egenes, eg fordrar det`kkje.”
- ”Sånn så Stavangær e litt for pent, å jæren e litt for bredt.”
- Her peker hun på de som prater det høyere talemålet i Stavanger. Stavangerfolk har en tendens til å være veldig ”fine på det” fordi de er i fra byen.”

Det ser ut til at sandnesboere har en stereotypisk oppfatning av det høyere talemålet i Stavanger. Med utgangspunkt i informantenes utsagn og ut fra egne erfaringer kan jeg si at det er en forholdsvis vanlig oppfatning blant sandnesboere at det høyere talemålet i stavanger er en tillært, unaturlig og ”feil” dialektvariant. Den blir ofte oppfattet som ”stygg” og strebende.

En skulle jo tro at det høyere talemålet i Stavanger hadde prestisje i form av at det ligger tettere opp mot bokmål enn bymålet gjør, men som tidligere nevnt har nok bymålet sin prestisje i form at det er et større antall mennesker som prater det. I tillegg er det høyere

talemålet i Stavanger mye mindre enhetlig enn folkemålet. Og når det også kan se ut til at det er et moderne bymål som sprer seg mer og mer blant ungdommer i Stavanger, er det ikke rart om det samme skulle skje i Sandnes. Det såkalte prestisjespråket har med andre ord ikke alltid så stor påvirkningskraft som en gjerne skulle tro.

Når det er sagt, vil jeg gå videre inn på det jeg fant i kap. 7 og se nærmere på hva de språklige endringene kan si oss. Jeg kan med to ulike utgangspunkt si at Sandnes-målet ikke endrer seg i retning av Stavanger-dialekten. For det første var det variabel 4, *-r*-bortfall i ub.flt. og variabel 5, perf.part. av verb, som var de dialekttrekkene som skilte Sandnes-målet mest fra Stavanger-målet. Siden disse to variablene for det meste har beholdt sine eldre former kan vi si at det største skillet mellom disse to dialektene holder seg fremdeles. For det andre er ikke de nyere formene i de variablene i Sandnes-dialekten som har utviklet seg mest typiske for Stavanger-dialekten. Dette gjelder henholdsvis variabel 3 – segmentering, variabel 6 – ulike varianter av pronomen, variabel 7 – sammenfall av *kj-/sj-* og variabel 10 – adjektiv. De endringene som skjer i Sandnes-dialekten skjer mest sannsynlig i Stavanger-dialekten også, men det er ikke noen typiske trekk for Stavanger-målet som kommer frem i endringene av Sandnes-målet. Vi kan heller si at det sannsynligvis skjer en form for regionalisering. Jevnt over blir dialektene mer og mer like hverandre ved at de ulike talemålene mister mange av sine særtrekk. Noen av særmerkene i dialekten forsvinner (variabel 4 og 5), mens dialekttrekk med en videre geografisk utbredelse blir stående eller spredt (variabel 3, 7 og 10). Helge Sandøy sier det slik: ”Det er ein allmenn tendens til at dialektforskjellane mellom dei minste lokalitetane forsvinn til fordel for språkdrag som dekkjer større område (...) Det vanlege er ei utjamning i ’eit stort kompromiss’” (Mæhlum 2003:226), og dette gjelder nok også for sandnesområdet.

9 AVSLUTNING

Det nærmer seg slutten på oppgaven min, og det er på tide å reflektere over resultatene jeg har kommet frem til. Har jeg fått svar på spørsmålene mine? Uttrykker valg av språklige strategier og språklige variabler sider av informantenes identitet? Ligger Sandnes-dialekten i skyggen av bymålet i Stavanger?

Problemstillingen min har vært sammensatt. Hovedsakelig har jeg ønsket å finne ut om Sandnes-dialekten utvikler et høyereliggende talemål som alternativ til det folkelige bymålet. Og om det er slik at det går mot en normal-varietet, er det bydialekten i Stavanger sandnesboerne ser på som representant for et normalisert talemål? Ligger Sandnes i skyggen av Stavanger? Jeg synes selv at svaret på deler av dette spørsmålet kommer frem som ganske entydig. Den nordjærske Sandnes-dialekten har sine særegne dialekttrekk som skiller den dialektalt både fra Stavanger og fra sørjæren. De trekkene som har vært mest særegne opp gjennom tidene står fremdeles sterkt som karakteristiske trekk i dialekten. Særtrekket *-r-* bortfall i ub.flt. av substantiv skiller Sandnes-dialekten fra Stavanger-dialekten. Der en person fra Sandnes vanligvis sier *flerne hessta*, ville en fra Stavanger sagt *flerne hesstar*. Bøyingen av de sterke verbene danner en enda større dialektgrense rundt Sandnes. Disse verbene skiller ikke bare talemålet i Sandnes fra Stavanger-målet, men de setter også en grense mellom Sandnes og de sørjærske målene. Der Sandnes-dialekten som oftest ville sagt: *eg har toge bildår av heile familien*, ville en fra Stavanger sagt: *eg har tatt bildår av heile familien*, og en fra sørjæren hadde sagt: *toje bildår*. Det er altså liten tvil om at Sandnes-dialekten har sine særtrekk som foreløpig ikke lar seg påvirke verken av standardtalemål, Stavanger-dialekten eller de sørjærske dialektene. Men på samme måte som for andre dialekter rundt om i landet endrer talemålet i Sandnes seg. Hvilken årsak som ligger til grunn for disse endringene er litt mer problemfylt å svare på. Siden de språktrekkene som endrer seg i Sandnes-dialekten også endrer seg nasjonalt (som f.eks. sammenfallet av *kj-/sj-*lyden), eller også endrer seg i Stavanger-målet (som f.eks. *-ikt-*endelsen i adjektiv eller at segmenteringen forsvinner mer og mer), er det ikke godt å si om det er bare en påvirkning fra et standardmål som høres i ulike media *eller* om det er tale om en generell forenkling i språket.

Det eneste språktrekket i Sandnes-målet jeg kan si endrer seg mot Stavanger-målet, er de ulike variantene av pronomen. Det er spesielt mer bruk av *ein* i stedet for *enn* og *någen* i stedet for *nogen* som viser en endring mot bymålet i Stavanger. Men jeg kan ikke konkludere med noe ut i fra en enkelt variabel, spesielt ikke når de fleste informantene bruker de ulike

formene om hverandre. Det er altså ikke en systematisk og konsekvent endring som har skjedd ved dette språktrekket.

Første delen av hovedproblemstillingen, om Sandnes-dialekten i dag utvikler et høyereliggende talemål som alternativ til bymålet sitt, har et mer tvetydig svar. Sandnes-målet går ikke mot to adskilte varieteter slik det tradisjonelt har vært i Stavanger. Men jeg ser klart at de unge bruker ulike varianter innenfor dialekten. Det er med andre ord et behov for variabler i dialekten som kan brukes alt etter den identiteten en ønsker å ikle seg. At en har både ”breie” og ”pene” ord å velge mellom innenfor dialekten, er av betydning for å vise hvor en er født og oppvokst, hvor sterk lokal tilhørighet en føler og hva en ønsker å gjøre senere i livet. Men behovet for å uttrykke seg med to varieteter ordnet etter et system, som det høyere talemålet i Stavanger i motsetning til bymålet, finner vi ikke i Sandnes. Dette kommer tydelig frem gjennom de språkholdningene mine informanter viser ovenfor dht.-varianten i Stavanger, og til tider også til det folkelige målet i denne byen (jf. delkap. 8.5).

I den andre problemstillingen min spør jeg om vi som språkbrukere kan belyse sider av identiteten gjennom språklige strategier eller valg av språklige variabler. Det er lettere å svare på dette spørsmålet enn det forrige siden resultatene under dette sistnevnte temaet var mer entydige, og det i tillegg har vært forsket en hel del på identitet og språk tidligere. Jeg kan med ganske stor sikkerhet si at vi som språkbrukere uttrykker deler av vår identitet gjennom valg av språklige strategier, måter vi formulerer oss på og ved bruk av ulike varianter av språklige variabler. Som oftest kan vi si det slik, at jo ”breiere” uttale en har av varianter i dialekten sin, jo sterkere tilhørighet til hjemstedet finner man i språkbrukerens identitet, og jo stoltere er han av talemålet sitt. Når noen legger seg til en ”penere” uttale av de samme variantene av dialekten kan det ligge flere årsaker til grunn. Språkbrukeren kan ha et ønske om å flytte fra hjemstedet sitt, han kan være flau over dialekten sin, eller han kan ha et åpent sosialt nettverk med mange venner, familie og kollegaer fra andre steder i landet. Om lesing av bøker og aviser, TV-titting, lytting til radio osv. er en del av hverdagen din og identiteten din, kan også dette påvirke dine valg av språklige variabler.

Det er ikke noe nytt at vi ser en sammenheng mellom språk og identitet. Språket, eller dialekten vår, er meningsskapende og det er det vi bruker for å kommunisere med hverandre. Så språket er en av våre viktigste identitetsskapende faktorer (jf. Mæhlum 1992). Vi kan altså gjennom dialekten vår, gjennom valg av språklige strategier og variabler, signalisere hvem vi er som personer, hvor vi kommer fra, hvor vi ønsker å høre hjemme, hvem vi liker og hvem vi ønsker å distansere oss fra. Men på en annen side kan vi også bruke språklige strategier bare for å gjøre oss forstått. Vi har en særegen språksituasjon i Norge med alle våre dialekter, og

av og til må vi nærme oss samtalepartnerens dialekt for å kunne kommunisere slik at ikke betydningen av budskapet forsvinner i misforståelser.

Sett under ett, synes jeg at metodene jeg har valgt for datainnsamling har fungert slik jeg forventet og ønsket. Selv om jeg har brukt mye tid på å samle inn på de ulike måtene (avkrysningsskjema, utfyllingsskjema, bildeskjema og intervju), har jeg endt opp med et datamateriale som var stort nok til at jeg både kompenserte for et lite antall informanter og fikk nok materiale å forholde meg til med tanke på riktigheten av funnene mine.

Kombinasjonen av rapportert og faktisk språkbruk har vært nyttig for det språklige resultatet av undersøkelsen. Jeg har fått bekreftet at de språklige variablene faktisk finnes i Sandnes-dialekten, i tillegg til at jeg har fått frem tall og prosenttall på hvor mye de aktuelle variantene av variablene er brukt hos ungdommer i Sandnes. Siden det totale avviket på rapportert og faktisk språkbruk var på bare 1,4 %, har jeg også vist at det er et relativt godt samsvar mellom den rapporterte og den faktiske språkbruken (jf. delkap 5.7).

Svarene jeg har fått gjennom undersøkelsene har både bekreftet og avkreftet mange av mine forhåndsantakelser i forhold til hva jeg trodde jeg skulle finne av resultat og svar. Samtidig vet jeg at det er mange fallgruver ved slike undersøkelser. Dette har jeg gjort rede for tidligere i oppgaven, og jeg føler at jeg har tatt de forhåndsreglene som kunne tas for ikke å havne i skjulte feller (jf. delkap. 4.3.1, 4.3.2 og 4.3.4).

Jeg endte opp med et såpass stort datamateriale at det kunne vært interessant å ha sett nærmere på langt flere ting enn det jeg fikk gjort i denne oppgaven. Det hadde først og fremst vært veldig interessant å se på hvorfor variabel 8 (flertalls morfemet i hankjønnsord) holder så godt på de eldre formene. I dette ligger det at en stor del av informantene opprettholder et skille mellom hankjønnsendelsene *-ar* og hunkjønnsendelsene *-år* (*guttar, jentår*). Underveis i undersøkelsen min kom det også frem at det ikke var i flertall, men i ubestemt form av entall at det skjedde mest endring i endelsene i hankjønnsordene. Det kan se ut til at *-a* blir til *-å* framfor skarre-*r* (*malar* > *malår*) slik det allerede er i flertall av hunkjønn (*skålår*). Jeg fikk ikke tid til å ta dette med, men det kunne vært spennende å gå nøyere inn på dette fenomenet.

Det kunne også vært av interesse å se om f.eks. differensieringen (*badn/kodn* – barn/korn) vi finner i Sandnes-dialekten fremdeles står stekt i talemålet, og kanskje også på utelating av infinitivsendingen *-a* i ordene å *vera*, å *jera* og å *seia*. Disse infinitivene blir til: å *ver*, å *jer/jørr* og å *sei*. Er dette en utvikling som fortsetter?

Det mest interessante hadde likevel vært og å ha sett på utelatselen av *-ikt*-endelsen i adjektiv i et mye større omfang enn det jeg har gjort her. Det hadde vært av stor interesse å studere de sørjærskje målene når det gjelder akkurat dette, og utvidet undersøkelsen til også å

gjelde Stavanger og til og med Ryfylke. I Ryfylke har de egentlig endelsen *-leg*, men *-ikt-* endelsen har kommet mer og mer inn i dialekten her. Har Ryfylke-dialekten også utviklet seg enda et skritt videre ved helt å fjerne endelsene i adjektiv og bruker formene *vanskeli* og *egentli*? Det hadde vært naturlig å følge opp funnene omkring dette ved å spørre seg hvorfor endringen skjer. Hva kan være årsaken til at dette dialekttrekket endrer seg, mens flere andre særtrekk i disse dialektene holder seg?

Sandens ligger nok i skyggen av Stavanger på flere områder innen samfunnsliv og kulturliv, men ikke på det språklige området. Jeg sier dette på bakgrunn av at dialekten holder så godt på en del av sine særtrekk, spesielt de som skiller dette talemålet fra nettopp Stavanger-dialekten. Men endringene som skjer i de to dialektene har en del fellestrekk. Det hadde derfor vært svært interessant og sett på hva som ligger til grunn for disse endringene, om det er innomspråklige systemforenklinger eller utomspråklige påvirkninger. Er dette endringer som viser regionaliseringstendenser i deler av Rogaland eller en kombinasjon av disse? Funnene mine gir ikke grunnlag for å sette nye eller endrede dialektgrenser, og jeg kan heller ikke bestemme om det finnes noen regional hovedstad i Rogaland. Jeg kan med andre ord ikke komme med en endelig konklusjon på om det faktisk skjer en regionalisering, annet enn å nevne at jeg finner tendenser og muligheter for at det kanskje er slik. Men at noen av særpregene i små lokale områder forsvinner til fordel for språkdrag benyttet av større områder, er det liten tvil om.

LITTERATUR

- Akselberg, Gunnstein (1994). Språkleg endring og variasjon. Om determinanttilhøve. I: Kostinas, Ulla-Britt & Helgander, John (utg.): *Dialektkontakt, språkkontakt og språkförändring i Norden: Föredrag från ett forskarsymposium*. 1994. Edsbruck: Akademitryck AB.
- Akselberg, Gunnstein (1995). *Fenomenologisk dekonstruksjon av det labov-milroyske paradigmet i sociolingvistikken: Ein analyse av sociolingvistiske tilhøve i Voss kommune*. Bind 1- Teori, metode, analyse. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Akselberg, Gunnstein (red.) (2002). Ungdom og språk. I: *Målbryting* nr 5/2001. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Akselberg, Gunnstein (2003). Talemålsvariasjon, register og medvit. I: Mæhlum, B (red.) mfl. 2003: *Språkmøte: Innføring i sociolingvistikk*. 124–43. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Akselberg, Gunnstein (2003). Talemålsvariasjon i Noreg. I: Mæhlum, B (red.) mfl. 2003: *Språkmøte: Innføring i sociolingvistikk*. 144–65. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Askedal, John Ole (2010). *Tallord i riksmål og offisielt bokmål: gammel og ny tellemåte*. URL: http://www.rmfn.no/ordskiftet_0199.html [sist nedlastet 08.04.10].
- Berntsen, Mandius og Larsen, Amund B (1925). *Stavanger bymål*. Oslo: Aschehoug
- Chambers, J.K. (2003). *Sociolinguistic theory: Linguistic variation and its social significance*. Oxford: Blackwell.
- De Fine, Bedix Christian, Thorson, Per, Grimstvedt, Målfrid (red.) (1987). *Stavanger Amptes udførlige Beskrivelse*. Stavanger: Dreyer: Rogaland historie- og ættesogelag.

Eikeland, Marit (1980). *Stadsnamn frå Sandnes*. [Upublisert hovedoppg.] Oslo: Universitetet i Oslo.

Fink, Hans og Hauge, Hans (1991). Identiteter i forandring. I: *Kulturstudier* nr 12/1991. Aarhus: Universitetsforlaget.

Gabrielsen, Finn (1984). *Eg eller je?: ei sosiolingvistisk gransking av yngre mål i Stavanger*. Oslo: Novus.

Garborg, Arne (1904). *Knudahei-brev*. Kristiania: Aschehoug.

Gimre, Laila Tjessum, Lid, Magnhild, Oftedal, Sven Olav, Røe, Atle og Simonsen, Stein Em (red.) (1999). *Gaugamål: Ord og uttrykk på Sandnes*. Haugesund: Akademisk forlag A/S.

Jærradioen [sist nedlastet 08.04.10]:

http://www.jaerradioen.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=67&I=198&mid=197

Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal

Labov, William (1963). The sosial motivation of a sound change. I *Word* 19. 273–309.

Labov, William (1979). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Philadelphia Press.

Labov, William (1994). *Principles of Linguistic Change: Internal factors*. Oxford: Blackwell

Larsen, Amund B (1948). *Oversigt over de norske bygdemål*. Oslo: Aschehoug

La Page, R.B og Tabouret-Keller, André (1985). *Acts of identity: creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Milroy, Lesley (1980). *Language and social networks*. Oxford; Blackwell.
- Mæhlum, Brit (1986). *Språklige variasjonsmønstre hos innflyttere i Oslo*. Oslo: Novus.
- Mæhlum, Brit (1992). *Dialektal sosialisering: En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus.
- Mæhlum, Brit (red.) (1993). *Hva er "identitet"?* Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur. Universitetet i Tromsø, 7-8 mai 1992. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Mæhlum, Brit (2003). Språk og identitet. I: Mæhlum, B (red.) mfl. 2003. *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk*. 103-123. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Mørk, Vidar (1983). *Hjartespåk og skriftmål: kvantifisering av talemålsgrunnlaget for verb- og substantiv-endingane i bokmål og nynorsk pr. 1975*. Oslo: Samlaget.
- Omdal, Helge (1967). Noen karakteristiske trekk ved det høgere talemålet i Stavanger – jamført med folkemålet. I: *Maal og minne 1967*. 79-100. Oslo: Bymålslagets Forlag.
- Omdal, Helge (1982). *Mål og makt nr. 4*. Oslo: Studentforlaget.
- Omdal, Helge (1994). *Med språket på flyttefot: Språkvariasjon og språkstrategier blant setesdøler i Kristiansand*. Skrifter utgivna av Institusjonen för nordiska språk vid Uppsala universitetet 35. Uppsala: Uppsala universitetet.
- Pedersen, Karen Margrethe (1991). Selvrapporering: kan det bruges til noget. I: *Danske folkemål 33*. 111–121.
- Radio NRJ [sist nedlastet 08.04.10]:
http://nrj.no/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=140
- Ross, Hans (1909). *Norske bygemaal*. Christiania: I kommission hos Dybwad.

- Rudi, Nina Berge (1999). Er det råd å stole på rapportert språkbruk. I: Akselberg (red.): *Målbryting 2*. Bergen: Universitetet i Bergen. 171–177.
- Røsstad, Rune (2005). *Den språklege røynda: Om oppfatta og realisert talemål i Austre Vest-Agder*. Kristiansand: Høgskolen i Agder, Fakultet for humanetiske fag.
- Røyneland, Unn (2005). *Dialektnivellering, ungdom og identitet: Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde. Røros og Tynset*. Oslo: Det humanistiske fakultetet, Universitetet i Oslo. (Nettutgaven)
- Sandvik, Olav Hetland (1979). *Talemål i Rogaland: i går, i dag og i morgon: Om uttale, bøyning og ordtilfang i Rogalandsmålet* Stavanger: Rogalandsforskning.
- Sandøy, Helge (1991) [1985]. *Norsk dialektkunnskap*. (2. utg.). Oslo: Novus.
- Sandøy, Helge (1991). *Språkideologi og språkplanlegging i Noreg*. Bergen: Nordisk institutt. Universitetet i Bergen.
- Sandøy, Helge (2000). Lånte fjører eller bunad?: Om importord i norsk. I: *Skriftserie nr 136/2000*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Sandøy, Helge (2003). Kontakt og spreining. I: Mæhlum mfl. (red.): I: *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik*. 224-246 Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Skjekkeland, Martin (2009). *Språk og samfunn i endring: Ein studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*. Oslo: Novus forlag.
- Solheim, Randi (2006). *Språket i smeltegryta: sosiolingvistiske utviklingslinjer i industrisamfunnet Høyanger* (dr.-art.-avhandling) Trondheim: Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet, Det historisk-filosofiske fakultet, Institutt for nordistikk og litteraturvitskap.
- Svela, Anders B. (1966). *Stadnamn frå fellbygda i Høyland*. [Upublisert hovedoppg.]

Oslo: Universitetet i Oslo.

Trudgill, Peter (1972). *Sex, covert prestige and linguistic change in the urban British English of Norwich*. I: *Language in society* 1. Cambridge University Press.

Trudgill, Peter (1992). *Introducing language and society*. London: Penguin English.

Venås, Kjell (1991). *Mål og miljø*. Oslo: Novus.

Vikør, L.R (1999). *Austlandsmål i endring*. I: Kleiva m.fl. (red.): I: *Austlandsmål i endring*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Aasen, Ivar (1848). *Det norske Folkesprogs Grammatikk*. Kristiania [s.n]

10 VEDLEGG

Vedlegg 1 – Utfyllingsskjema for språklige variabler

1.	Eg har lakt an på ...	hyllå	hullå		
2.	For en ... valp	søde	sød	søt	
3.	Naboen våras har flerne ...	hessta	hesstar		
4.	Det e jo ikkje ... så e enige me meg då.	alle	adle		
5.	Har du ... lappen?	toge	tatt		
6.	Den ligge hemma hos ...	åss	asse	åssår	
7.	Lillebror e så ...	vanskeli	vanskelige		
8.	E du ...	sliden	sleden		
9.	Eg lige ikkje ... någe særlikt	kattar	kattår	katta	
10.	... e det så har stjåle bogå mi?	kim	kem	ken	
11.	Kan du steiga någe ...	kjuddei	kjøddei	kjyddei	
12.	Den garderoben e kun for ...	jentår	jente		
13.	Eg slo foden, å nå verke det i ...	tåå	tånå		
14.	Nå har eg endelikt begynt å tjena ... sjøl	pengar	pengår	penga	
15.	Må du slutta å ... sånn	herja	harja		
16.	Filmen går på ... nå	kino	ĵino		
17.	Hu har vært ein tur på ...	fjedle	fjelle		
18.	Har du ... middagen?	brent	bronne		
19.	Hu har ... åpp bilde på veggen	hongge	hengt		
20.	Det var ... gammale mann	ein	enn		
21.	Han har kjøpt seg ein ... bil	rø (rød)	røe (rød)		
22.	Aldri ...-sinne	nogen	någen		
23.	Eg syns at playstation 3 har mange... spill	kjempekjekke	ĵempeĵekke		
24.	Kan eg låna någen ... me sokkår?	skåle	skålår		
25.	Hvis du e kalde, så får du ta på	såkkår	såkkar	såkka	

	deg...				
26.	Den ... har eg aldri sitt før	bruå	broå	brunå	bronå
27.	Koffår e dårr så ... her?	rolikt	roli		
28.	Ao! Eg brant meg på	gloå	glonå		
29.	Har eg gjort de ...?	rekti	rektikt		
30.	Nei, nå må eg gå på do, for ... e heilt fodle	blerå	blærå	blørå	
31.	Eg har ... meg nye jakke	kjupt	lupt		
32.	Itte nyhedene komme sporten å ...	vere	være		
33.	Hu lånte et par ... av meg	boksår	bokse		
34.	Se ... på løvå!!	kloå	klonå		
35.	Den kannå e heilt ... i vann	folle	fodle	fulle	full/foll
36.	Eg har vel aldri ... i kor!	syngt	songe		
37.	Bror min jobbe som ...	elektrikår	elektrikar		
38.	Den honnen har ... her å glodd på meg heile dagen.	sotte	såde		
39.	Må me ta ... øve?	ferjå	farjå		
40.	Æsj! Så ...	vemmelikt	vemmeli		
41.	For ein ... bil!	stygge	stygg		
42.	Om sommaren e det deilikt å ... i vanne	summa	svumma	svømma	symma
43.	Eg e veldikt glæe i dyr å har to ... hemma	honnår	honnar	honna	
44.	Ei... me alt	pølsa	pylsa	pulsa	
45.	Har dåkkår ... opp fiskagarne?	trekt	trokke		
46.	Munch va ein ...	malar	malår		
47.	Hvis du ska se kor tonge han e, må du legg`an på ...	viktå	vektå		
48.	Gjør det ... de kommer nå!	kjapt	lapt		
49.	Han har lyst å bli ... når han bler store	lerar	lerår	lærår	lærer
50.	Eg vett ikkje ... så har jort det	kem	kim		
51.	Eg har kjupt meg nye skinn-...	hanskar	hanskår	hanska	

52.	Eg har ikkje sitt ... te an	någe	noge		
53.	Ikkje hørr på hu, hu e ein ...	løynar	løynår	lygnar	lygnår
54.	Det va ... gjort av na	dårlikt	dårli		
55.	Eg tror dårr bler ...	væromslag	veromslag		
56.	De va ... så syge han va blitt	fælt	felt		
57.	Kem har du fått de ... av?	skoå	skonå		
58.	Nei, eg tror han har blitt ...	syge	syg	sjuge	sjug
59.	Eg syns ... någe om det	ikkje	iFFE		
60.	Eg har ennå ...	barnatroå	barnatronå	barnatruå	barnatrunå
62.	Det va ... jort av deg	barnsli	barnslikt		

Vedlegg 2 – Bildeskjema for språklige variabler

1.

2.

3.

4.

5.

31

6.

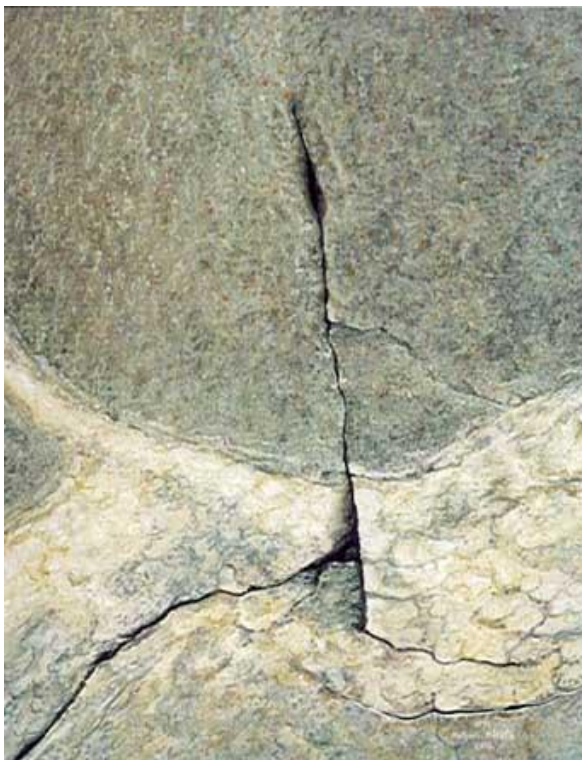
7.

8.

9.

10.

Vedlegg 3 – Spørsmål til bildeskjema

- 1 a. Hva ser du på bildet? (I bestemtform entall.) Begynn setningen med ”Se den...”
- 1b. Hva gjør den? Bøy verbet.
- 2a. Hva er dette?
- 2b. Hvilke farge er det på dem? (mange (...) epler).
3. Hva er dette? Bøy ordet.
4. Hva gjør han?
5. Hvilket tall er dette?
6. Hva ser du på bildet?
7. Hva er det til middag?
8. Hva har disse to gjort seg?
9. Hva har skjedd med denne?
10. Hva er dette?

Vedlegg 4 – Oversikt over hvor de ulike variablene befinner seg på utfyllingsskjema og bildeskjema

Variabel	Setning
1	1
	8
	12
	16
	31
	33
	40
	43
	45
	48
	57
	58
	7x
2	2
	7
	22
	42
	60
	2b x
3	4
	10
	18
	36
	51
	3x
4	3
	13
	25
	34

	2a x
5	5
	19
	20
	37
	39
	46
	1b x
	8x
	9x
6	6
	11
	21
	23
	52
	54
	(5x) (6x) (10x)
7	17
	24
	32
	49
	61
	4x (7x)
8	9
	15
	26
	44
	53
9	14
	27
	29
	35
	59

	62
	1a x
10	28
	30
	41
	56
	63

Variablene fra bildeskjema er markert med x etter setningstallet.

Vedlegg 5 – Spørsmål til det kvalitative intervjuet (intervjuguide)

Bakgrunn

1. Navn, alder og kjønn?
2. Har du vokst opp i Sandnes?
3. Hvor i Sandnes har du vokst opp, og hvor bor du nå?
4. Hvor kommer vennene dine fra?
5. Om du har venner som ikke er i fra Sandnes: hvor kommer disse fra? Er du mye med dem?

Lokal tilhørighet

6. Hva betyr det for deg å være fra Sandnes?
7. Om du skulle vært en tur i Oslo (eller lignende) og blitt spurt hvor du kommer fra. Hva ville du svart?
8. Hva hadde du følt når du svarte det?
9. Hva synes du er det beste stede å vokse opp. Sandes, Stavanger eller et sted på Jæren? Mindre by vs. større by.
10. Hva tror du stavangerboere mener om de/dere fra Sandnes?
11. Når du, eller noen andre, sier "i by'n", hvor er det?

Regional tilhørighet

12. Jobber du utenom skolen? I så tilfelle: hvor og med hva?
13. Når du tenker på livsstil (jobb, reise til jobb, skole, fritidsaktiviteter, og så videre), ligner folk fra Sandnes mest på stavangerboere eller jærbuere?
14. Hva tror du en fra Stavanger ville svart på det spørsmålet?
15. Hva tror du en fra Sør-Jæren hadde svart på det spørsmålet?
16. Hvor shopper du? F.eks. klær?
17. Hvilke av disse betegner deg best? sandnesboer, rogalending, nordmann eller norsk statsborger?

Identitet

18. Hva gjør du i fritiden?
19. Hvilken linje tar du her på skolen?
20. Hvorfor valgte du akkurat denne utdannelsen?
Er utdanning viktig? Hvorfor? (penger, makt, status, jobb?)
21. Hva har du tenkt å gjøre etter videregående? Og hvor? Hvorfor? (geografisk sett).
22. Er det viktig for deg å ha mange venner?
23. Er merkeklaer og/eller mote viktig for deg?
24. Betyr det noe hvor gammel mobil du har? Om du har i pod og så videre?
25. Synes du det er viktig å være mest mulig lik vennene dine? (klær, ting, holdninger, interesser og så videre).
26. Hva gjør du og vennene dine på en vanlig fredags-, eller lørdagskveld?
27. Hvilken musikk liker du?
28. Bruker du mye data? Og til hva?
29. Er du mye sammen med familien din? Hvem i familien? Hva med de eldre? (enten familie eller ellers også?)
30. Ser du mye TV? Hva ser du på?
31. Leser du aviser? I så tilfelle: hvilke?
32. Hører du på radioen? Hvilken kanal hører du mest på?

Språkholdninger

33. Hvilken dialekt snakker du?
34. Prater du noen gang en annen dialekt? På tull, som en del av familie-, venne- eller sosialtilhørighet?
35. Hvilken dialekt snakker foreldrene dine?
36. Synes du noen dialekter er "stygge"? "pene"?
37. Hva synes du om Sandnes-dialekten?
38. Hva synes du om Stavanger-dialekten?
39. Hva med Jærbu-målet? F.eks. dialekten på Bryne?
40. Er du stolt over dialekten din? Har du noen gang vært flau over den?
41. Er det forskjell på hvordan eldre og yngre i Sandnes prater? I så tilfelle: hvordan da?
42. Hva tror du forskjellene skyldes?
43. Hvilken form (eldre eller yngre) er best egnet i dagen samfunn (i media og så videre).
44. Ønsker du å bevare noen eldre former av dialekten din?
45. Hvis jeg sier at yngre snakker med "avslepet", er du enig i det?
46. Har du noen gang blitt mobbet/plaget for dialekten din?
47. Har du opplevd å bli rettet på eller fått kommentarer for hvordan du snakker? I hvilken retning (mot Stavangersk, mot eldre Sandnes, mot bokmål?)
48. Forandrer du på dialekten etter hvem du snakker med? I så tilfelle: hvorfor? Hva synes du om dette selv?
49. Tror du at du måtte ha/ville endre på dialekten din om du flyttet, eller fikk en høy stilling i et stort firma?
50. Kan Sandnes-dialekten brukes på TV, radio og så videre?
51. Prater du helt likt, dialektmessig, som du gjorde da du var yngre?
52. Tror du at du har forandret på dialekten etter at du begynte på videregående? Har noen kommentert dette?

Vedlegg 6 – delkap. 5.2.4 – 5.2.6

I tabellene nedenfor fører jeg opp eldre og yngre varianter av talemålet. I tillegg skriver jeg en forklaring på ordet i bokmål

5.2.4 Informant 4 – Henrik

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterkstavlese

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>	<i>hullå</i>		(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>	<i>kjuddei</i>		(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blæra/bløra</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>	<i>pulsa</i>		(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>	<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>	<i>summa</i>	<i>symma/svømme</i>	(svømme)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>	<i>kjuddei</i>		(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blæra/bløra</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i>pølsa</i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>		(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>svømme</i>	(svømme)

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen -e

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>	<i>full/foll</i>	(full)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>		<i>jentår</i>	(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Variabel 5: perfektum partisipp av verb

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>	<i>bronne</i>		(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>		<i>trekt</i>	(trukket)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>		<i>tatt</i>	(tatt)
<i>bronne/brent</i>	<i>bronne</i>		(brent)
<i>honge/hengt</i>		<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>		<i>sotte</i>	(sittet)
<i>trokke/trekt</i>		<i>trekt</i>	(trukket)

Variabel 6: varianter av pronomen

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Variabel 7: fonologisk utvikling

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempejekke/jempejekke</i>		<i>jempejekke</i>	(kjempejekk)
<i>kjapt/apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje/i e</i>		<i>i e</i>	(ikke)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempejekke/jempejekke</i>		<i>jempejekke</i>	(kjempejekk)
<i>kjapt/apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje/i e</i>		<i>i e</i>	(ikke)

Variabel 8: Flertalls morfemet i hankjønsord

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>		<i>hanskår</i>	(hansker)

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tåná/tåå</i>	<i>tåná</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tåná/tåå</i>	<i>tåná</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)

<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)
---	--	------------------	------------------------

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

5.2.5 Informant 5 – Heidi

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterkstavlese

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i><u>kjøddei</u></i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blæra/bløra</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i><u>pølsa</u></i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)

<i>felt/fælt</i>	<i>felt</i>		(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>	<i>summa</i>		(svømme)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>		<i>sliden</i>	(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i><u>kjøddei</u></i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blærå/blørå</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>	<i>farjå</i>		(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i><u>pølsa</u></i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>symma</i>	(svømme)

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen -e

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>sjuge</i>		(syk)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>sjuge</i>		(syk)

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>		<i>folle</i>	(full)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>		<i>folle</i>	(full)

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Variabel 5: perfektum partisipp av verb

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>	<i>honge</i>	<i>hengt</i>	(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>	<i>trekt</i>	(trukket)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>	<i>honge</i>		(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>		<i>trekt</i>	(trukket)

Variabel 6: varianter av pronomener**Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.**

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<i>åss</i>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)

Variabel 7: fonologisk utvikling**Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.**

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempejekke/empesjekke</i>		<i>empesjekke</i>	(kjempejekk)
<i>kjapt/apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje/i]]e</i>		<i>i]]e</i>	(ikke)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino/ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempejekke/jempejekke</i>	<i>kjempejekke</i>		(kjempejekke)
<i>kjapt/apt</i>	<i>kjapt</i>		(kjapt)
<i>kjupt/upt</i>	<i>kjupt</i>		(kjøpt)
<i>ikkje/i e</i>	<i>ikke</i>		(ikke)

Variabel 8: Flertalls morfemet i hankjønnord

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>kattar</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/såkkår</i>		<i>såkkår</i>	(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta/kattar/kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka/såkkar/pengår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna/honnar/honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska/hanska/hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>	<i>klonå</i>		(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatruå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>	<i>brunå</i>		(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>	<i>klonå</i>		(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatruå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

5.2.6 Informant 6 – Trine

Variabel 1: ulike vokaler i trykksterkstavlese

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjemaet.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>	<i>sliden</i>	(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i>kjyddei</i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>	<i>harja</i>		(herje)
<i>blerå/blærå/blørå</i>		<i>blærå</i>	(blæren/blæra)

<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>	<i>farjå</i>		(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i>pylsa</i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>symma</i>	(svømme)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hullå/hyllå</i>		<i>hyllå</i>	(hyllen/hylla)
<i>sleden/sliden</i>	<i>sleden</i>		(sliten)
<i>kjuddei/kjyddei/kjøddei</i>		<i>kjyddei</i>	(kjøttdeig)
<i>harja/herja</i>		<i>herja</i>	(herje)
<i>blerå/blærå/blørå</i>	<i>blerå</i>		(blæren/blæra)
<i>vere/være</i>	<i>vere</i>		(været)
<i>farjå/ferjå</i>		<i>ferjå</i>	(ferjen/ferja)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i>pølsa</i>	(pølsen/pølsa)
<i>viktå/vektå</i>		<i>vektå</i>	(vekten/vekta)
<i>veromslag/væromslag</i>	<i>veromslag</i>		(væromslag)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>summa/svumma/symma/svømme</i>		<i>symma</i>	(svømme)

Variabel 2: bruk av svarabhaktivokalen -e

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røe/rø</i>	<i>røe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>sjuge</i>		(syk)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>søde/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>vanskelige/vanskeli</i>	<i>vanskelige</i>		(vanskelig)
<i>røpe/røp</i>	<i>røpe</i>		(rød)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>syge/sjuge/syg</i>	<i>syge</i>		(syk)

Variabel 3: segmentering

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>fjedle/fjelle</i>		<i>fjelle</i>	(fjellet)
<i>fodle/folle/fulle/full/foll</i>	<i>fodle</i>		(full)

Variabel 4: -r-bortfall i ubestemt form flertall

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>		boksår	(bukser)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>hessta/hesstar</i>	<i>hessta</i>		(hester)
<i>jente/jentår</i>	<i>jente</i>		(jenter)
<i>skåle/skålår</i>	<i>skåle</i>		(skåler)
<i>bokse/boksår</i>	<i>bokse</i>		(bukser)

Variabel 5: perfektum partisipp av verb

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>	<i>toge</i>		(tatt)
<i>bronne/brent</i>	<i>bronne</i>		(brent)
<i>honge/hengt</i>	<i>honge</i>		(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>		(trukket)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>toge/tatt</i>		<i>tatt</i>	(tatt)
<i>bronne/brent</i>		<i>brent</i>	(brent)
<i>honge/hengt</i>	<i>honge</i>		(hengt)
<i>songe/syngt</i>	<i>songe</i>		(sunget)
<i>såde/sotte</i>	<i>såde</i>		(sittet)
<i>trokke/trekt</i>	<i>trokke</i>		(trukket)

Variabel 6: varianter av pronomer

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>	<i>åsse</i>	<u><i>åss</i></u>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>åsse/åssår/åss</i>		<u><i>åss</i></u>	(oss)
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>nogen/någen</i>		<i>någen</i>	(noen)

Variabel 7: fonologisk utvikling

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino</i> / <i>ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke</i> / <i>jempjekke</i>		<i>empjekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt</i> / <i>apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt</i> / <i>upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje</i> / <i>i</i> / <i>e</i>		<i>i</i> / <i>e</i>	(ikke)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>kino</i> / <i>ino</i>		<i>ino</i>	(kino)
<i>kjempekjekke</i> / <i>jempjekke</i>		<i>empjekke</i>	(kjempekjekk)
<i>kjapt</i> / <i>apt</i>		<i>apt</i>	(kjapt)
<i>kjupt</i> / <i>upt</i>		<i>upt</i>	(kjøpt)
<i>ikkje</i> / <i>i</i> / <i>e</i>		<i>i</i> / <i>e</i>	(ikke)

Variabel 8: Flertallsmorfemet i hankjønnord

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta</i> / <i>kattar</i> / <i>kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga</i> / <i>pengar</i> / <i>pengår</i>		<i>pengår</i>	(penger)
<i>såkka</i> / <i>såkkar</i> / <i>sokkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna</i> / <i>honnar</i> / <i>honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska</i> / <i>hanska</i> / <i>hanskår</i>	<i>hanska</i>		(hansker)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>katta</i> / <i>kattar</i> / <i>kattår</i>	<i>katta</i>		(katter)
<i>penga</i> / <i>pengar</i> / <i>pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>såkka</i> / <i>såkkar</i> / <i>sokkår</i>	<i>såkka</i>		(sokker)
<i>honna</i> / <i>honnar</i> / <i>honnår</i>	<i>honna</i>		(hunder)
<i>hanska</i> / <i>hanska</i> / <i>hanskår</i>	<i>hanskar</i>		(hansker)

Variabel 9: bestemt form entall av hunkjønn

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>	<i>skonå</i>		(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>tånå/tåå</i>	<i>tånå</i>		(tåen/tåa)
<i>brunå/bronå/bruå/broå</i>		<i>bruå</i>	(broen/broa)
<i>glonå/gloå</i>		<i>gloå</i>	(gloen/gloa)
<i>klonå/kloå</i>		<i>kloå</i>	(kloen/kloa)
<i>skonå/skoå</i>		<i>skaå</i>	(skoene/skoa)
<i>barnatrunå/barnatronå/ barnatruå/barnatroå</i>		<i>barnatroå</i>	(barnetroen/barnetroa)

Variabel 10: adjektiv

Avkrysningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Opplesningsdelen av utfyllingsskjema.

Variabler	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (bokmål)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>rektikt/rekti</i>	<i>rektikt</i>		(riktig)
<i>vemmelikt/vemmeli</i>	<i>vemmelikt</i>		(vemmelig)
<i>dårlikt/dårli</i>	<i>dårlikt</i>		(dårlig)
<i>barnslikt/barnsli</i>	<i>barnslikt</i>		(barnslig)

Vedlegg 7 – Delkap. 5.4.1.4 – 5.4.1.6

I tabellene nedenfor fører jeg opp eldre og yngre varianter av talemålet. I tillegg skriver jeg en forklaring på ordet i bokmål.

Bildeundersøkelsen – faktisk språkbruk

5.4.1.4 – Informant 4 – Henrik

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1. kjuddkagår/kjyddkagår/kjøddkager	<i><u>kjuddkage</u></i>		(kjøttkaker)
2. røe/rø	<i>røe</i>		(røde)
3. fjedle/fjelle		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4.eple/eplår	<i>eple</i>		(epler)
4.kjuddkage/kjuddkagår	<i>kjuddkage</i>		(kjøttkaker)
5.bronne/brent	<i>bronne</i>		(brent)
5.sprokke/sprekt	<i>sprokke</i>		(sprukket)
5.spronge/sprekt	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
7. kjuddkager/ <i>juddkager</i>		<i>juddkage</i>	(kjøttkaker)
9. kunå/kuå		<i>kuå</i>	(kua/kuen)

5.4.1.5 – Informant 5 – Heidi

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1. kjuddkagår/kjyddkagår/kjøddkager		<i><u>kjøttkage</u></i>	(kjøttkaker)
2. røe/rø	<i>røe</i>		(røde)
3. fjedle/fjelle		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4.eple/eplår		<i>eplår</i>	(epler)
4.kjuddkage/kjuddkagår	<i>kjøttkage</i>		(kjøttkaker)
5.bronne/brent	<i>bronne</i>		(brent)
5.sprokke/sprekt	<i>sprokke</i>		(sprukket)
5.spronge/sprekt	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
7. kjuddkager/ <i>juddkager</i>	<i>kjøttkage</i>		(kjøttkaker)

9. kunå/kuå	<i>kunå</i>		(kua/kuen)
-------------	-------------	--	------------

5.4.1.6 – Informant 6 – Trine

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1. kjuddkagår/kjyddkagår/kjøddkager		<i>kjyddkage</i>	(kjøttkaker)
2. røe/rø	<i>røe</i>		(røde)
3. fjedle/fjelle		<i>fjelle</i>	(fjellet)
4. eple/eplår	<i>eple</i>		(epler)
4. kjuddkage/kjuddkagår	<i>kjyddkage</i>		(kjøttkaker)
5. bronne/brent	<i>bronne</i>		(brent)
5. sprokke/sprekt	<i>sprokke</i>		(sprukket)
5. spronge/sprekt	<i>spronge</i>		(sprunget/løpt)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
6. enn/ein		<i>ein</i>	(en)
7. kjuddkager/uddkager		<i>ljyddkage</i>	(kjøttkaker)
9. kunå/kuå		<i>kuå</i>	(kua/kuen)

Vedlegg 8 – Delkap. 5.5.4 – 5.5.6

I tabellene nedenfor fører jeg opp eldre og yngre varianter av talemålet. I tillegg skriver jeg en forklaring på ordet i bokmål

Variabler funnet i de kvalitative intervjuene

5.5.4 Informant 4 – Henrik

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1.			
<i>sai/sei</i>	<i>sai</i>		(si)
<i>hailt/heilt</i>	<i>hailt</i>		(helt)
<i>nai/nei</i>	<i>nai</i>		(nei)
<i>møje/mye</i>		<i>mye</i>	(mye)
<i>suns/syns</i>		<i>syns</i>	(synes)
<i>flutta/flytta</i>		<i>flytta</i>	(flytte)
<i>hulla/hylla</i>		<i>hylla</i>	(hylle)
<i>jerbu/jærbu</i>	<i>jerbu</i>		(jærbu)
<i>millitere/millitære</i>	<i>milleteere</i>		(militæret)
2.			
<i>fine/fin</i>	<i>fine</i>		(fin)
<i>søde/sød/sød</i>	<i>søde</i>		(søt)
<i>ærlige/ærli</i>	<i>ærlige</i>		(ærlig)
<i>glæe/gla</i>	<i>glæe</i>		(glad)
3.			
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
4.			
<i>tullinga/tullingar/tullingår</i>	<i>tullinga</i>		(tullinger)
<i>venna/vennår</i>	<i>venna</i>		(venner)
<i>muliheda/mulihedar/mulihedår</i>	<i>muliheda</i>		(muligheter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>rogaleninga/rogaleningar/rogaleningår</i>	<i>rogaleninga</i>		(rogalendinger)
<i>sørleninga/sørleningar/sørleningår</i>		<i>sørlendingar</i>	(sørlendinger)
<i>ungdamma/undåmmar/ungdåmmår</i>		<i>ungdåmmar</i>	(ungdommer)
<i>polakka/polakkar/polakkår</i>		<i>polakkar</i>	(polakker)
6.			
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)
<i>dei/di</i>		<i>de</i>	(de)

<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>noge/någe</i>		<i>någe</i>	(noe)
7.			
<i>ikkje/i]]e</i>		<i>i]]e</i>	(ikke)
<i>ve(t) `kkje/ve(t) `]]e</i>		<i>ve `]]e</i>	(vet ikke)
<i>kjekt/jekt</i>		<i>jekt</i>	(gøy)
<i>sjøl/øl</i>		<i>øl</i>	(selv)
8.			
<i>tullinga/tullingar/tullingår</i>	<i>tullinga</i>		(tullinger)
<i>muliheda/mulihedar/mulihedår</i>	<i>muligheda</i>		(muligheter)
<i>penga/pengar/pengår</i>	<i>penga</i>		(penger)
<i>rogaleninga/rogaleningar/rogaleningår</i>	<i>rogaleninga</i>		(rogalendinger)
<i>sørleninga/sørleningar/sørleningår</i>	<i>sørleningar</i>		(sørleendinger)
<i>ungdåmma/ungdåmmar/ungdåmmår</i>	<i>ungdåmmar</i>		(ungdommer)
<i>polakka/polakkar/polakkår</i>	<i>polakkar</i>		(polakker)
9.			
<i>flerne/flerre</i>	<i>flerne</i>		(flere)
10.			
<i>veldikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)
<i>rolikt/roli</i>	<i>rolikt</i>		(rolig)
<i>grævlikt/grævli/græli</i>		<i>græli</i>	(jævlig)
<i>vanskelikt/vanskeli</i>		<i>vanskeli</i>	(vanskelig)
<i>fåreløbikt/fåreløbi</i>	<i>fåreløbikt</i>		(foreløpig)
<i>viktikt/vikti</i>	<i>viktikt</i>		(viktig)
<i>plutselikt/pluseli</i>		<i>plusteli</i>	(plutselig)
<i>forferdelikt/forferdeli</i>	<i>forferdelikt</i>		(forferdelig)
<i>vanskelikt/vanskeli</i>	<i>vanskelikt</i>		(vanskelig)

5.5.5 Informant 5 – Heidi

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1.			
<i>hajla/heila</i>	<i>hajla</i>		(hele)
<i>møje/mye</i>	<i>møje</i>		(mye)
<i>sunst/synst</i>		<i>synst</i>	(synes)
<i>stavangær/stavangår</i>	<i>stavangær</i>		(Stavanger)
<i>bler/blir</i>	<i>bler</i>		(blir)
<i>fail/feil</i>	<i>fail</i>		(feil)

<i>gjer/gjørr</i>	<i>gjer</i>		(gjør)
<i>pulsa/pylsa/pølsa</i>		<i>pølsa</i>	(pølse)
<i>hailt/heilt</i>	<i>hailt</i>		(helt)
<i>ver/vær</i>	<i>ver</i>		(vær)
<i>ke/ka</i>	<i>ke</i>		(hva)
<i>turkia/tyrkia</i>	<i>turkia</i>		(Tyrkia)
2.			
<i>oppvokste/oppvokst</i>	<i>oppvokste</i>		(oppvokst)
<i>stygge/stygg</i>	<i>stygge</i>		(stygg)
<i>greie/grei</i>	<i>greie</i>		(grei)
<i>leie/lei</i>	<i>leie</i>		(lei)
<i>flaue/flau</i>	<i>flaue</i>		(flau)
<i>stolte/stolt</i>	<i>stolte</i>		(stolt)
<i>store/stor</i>		<i>stor</i>	(stor)
<i>fysste/fysst</i>	<i>fysste</i>		(først)
3.			
<i>mydlå/mellom</i>	<i>mydlå</i>		(mellom)
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
4.			
<i>område/områdar</i>		<i>områdar</i>	(områder)
<i>gåra/gårar/gårår</i>	<i>gåra</i>		(gårder)
<i>lekse/leksår</i>	<i>lekse</i>		(lekser)
<i>venna/vennår</i>	<i>venna</i>		(venner)
<i>bøge/bøgår</i>	<i>bøge</i>		(bøker)
<i>ungdomsbøge/ungdomsbøgår</i>	<i>ungdomsbøge</i>		(ungdomsbøker)
<i>mellinga/mellingar/mellingår</i>	<i>mellinga</i>		(meldinger)
<i>bilde/bildår</i>	<i>bilde</i>		(bilder)
<i>gange/gangar/gangår</i>	<i>gange</i>		(ganger)
<i>meininga/meiningar/meiningår</i>	<i>meininga</i>		(meninger)
<i>interesse/interessar/interessår</i>		<i>interessår</i>	(interesser)
<i>dialekte/dialektår</i>		<i>dialektår</i>	(dialekter)
<i>potete/potetår</i>	<i>potete</i>		(poteter)
<i>ungdåmma/ungdåmmar/ungdåmmår</i>	<i>ungdåmma</i>		(ungdommer)
<i>plassa/plassar/plassår</i>	<i>plassa</i>		(plasser)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
<i>dialekta/dialektår</i>	<i>dialekta</i>		(dialekter)
5.			
<i>våre/vært</i>	<i>våre</i>		(vært)
<i>våre/vært</i>	<i>våre</i>		(vært)

6.			
<i>dei/di</i>		<i>di</i>	(de)
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)
<i>noge/någe</i>	<i>noge</i>		(noe)
<i>dei/di</i>	<i>dei</i>		(de)
<i>dei/di</i>		<i>di</i>	(de)
7.			
<i>ikkje/i e</i>	<i>ikkje</i>		(ikke)
<i>kjøre/øre</i>	<i>kjøre</i>		(kjører)
<i>kjenne/enne</i>	<i>kjenne</i>		(kjenner)
<i>kanskje/kan e</i>	<i>kanskje</i>		(kanskje)
<i>kjøbe/øbe</i>	<i>kjøbe</i>		(kjøper)
<i>kikka/ikka</i>	<i>kikka</i>		(kikke)
8			
<i>gåra/gårar/gårår</i>	<i>gåra</i>		(gårder)
<i>mellinga/mellingar/mellingår</i>	<i>mellinga</i>		(meldinger)
<i>gange/gangar/gangår</i>	<i>gange</i>		(ganger)
<i>meninga/meningar/meningår</i>	<i>meininga</i>		(meninger)
<i>interesse/interessar/interessår</i>		<i>interessår</i>	
<i>ungdåmma/ungdåmmar/ungdåmmår</i>	<i>ungdomma</i>		(ungdommer)
<i>plassa/plassar/plassår</i>	<i>plassa</i>		(plasser)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
9.			
<i>klenå/kleå</i>	<i>klenå</i>		(klærne)
<i>flerne/flerre</i>	<i>flerne</i>		(flere)
10.			
<i>veldikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)
<i>egentlikt/egentli</i>	<i>egentlikt</i>		(egentlig)
<i>rektikt/rekti</i>		<i>rekti</i>	(riktig)
<i>mulikt/muli</i>	<i>mulikt</i>		(mulig)
<i>viktikt/vikti</i>		<i>vikti</i>	(viktig)
<i>høfikt/høfli</i>		<i>høfli</i>	(høflig)

5.5.6 Informant 6 – Trine

Variabel	Eldre variant	Nyere variant	Ordforklaring (Bokmål)
1.			
<i>hailt/heilt</i>		<i>heilt</i>	(helt)
<i>(stavangær)/stavanger</i>	<u><i>stavangær</i></u>		(Stavanger)

<i>pæra/pera</i>	<i>pæra</i>		(pære)
<i>blai/blei</i>	<i>blai</i>		(ble)
<i>bler/blir</i>	<i>bler</i>		(blir)
<i>møje/mye</i>	<i>møje</i>		(mye)
<i>tugg/trygg</i>		<i>trygg</i>	(trygg)
<i>ver/vær</i>	<i>ver</i>		(være)
<i>tunne/tynne</i>		<i>tynne</i>	(tynne)
<i>møje/mye</i>		<i>mye</i>	(mye)
<i>sysken/søsken</i>	<i>sysken</i>		(søsken)
<i>turkia/tyrkia</i>		<i>tyrkia</i>	(Tyrkia)
<i>haile/heile</i>	<i>haile</i>		(hele)
<i>hailt/heilt</i>	<i>hailt</i>		(helt)
<i>felt/fælt</i>		<i>fælt</i>	(fælt)
<i>ke/ka</i>	<i>ke</i>		(hva)
2.			
<i>rolige/roli</i>	<i>rolige</i>		(rolig)
<i>store/stor</i>	<i>store</i>		(stor)
<i>goe/og</i>		<i>go</i>	(god)
<i>goe/og</i>	<i>goe</i>		(god)
<i>trygge/trygg</i>		<i>trygg</i>	(trygg)
<i>tynne/tynn</i>	<i>tynne</i>		(tynn)
<i>lette/lett</i>	<i>lette</i>		(lett)
3.			
<i>adle/alle</i>		<i>alle</i>	(alle)
<i>mydlå/mellom</i>	<i>mydlå</i>		(mellom)
4.			
<i>bønne/bønnår</i>	<i>bønne</i>		(bønder)
<i>plasse/plassar/plassår</i>	<i>plasse</i>		(plasser)
<i>gåra/gårar/gårår</i>	<i>gåra</i>		(gårder)
<i>tura/turar/turår</i>	<i>tura</i>		(turer)
<i>onga/ongar/ongår</i>	<i>onga</i>		(unger)
<i>lekse/leksår</i>	<i>lekse</i>		(lekser)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
5.			
<i>våre/vært</i>	<i>våre</i>		(vært)
<i>våre/vært</i>	<i>våre</i>		(vært)
6.			
<i>kim/kem</i>		<i>kem</i>	(hvem)
<i>noge/någe</i>	<i>noge</i>		(noe)

<i>enn/ein</i>		<i>ein</i>	(en)
<i>enn/ein</i>	<i>enn</i>		(en)
<i>nogen/någen</i>	<i>nogen</i>		(noen)
<i>deiras/diras</i>	<u><i>deiras</i></u>		(deres)
7.			
<i>ikkje/i]]e</i>		<i>i]]e</i>	(ikke)
<i>forskjell/for}ell</i>		<i>for}ell</i>	(forskjell)
<i>sjøl/}øl</i>		<i>}øl</i>	(selv)
<i>sjans/}ans</i>		<i>}ans</i>	(sjanse)
<i>tjue/}ue</i>	<i>tjue</i>		(tjue)
<i>kjekt/}ekt</i>		<i>}ekt</i>	(gøy)
<i>kjypt/}ypt</i>		<i>}ypt</i>	(kjøpt)
8			
<i>plasse/plassar/plassår</i>	<i>plasse</i>		(plasser)
<i>gåra/gårar/gårår</i>	<i>gåra</i>		(gårder)
<i>tura/turar/turår</i>	<i>tura</i>		(turer)
<i>onga/ongar/ongår</i>	<i>onga</i>		(unger)
<i>filma/filmar/filmår</i>	<i>filma</i>		(filmer)
10.			
<i>skikkelikt/skikkeli</i>		<i>skikkeli</i>	(skikkelig)
<i>egentlikt/egentli</i>		<i>egentli</i>	(egentlig)
<i>veldikt/veldi</i>		<i>veldi</i>	(veldig)
<i>viktikt/vikti</i>	<i>viktikt</i>		(viktig)
<i>særlikt/særli</i>		<i>særli</i>	(særlig)
<i>naturlikt/naturli</i>	<i>naturlikt</i>		(naturlig)
<i>forferdelikt/forferdeli</i>	<i>forferdelikt</i>		(forferdelig)
<i>vanlikt/vanli</i>	<i>vanlikt</i>		(vanlig)
<i>egenlikt/egentli</i>	<i>egenlikt</i>		(egentlig)

Vedlegg 9 – Delkap. 6.4 – 6.6

6.4 Informant 4 – Henrik

Konkret om språkbruken til Henrik

I den rapporterte språkbruken har Henrik mange eldre former av de ulike vokalene i trykksterk stavelse, og det er for det meste bare i variabelen *-a/-e-* han bruker de nyere formene. Han har gjennomført innskutt *-e*, for det meste *-r*-bortfall i ub.flt, og så å si gjennomført bruk av eldre former av flertallsmorfemet i hankjønnsord. Han har også gjennomført *-ikt*-endelse i adjektiv. I alt har han 55,6 % eldre former i den rapporterte språkbruken. Henrik segmenterer lite, han har ingen eldre former ved de ulike variantene av pronomener eller i sammenfall av *kj-/sj-*. I b.ent. av hunkjønn har Henrik for det meste nyere former, men de ordene som er av eldre former er av de hyppigst brukte ordene, m.a.o. de høyfrekvente. I perf.part. av verb bruker han eldre og nyere former om hverandre. Ved den faktiske språkbruken har han litt flere eldre former (60 %), men forskjellene her ligger i antall varianter innenfor hver variabel i henholdsvis den rapporterte og den faktiske delen. Dvs. at i intervjuet har han flere eksempler av variablene 4 og 8, og han er ganske konsekvent i bruken av eldre former i disse variablene.

Bakgrunn

Henrik er født og oppvokst på Stangeland i Sandnes (se vedlegg 10 og 11). Vennene kommer stort sett fra Sandnes, men han har også venner fra Stavanger og Bryne som han treffer av og til. Begge foreldrene hans er født og oppvokst i Sandnes og prater Sandnes-dialekt.

Lokal tilhørighet

Henrik synes Sandnes er et fint sted, både som oppvekststed og med tanke på å bli boende der senere i livet. Bydelene ligger nær sentrum i Sandnes, men det er ikke for stort og har akkurat passe mengde mennesker. Han mener byen er allsidig etter hva en oppsøker og har behov for:

Det kan ver både roligt å hektisk her.

Henrik liker ikke folk fra Stavanger. Han mener at de er noen irriterende mennesker med rar dialekt. Han gjør regning med at folk fra Stavanger mener det samme om sandnesboere.

”By'n” er for Henrik sentrum av Sandnes, og ikke sentrum av Stavanger som mange andre av informantene har oppfattet det som.

Regional tilhørighet

Jobben til Henrik ligger på Forus i Sandnes. Han mener at en sandnesboers livsstil ligger tett opptil en stavangerboers livsstil med tanke på jobber, reise til jobber og fritidsaktiviteter, da de begge er store byer. Dette er hva han sier om jærbuere til forskjell fra mennesker i Sandnes og Stavanger:

De har ikkje akkurat så græli mye å gå te føl`eg. Asså, det kan sikkert ver at de har det kjekt, men de kan jo ikkje gå i ein sånn store by å ha det kjekt der.

Videre mener Henrik at en stavangerboer også ville identifisert seg med en sandnesboer når det gjaldt livsstil, mens en jærbu ville tatt mer avstand til begge byene.

Når Henrik handler klær, mat osv. handler han kun i Sandnes, og når jeg stiller spørsmål om hva som betegner han best av sandnesboer, rogalending, nordmann eller norsk statsborger ser han ikke helt forskjell på disse. Til slutt lander han på at han er en rogalending, men han sidestiller de ulike begrepene og sier at vi alle er nordmenn.

Identitet

I fritiden er Henrik for det meste med venner, i tillegg bruker han tid på å trene. Han tar 3. klasse påbygg og har valgt dette for å få studiekompentanse, og med det, flere valgmuligheter senere i livet. Han vil ikke utdanne seg videre etter videregående, i alle fall ikke med det første. Han tar påbygg som en forsikring til eventuelle valg senere i livet. Han synes likevel at utdanning er viktig da:

Marr uddannelse e lig marr penga, å du kan ha møje marr å velga i liksom, kan velga på øvårsta hulla.

Merkeklær, mobil, musikk osv. er ikke så viktig for Henrik. Det er heller ikke så viktig for ham å være lik vennene sine, da er det av større betydning å ha mange venner som en kan være seg selv med. I helgene går Henrik og vennene ut på byen eller ser film sammen. Når han hører musikk går det for det meste i rock og metall. Han bruker en del data, og da for det meste til MSN og Facebook. Feriene går som oftest til Spania og andre sydligere strøk.

Språkholdninger

Henrik sier selv at han snakker ”sannesisk”, og lar seg sjeldent påvirke av andres dialekter. Han legger som regel ikke om til andre dialekter, med mindre det er for å spøke. Unntaksvis legger han om på jobben noen ganger:

Ja, eg drar`an øve på bogmålen hvis det e sånne polakkar så komme på jobben å ikkje skjønne heilt. Det hørres heilt forferdelikt ud, for eg må snakka mye seinare åsså e det vanskelikt. Hørres heilt løye ud.

Henrik har aldri opplevd å bli mobbet for dialekten sin, men han har kollegaer på jobb som prater østlandsk og de kan komme med kommentarer på hvordan han prater.

Når vi prater om ”pene” og ”stygge” dialekter sier han at han ikke liker stavangerdialekten. Her sikter han til det høyere talemålet:

Stavangårdialektå – ”meine” – ”seie”- det derane ”pene”-greiene. Spesielt Egenes, eg fordrar det kkje.

Han liker godt Kristiansand-dialekten. Sin egen dialekt liker han veldig godt og Jær-dialekten (sørjærsk) er helt grei, men litt forvirrende.

Generelt sett synes han ikke at rogalandsdialekter kan brukes i media. Der egner Oslo-dialekten seg best, for det er det han er vant til å høre. Han kommer med et par teorier om hvorfor han ikke liker å høre sin egen dialekt på f.eks. TV, og tror at det kan komme av at han prater slik selv og blir litt for bevisst seg selv og dialekten sin. I tillegg kan det komme av at han ikke hører på lokale radiostasjoner og derfor ikke blir vant til å høre disse dialektene i media generelt.

Når det kommer til forskjeller mellom hvordan eldre og yngre prater i Sandnes, synes han forskjellene er av liten betydning, men at de eldre kan ha:

(...).bitte litt touch av jærbusnakk. De seie nogen ord annårledes.

Han mener endringene skyldes at ungdommene tar til seg nye ord, mens de eldre ikke lar seg påvirke på samme måte. Likevel mener ikke Henrik at Sandnes-dialekten er ”avslepen”, og sier at det i så tilfelle vil ta lang, lang tid før dialekten lar seg påvirke i verken i retning av bokmål eller i retning av Stavanger-dialekten.

6.5 Informant 5 – Heidi

Konkret om språkbruken til Heidi

Heidi har en salig blanding innenfor de ulike vokalene i trykksterk stavelse, men hun holder seg ganske konsekvent til eldre former ved *-e-* i stedet for *-æ-*, som skiller Sandnes-/Stavanger-målet fra de sørjærske målene. Heidi har en gjennomført bruk av svarabhaktivokalen *-e* og gjennomført *-ikt-*endelse i adjektiv. Hun har også helt gjennomført *-r-*bortfall i ub.flt. For det meste holder hun seg til de eldre formene av verb i perf.part. og ved flertallsmorfemene i hankjønnsord. Heidi ligger midt mellom eldre og nyere former i varianter av pronomen, ved fonologisk utvikling og ved b.ent. av hunkjønn. Ved sistnevnte er det de høyfrekvente ordene som har beholdt sine eldre former. Heidi segmenterer ikke, men har i alt 64,8 % eldre former i den rapporterte språkbruken. I den faktiske språkbruken har Heidi enda flere eldre former, hele 76,2 %. De eldre formene gjør seg gjeldende i ulike vokaler i trykksterk stavelse, der hun nesten bare har eldre former ved den faktiske språkbruken. Varianter av pronomen har flere eldre former i den faktiske enn i den rapporterte, og hennes *kj-*lyd er av gjennomført av eldre variant. Hun har sannsynligvis en feiloppfatning av at hun selv bruker *ǰ-*lyden. Heidi segmenterer litt i den faktiske delen av datainnsamlingen og har bare eldre former av b.ent. av hunkjønn. Derimot har hun ikke gjennomført *-ikt-*endelse, men faktisk flere nyere former enn eldre former av denne variabelen her.

Bakgrunn

Heidi er født og oppvokst på Soma i Sandnes (se vedlegg 10 og 11). Faren prater Sandnes-dialekt, mens moren kommer fra Klepp og også prater Klepp-dialekten. Alle vennene hennes kommer fra Sandnes, eller nærmere bestemt Kverneland.

Lokal tilhørighet

Sandnes er det stedet Heidi bor og hører til. Det er ”hennes sted” som hun sier og hun er ikke redd for å si at Sandnes er hennes hjemby. Heidi bor på gård og synes egentlig at stedet hun har vokst opp på er ideelt i forhold til at det både er by og at det ligger landlig til. Selv om Sandnes er by, mener Heidi at ”by`n” ligger i Stavanger.

Da jeg spør Heidi hva hun tror stavangerboere tenker om mennesker fra Sandnes sier hun:

Det har eg aldri tenkt på. Eg vett ikkje om de tenke at me e så veldi møje annerledes enn dei.

Regional tilhørighet

Heidi jobber på Austrått, handler for det meste i Sandnes, men kan ta turen til Stavanger også siden hun føler at det er større utvalg der. Hun mener at livsstilen til sandnesboere skiller seg verken fra jærbuernes eller stavangerboernes livsstil. Videre synes hun at betegnelsen ”norsk statsborger” er den beste til å beskrive seg selv, men hadde ikke hatt noe i mot å bli betegnet som rogalending.

Identitet

Heidi føler hun har lite med fritid, siden skolearbeid og jobb tar mye av dagene og kveldene. Men når hun har fri er hun med venner, går på ungdomsklubb og trener. Hun er glad i musikk og leser en god del ungdomsbøker. Hun hører lite på radio og leser bare aviser en sjelden gang. Heidi bruker PC i forbindelse med skolearbeid og også til kommunikasjon med venner, selv om hun ikke har gjort akkurat dette til en daglig syssel. Om tv-titting sier hun:

Når eg tenke meg om så ser eg ikkje så møje TV. Det bler gjedna litt om kvellane, men ellårs så gjer eg så møje andre ting atte det bler gjedna om det e ein tv-serie ellår ein film ellår någe sånn eg har lyst å sjå på. Ser litt på nyhedene gjedna av å te, men ellårs e eg opptatt me andre ting.

Heidi synes ikke at det er noe viktig at f.eks. mobilen er av siste skrik så lenge den virker og ikke er veldig gammel. Men hun bryr seg litt mer om mote og merkeklær og har visse merker hun helst foretrekker. Merket på klærne og hennes egen smak er viktigere enn selve moten. Hun synes at venner bør ha grunnleggende like meninger og interesser, men at det også skal være rom for å ha egne meninger. Det er en fordel om vennene like de samme tingene som henne og sier at det er viktigere med personlighet enn livsstil:

(...) bare du ikkje kler deg så ein boms.

Når Heidi og familien reiser på ferie går turen ofte til Tyrkia, spesielt de siste årene, men det har også blitt en del turer rundt om i Norge den siste tiden.

Eg har våre i Oslo ein gång, faktisk, men de e så lenge siden at de huske eg ingenting i fra. Så har eg våre oppme Telemark, å Evje har eg våre på. Ja, litt rondtom i Norge.

Språkholdninger

Heidi føler selv at hun snakker en veldig utpreget Sandnes-dialekt, men at hun noen ganger har innslag fra morens Klepp-dialekt. Hun prater av og til andre dialekter for tull, og da spesielt bergensk siden hun har bekjente derfra. Hun finner ingen dialekter spesielt ”stygge” eller ”pene” og synes at alle dialekter har hver sin sjarm. Selve Sandnes-dialekten synes hun er helt grei, med tanke på at det er den hun har vokst opp med og er vant med fra barnsbein av. Likevel har hun noen ganger følt at hun er lei av dialekten sin og har til tider ønsket at hun hadde en annen.

Når det kommer til spørsmålet om forskjeller og ulikheter mellom de tre dialektene i Stavanger, i Sandnes og på sørjæren finner ikke Heidi store forskjellene. Personlig hører hun ikke forskjell mellom sin egen dialekt og den som prates i Stavanger. For henne er dette en og samme dialekt. Men de sørjærskede dialektene anser hun som ”grovere” enn sin egen, ved at de prater ”breiere”, selv om hun ikke synes at det gjør noe fra eller til.

Hun forholder seg veldig nøytral til dialekter generelt, også til sin egen:

Eg e verken flau e ellår stålte av dialektå enkelikt.

Og når hun hører Sandnes-dialekten i media synes hun det er både ”kult” og uvant på en og samme gang.

Når det kommer til forskjeller mellom hvordan de eldre og de yngre i Sandnes prater, peker hun ut ungdomsord med banning satt opp mot de eldres høfligere tale. I tillegg synes hun at de eldre ofte prater litt ”penere” enn de yngre gjør, selv om ungdommer også kan trekke inn bokmålsord noen ganger:

Eg vett dår e någen så seie ”syv” å ”ikke” kanskje, di får litt inn di andre ordå åg. Men de e gjedna fordi du gjedna kjenne folk frå andre fylke ellår andre plassa, åsså lar du deg gjedna påvirka av koss dei snakke.

Selv har Heidi aldri opplevd å bli rettet på for hvordan hun prater, men mellom henne og vennene hennes diskuteres det av og til hva det ”egentlig” heter. For eksempel diskuterer de om det heter ”heim” eller ”hjem”.

Hvis Heidi skulle en tur i Oslo ville hun lagt om litt på dialekten fordi hun ar forstått det slik at hun har ord i dialekten som de ikke har i Oslo. Om hun brukte disse ville ikke en osloboer skjønt hva hun sa. Men hun mener ikke at mennesker fra Oslo har liten språkforståelse av den grunn, for om situasjonen hadde vært omvendt, ved at hun for eksempel reiste til Trøndelag, ville nok hun slitt med språkforståelsen selv:

Det e gjedna mange ord der eg hadde sikkert våre heilt brød på.

6.6 Informant 6 – Trine

Konkret om språkbruken til Trine

Trine oppgir buk av svarabhaktivokalen *-ə* ved hvert eksempel, har for det meste *-r*-bortfall i ub.ft. og bruker eldre former av verb i perf. part. Hun har nesten bare eldre former ved hankjønni ub.ft.. Hun har også gjennomført *-ikt*-endelse i adjektiv. For det meste blander Trine de ulike vokalene i trykksterk stavelse, men heller mot å ha flere nyere enn eldre former her. Trine segmenterer lite, har flere nyere enn eldre former av varianter av pronomen og ved b.ent av hunkjønn. Hun har gått helt over til *ɨ*-lyden i alternativene ved variabel 7. 55,6 % av den rapporterte språkbruken hennes er av eldre former. Ved den faktiske språkbruken har hun litt flere eldre former (63 %). Trine har flere eldre former ved de ulike vokalene og ved varianter av pronomen i faktisk språkbruk. Mye av forskjellene mellom den rapporterte og den faktiske språkbruken bunner i at hun bruker flere eksempler i intervjuet under de variablene der hun har flest eldre former. For eksempel finner vi disse forskjellene i variabel 4 og 8.

Bakgrunn

Trine bor på Lura i Sandnes (se vedlegg 10 og 11), hvor også en del av hennes venner bor. Hun har i tillegg venner på Klepp og Bryne, men tilbringer mest tid med vennene fra Klepp. Moren har Sandnes-dialekt, mens faren har innslag av en sørjærsk dialekt i Sandnes-dialekten sin.

Lokal tilhørighet

Hvis Trine hadde blitt spurt av en utenforstående hvor hun kom fra hadde hun svart Sandnes, selv om hun ikke tror at f.eks. oslofolk hadde visst hvor Sandnes lå. Når jeg spør henne hvor det virker best å vokse opp av Sandnes, Stavanger eller Sør-Jæren sier hun:

Eg tror Jæren e best når du e liden, elle jaffal sånn eg har fått inntrykk av, for dårr e roligere der (...)
Det e bere me Sandnes enn Stavangær, Stavangær e altfor stort, altfor mange folk der.

Hun tror at stavangerboere ser på sandnesboere som bønder og hun mener at ”by`n” ligger i Stavanger.

Regional tilhørighet

Trine jobber i en butikk i nærmiljøet. Hun handler i Sandnes og på Bryne. Hun mener det er liten og ingen forskjell i livsstilen til sandnesboere og jærbuere. Selv om hun heller ikke synes at Stavanger skiller seg bemerkelsesverdig ut, mener hun at det kommer an på hvor i Stavanger en er i fra. Her peker hun på de som prater det høyere talemålet i Stavanger. Stavangerfolk har en tendens til å være veldig ”fine på det” fordi de er i fra byen, mens jærbuere, som er bønder, ville sammenlignet sandnesfolk med folk fra Stavanger. Dvs. at hun selv sammenligner seg med jærbuere, mens jærbuere sammenligner sandnesboere med stavangerboere. Stavangerboere ville ikke sammenlignet seg med folk fra Sandnes fordi de er ,hva hun kaller, ”bymennesker”.

Identitet

Trine er klubbbrådgiver på fritiden, dvs. at hun holder oppsyn med yngre barn og ungdommer hvor de har kurs og møter sammen. De drar også på turer med disse barna. Ellers ser hun mye film, går ut på byen, jobber og gjør lekser. Hun liker mye forskjellig musikk og hører på alt fra goth til Topp 20-listen. Hun bruker en del data, litt hver dag, og for det meste bruker hun den til skole og facebook. Hun ser en del amerikanske serier på TV, hører litt på radioen når hun kjører bil, men leser ikke aviser. Hvis hun skulle lese, blir det mer blader av typen ”Se & hør”. Mote og merkeklær er mindre viktig. Da har hun heller flere kriterier til hvordan mobilen skal være, selv om den ikke behøver å være siste nytt. Når jeg spør om det er viktig for henne med mange venner svarer hun:

Det viktigaste er at du har et nettverk så du er trygg på sjøl, det trengjer ikkje å vere så mangen.

Hun tilbringer ikkje så mykje tid saman med familien, da helst berre til barnebursdager og så vidare.

Feriane går som oftest til Tyrkia sidan hun har tilgang til feriebolig der. Ellers reiser hun også til Danmark og Tyskland.

Utdanning er viktig for henne. Hun tar studiekompetanse for å komme inn på Universitetet i Stavanger hvor hun vil utdanne seg vidare til sosionom. Utdanning er viktig for henne for å få seg ein jobb, for å selv føle at hun har kompetanse i det hun skal drive med og fordi det også gir betre lønn.

Språkholdningar

Eg snakke Sandnes-dialekt med ein twist of jæren.

Denne ”twisten” kom til de seneste årene da det kommer av påvirkning fra venner, meiner hun selv.

Hun prater ofte andre dialekter for spøk, dette er ikkje for å mobbe men fordi hun finner det morsomt og underholdende. Hun liker godt noen dialekter, andre liker hun ikkje fullt så godt, og da spesielt oslodialekten.

Sin egen dialekt ser hun på som ein fin mellomting:

Han er heilt nøytrale. Sånn så Stavangær er litt for pent, å jæren er litt for bredt. Så me har ein goe mellomting.

Hun er for så vidt stolt over dialekten sin, og har aldri vært flau over den. Når jeg spør om hun synes det er forskjell på hvordan eldre og yngre prater ser det ut til at hun har samme oppfatning som mange av de andre informantene. Hun sier:

Ja, eg merka det på oldemor når hu lefte, at hu brukte mange sånne gammeldagse ord. Men mormor og morfar er såpass unge atte di, di er liksom 60 år, så di snakke sånn så mamma jørr. Sånn vanlikt sånn så eg jørr, berre litt voksnare.

Dvs. at sett bort fra ungdomsspråket (som banning, slangord og så vidare), så har dialekten i Sandnes holdt seg temmelig lik i alle fall de siste 60 årene i følge Trine.

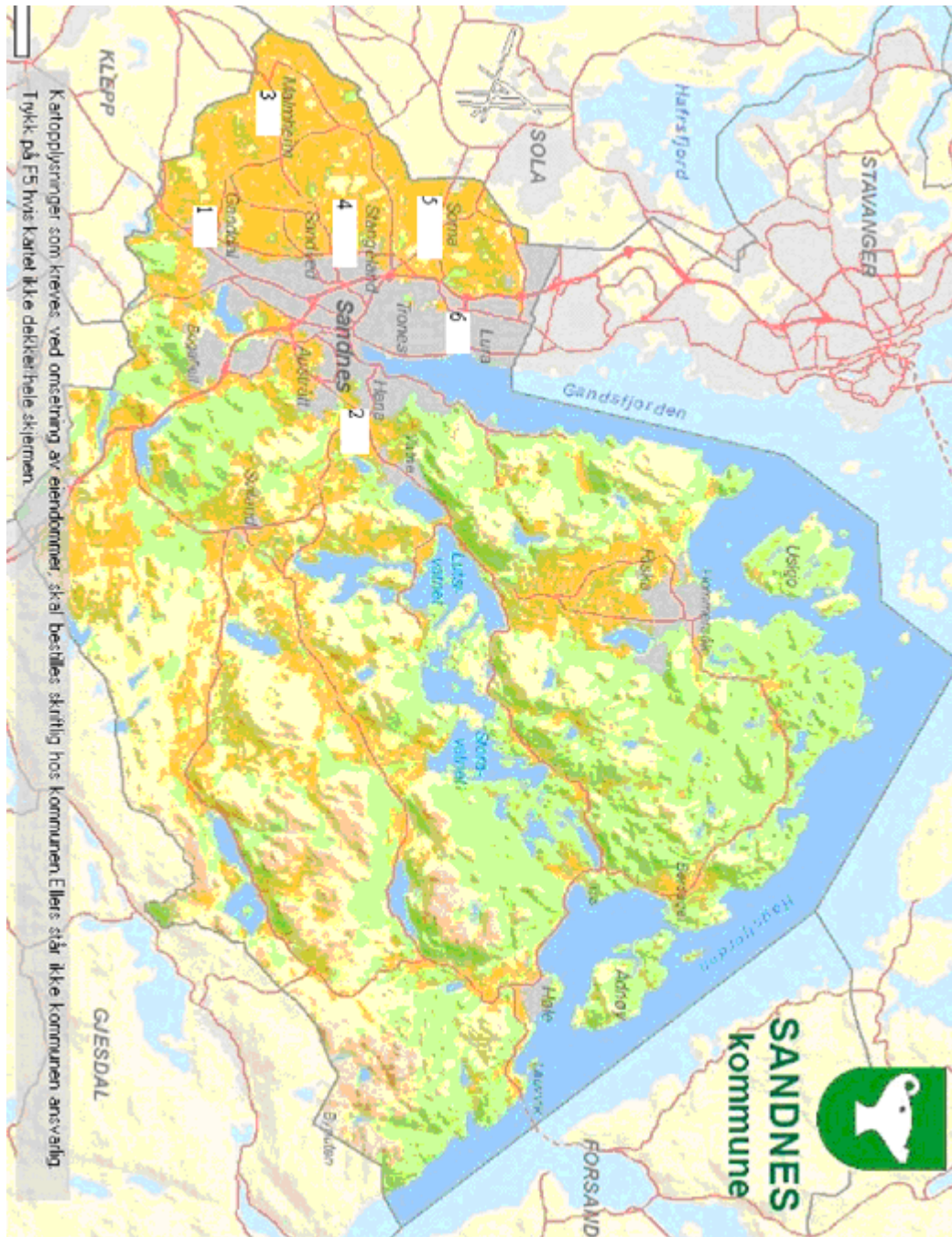
Trine har aldri blitt mobbet for dialekten sin, men har opplevd å bli rettet på av sine foreldre, men da er det helst ”ungdomsordene” som blir påpekt. Hun forandrer nok en del på dialekten sin etter hvem hun prater med. Spesielt legger hun om til jærsk når hun er med sine sørjærskje venner. Men hun har også lagt om til ”penere” dialekt når hun prater med folk fra Østlandet, selv om dette skjer sjeldnere. Hvis hun hadde flyttet til et annet sted i landet, ville hun kanskje ha endret på ord i dialekten i og med at det faller henne naturlig å legge om i møte med andre dialekter. Men hun hadde ikke gjort det for at det skulle høres bedre ut, heller som et resultat av påvirkning.

Jeg spør Trine om hun synes at dialekten hennes egner seg i media, hvorpå hun svarer:

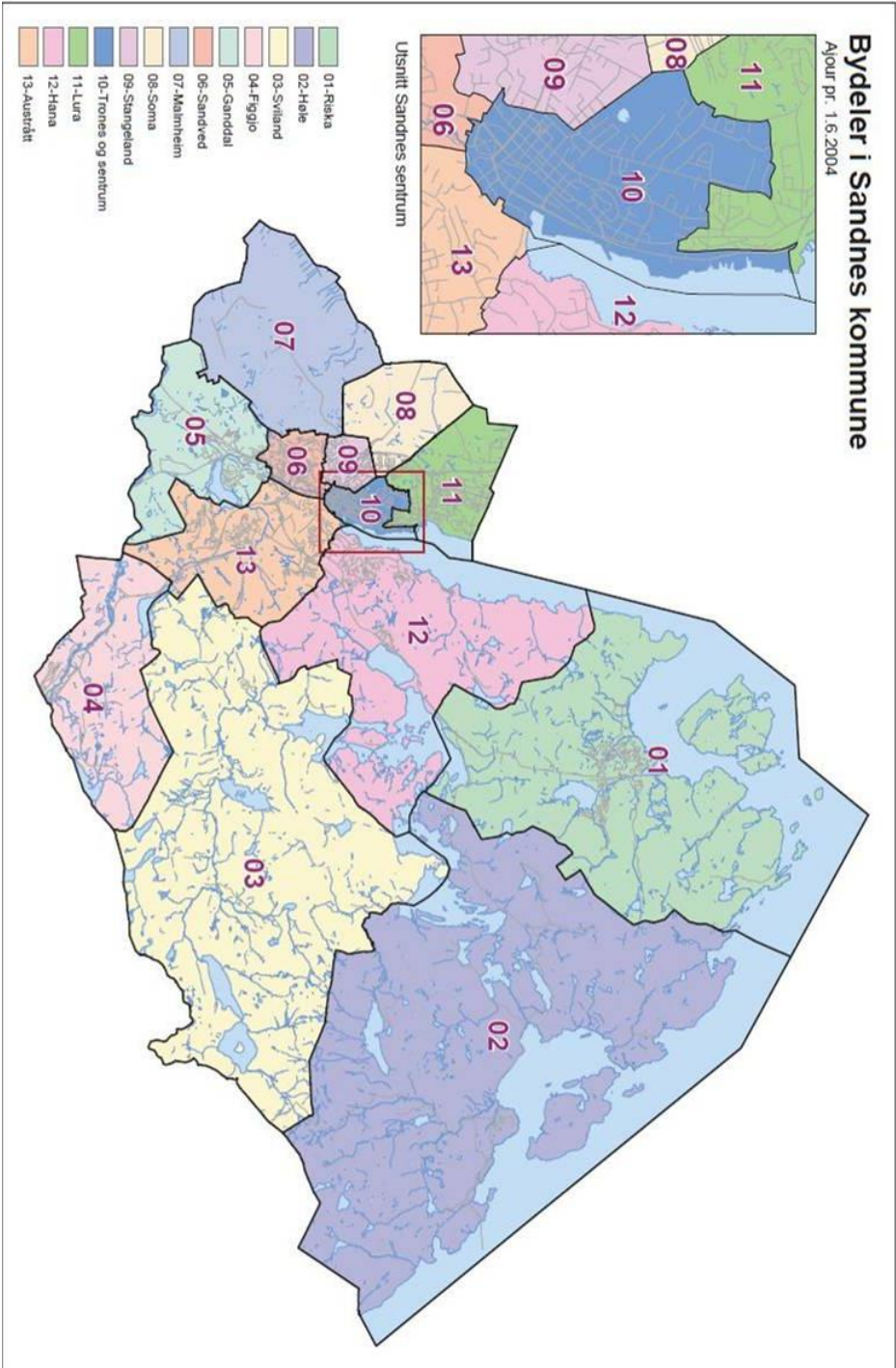
Ja eg jørr det nå. Nå når det har blitt mye av det. Men når eg bejynte å hørra det på TV så va det heilt løye. Det hørrtes heilt forferdelikt ud. Men nå e de jo vanlikt (...) så nå e det greit. Før va det jo nesten bare oslodialekt på TV å då hørrtes det forferdelikt ud, men nå legge eg nesten ikkje merke te det forde det har blitt så vanlikt. Å godt e det!

Vedlegg 10 – Kart over hvor i Sandnes informantene bor

Stedene hvor hver informant kommer fra er markert med tall. Informant 1 – Kine, er markert med tallet 1, informant 2 – Kenneth, er markert med tallet 2, informant 3 – Camilla, er markert med tallet 3, informant 4 – Henrik, er markert med tallet 4, informant 5 – Heidi, er markert med tallet 5 og informant 6 – Trine, er markert med tallet 6.

Vedlegg 11 – Kart over bydeler i Sandnes

Vedlegg 12 – Kart over bydelen Forus

Vedlegg 13 – forklaring til utfyllingsskjema – eldre informanter

26/11/2008 11:16

51679701

LURA BU OG AKT.SENTR

SIDE 02/05

51679701

Hei.

Da sender jeg over utfyllingsskjema som avtalt.

Jeg behøver ikke mer enn to som svarer på skjemaet.

Dere må bare hoppe over setninger som er vanskelige å svare på.

Hvordan fylle ut utfyllingsskjema?

1. Plukk ut hvilken variant av de som er skissert opp på arket du mener at du sier.
2. Om du skulle bruke to eller flere av variantene like mye, ringer du rundt begge/alle med en ring.
3. Om du skulle bruke to eller flere av variantene om hverandre, men den ene mer enn den andre setter du en ring rundt den du *kan* bruke, og to ringer rundt den du *som oftest* bruker.

8.	E du ...	sliden	<u>sleden</u>	
9.	Eg lige ikkje ... någe særlikt	<u>kattar</u>	kattar	1
10.	Hår du eit den søde, ... gutten?	<u>lille</u>	<u>litle</u>	2
11.	... e det så har stjåle boga mi?	<u>kam</u>	<u>kem</u>	3
12.	Kan du stega någe ...	kjøddei	kjøddei	kjøddei
13.	Den garderoben e hun for	jentår	jente	
14.	Eg slo foden, å nå veske dat i ...	tåå	tåå	
15.	Nå har eg endeikt begynt å tjena ... sjei	pengar	pengår	
16.	Må du slotta å ... sánn	herja	harja	
17.	Filmen går på ... nå	kino	ino	

Jeg behøver selvsagt ikke navnene til de som svarer på dette skjemaet, men det hadde vært flott om de kunne skrevet på det skjemaet de svarer på, hvor i Sandnes de kommer fra.

1 fra Stangeland
1 fra Roald Amundsenvegt.

Tusen takk for hjelpen.

Med vennlig hilsen

Charlotte Sol Ims

Universitetet i Agder

Mailadresse: charls04@student.uia.no

Vedlegg 14 – utfyllingsskjema – eldre informanter

Z6/11/2008 11:16

51679701

LURA BU OG AKT.SENTR

SIDE 03/05

51679701

Utfyllingsskjema (rapportert språkbruk)

1.	Eg har lakt an på ...	<u>hyllá</u>	hullá		
2.	For en ... valp	<u>søde</u>	sød	søt	
3.	Naboen våras har flerne ...	<u>hessta</u>	hesstar		
4.	Det e jo ikkje ... så e enige me meg då.	alle	<u>adle</u>		
5.	Kor har du ... den i fra ?	<u>toge</u>	tatt		
6.	Den ligge hemma hos ...	áss	<u>ásse</u>	ássár	
7.	Lillebror e så ...	vanskeli	<u>vanskelige</u>		
8.	E du ...	sliden	<u>sleden</u>		
9.	Eg lige ikkje ... någe særlikt	<u>kattar</u>	kattár	katta	
10.	... e det så har stjåle bogå mi?	kim	<u>kem</u>	ken	
11.	Kan du steiga någe ...	kjuddei	kjøddei	<u>kjyddei</u>	
12.	Den garderoben e kun for ...	jentár	<u>jente</u>		
13.	Eg slo foden, å nå verke det i ...	tåå	<u>tånå</u>		
14.	Nå har eg endelikt begynt å tjena ... sjøl	pengar	pengår	<u>penga</u>	
15.	Må du slutta å ... sånn	<u>herja</u>	harja		
16.	Hu har vært ein tur på ...	<u>fjedle</u>	fjelle		
17.	Har du ... middagen?	<u>brent</u>	bronne		
18.	Hu har ... åpp bilde på veggen	honge	<u>hengt</u>		
19.	Det var ... gammale mann	ein	<u>enn</u>		
20.	Han har kjupt seg ein ... bil	rø	<u>røe</u>	(fargen rød)	
21.	Aldri ...-sinne	nogen	<u>någen</u>		
22.	Kan eg låna någen ... me sokkár?	<u>skåle</u>	skålár		
23.	Hvis du e kalde, så får du ta på deg...	sákkár	sákkar	<u>sákka</u>	
24.	Den ... har eg aldri sitt før	bruå	broå	<u>brunå</u>	bronå
25.	Koffár e dår så ... her?	<u>rolikt</u>	roli		
26.	Ao! Eg brant meg på...	gloå	<u>glonå</u>		

51679701

27.	Har eg gjort de ...?	rekti	rektikt		
28.	Nei, nå må eg gå på do, for ... e heilt fodle	blerå	blærá	blærá	
29.	Itte nyhedene komme sporten á ...	vere	være		
30.	Hu lánte et par ... av meg	boksár	bokse		
31.	Se ... på løvå!!	kloá	kloná		
32.	Den kanná e heilt ...i vann	folle	fodle	fulle	full/foll
33.	Eg har aldri ... i kor.	syngt	songe		
34.	Bror min jobbe som ...	clektrikár	elektrikar		
35.	Den honnen har ... her á glodd på meg heile dagen.	sotte	såde		
36.	Má me ta ... øve?	ferjá	farjá		
37.	Æsj! Så ...	vemmelikt	vemmeli		
38.	For ein ... ting á sei!	stygge	styg		
39.	Om sommaren e det deilikt á ... i vanne	summa	svumma	svømma	symma
40.	Eg e veldikt glæe i dyr á har to ... hjerma	honnár	honnar	honna	
41.	Me grille hamburgár á ...	pølsa	pylsa	pulsa	
42.	Har dákkár ... opp fiskagarne?	trekt	trökke		
43.	Munch va ein ...	malar	malár		
44.	Hvis du ska se kor tonge han e, má du legg`an på ...	viktá	vektá		
45.	Han har lyst á bli ... når han bler store	lerar	lerár	lærár	Lærar
46.	Eg vett ikkje ... så har jort det	kem	kim	ken	
47.	Eg har klypt meg nye skinn-...	hanskar	hanskár	hanska	
48.	Eg har ikkje sitt ... te an	någe	noge		
49.	Ikkje hørr på hu, hu e ein ...	løynar	løynár	lyonar	
50.	Det va ... gjort av na	dárlikt	dárli		
51.	Eg tror dår bler ...	væromslag	veromslag		
52.	De va ... så syge han va blitt	fælt	felt		
53.	Kor har du kjupt de ... ?	skaá	skona		

51679701

54.	Nei, eg tror han har blitt ...	syge	syg	<u>sjuge</u>	sjug
55.	Eg har ennå ...	barnatroå	barnatronå	barnatruå	<u>barnatrunå</u>
56.	Det va ... jort av deg	barnsli	<u>barnslikt</u>		